

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FREMMELEGIONÆR KIRSCH

Hans Paasche:

Fremmedlegionær
Kirsch

*En eventyrlig Rejse fra Kamerun
til de tyske Skyttegrave i Krigsaaret 1914—15*

Oversat fra tysk efter Originalens 200.000

af

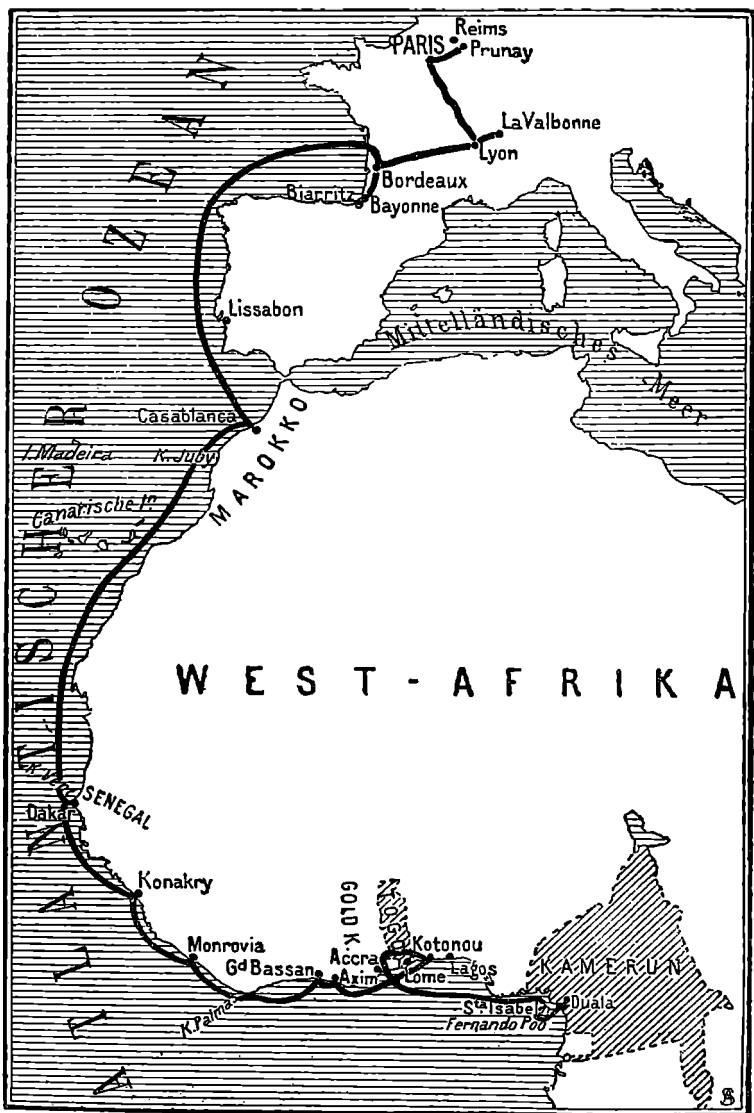
Thorkil Barfod

NORDISKE FORFATTERES FORLAG

København 1917

INDHOLD.

	Side
Forfatterens Forord	5
Oversætterens Forord	7
I Kamerun ved Krigens Udbrud	9
Mytteri ombord paa „Marina“	17
I engelsk Krigsfangenskab paa Guldkysten	28
Flugten gennem den afrikanske Kratskov	43
Hvorledes jeg faldt i Hænderne paa Franskmændene i Dahome	56
Som Kullempere fra Dahome til Senegambien	68
Som Rekrut i Fremmedlegionen i Marokko	75
Fra Marokko til Bordeaux	90
Ved første Fremmedregiment i Bayonne	100
Flugtforsøg i Pyrenæerne	116
For Krigsretten og i Fængsel	125
Til Lyon	136
Paa Skydepladsen ved La Valbonne	148
Flugtforsøg til Sweltz	153
I de franske Skyttegrave	160
I Heksekedlen paa fransk Side	168
Som Overløber i de tyske Skyttegrave	174

OVERSÆTTERENS FORORD.

Selv om denne Bog, der her presenteres i Oversættelse for danske Læsere, er fremkaldt af Krigen og har Krigen til Baggrund, er den dog ingen »Krigsbog« i almindelig Forstand, som største Parten af hvad der i de sidste halvtredie Aar har set Lyset i de forskellige krigsførende Lande. Selv om man i et enkelt Kapitel faar Skyttegravens Vanvid nær ind paa Livet, er det dog ikke denne Skildring, der er Bogen eller giver den dens Interesse.

Hvis Koldblodighed, Snarraadighed og stejl Udholdenhed stadig kan beundres i en Verden, der vel snart er lidt sløv overfor »store Bedrifter«, vil denne Bogs Helt blive beundret. Maaske ikke mindst for den sobre Maade, hvorpaa han har givet Afkald paa at blande nogensomhelst Tendens i Retning af Nedrakning eller Forherligelse ind i sin Skildring. Man har under hele Læsningen en behagelig Fornemmelse af at være i godt Selskab.

Det er en jævn Mand, der fortæller, og det har ikke været mig om at gøre som Oversætter at overføre hans jævne, næsten lidt traditionelle, Sprog i prunkende Sætninger. Jeg har tvertimod bestræbt mig for at bevare Stilen, da den, ligesaa vel som det, der fortælles, forekommer mig at give et nøjagtigt Billede af den unge, uovervindelige Maskinist.

Forhaabentlig vil denne *literære* Mangel ikke vanskeliggøre Tilegnelsen af Skildringens *menneskelige* Indhold, selv hvor Gentagelser og Ubehjælpsomheder har faaet Lov at blive staaende.

Læsere, der i højere Grad end jeg er stedkendt i den militære Titulatur's Labyrintgange, vil forlade mig, at jeg ikke har anset det for alt for vigtigt at faa de forskellige tyske Betegnelser overført til de nøjagtigt tilsvarende danske. Paa enkelte Steder, hvor den militære Titel ikke var umiddelbart indlysende, har jeg tilmed tilladt mig blot at oversætte Ordet og lade det staa for, hvad det var. Ikke af Nonchalance. — Men forhaabentlig skal vort Slægtled eller det kommende alligevel opleve, at disse Titler kun har historisk Interesse.

Og Bogens Beretninger er vel ogsaa det vigtigste.

April 1917.

THORKIL BARFOD.

I KAMERUN VED KRIGENS UDBRUD.

Paa Kamerunflodens brede Strøm flyder, nedenfor Anløbspladsen, Wörmannliniens store Dok. Landgangsbroen ved Dualas Bred er fuld af Mennesker. Venlige Huse ligger skjult mellem de grønne Mangotræer. Paa den anden Side Strømmen skinner Husene i Bonaberi frem fra Breddens Skove. Længere ud mod Havet rager Ryggen af Kamerunbjærgtet frem. Hvide Taagestriber dækker dets Fod.

Paa Strømmen ligger to store Dampere. Deres kæmpemæssige Skikkelser og Dokken ser mærkelige ud i den vidtstrakte, vilde Natur.

I Dokken ligger en Damper, som der indtil denne Dag var blevet arbejdet livligt paa. Sorte Hænder nittede Kølplader sammen fra tidlig Morgen til sen Aften. Men i Dag er Arbejdets Larm hørt op, og kun fra Land, fra Regeringsværkstedet, toner en travl Banken, Dunk og Hammerslag, saadan som man — siden Evropæerne kom til Landet — hører det saa mange Steder langs den afrikanske Kyst, hvor tidligere kun Flodhestens dybe Brølen og Skrig af Fuglene langs Bredderne brød Stilheden.

Paa Dokken rører der sig et muntert Liv. Negre staar ved Ventilene, Dokkens Leder giver Fløjtesignal, Negrene drejer paa Haandhjulene, og langsomt synker Beholderne i Vandet, indtil det doklagte Skibs Skrog selv kommer i Drift, mens Bjælkerne flyder bort, der havde ligget som Støtte for Rælingen mod Dokkens Vægge. Skibets Kaptajn staar paa

Kommandobroen og afventer det Øjeblik, da han igen for første Gang efter langsommelige Dages Forløb kan sætte Maskintelegrafens i Bevægelse.

Endelig ligger »Marina« paa Vandet. Telegrafens snurrer og ringer, Maskinen falder ind, Skibet styrer i en stor Bue tvers over Floden og bevæger sig sikkert mellem de Indfødtes Fiskerbaade, til den naar Ankerpladsen lige overfor Wörmannliniens Bygning og Strandhotellet. Ankeret falder. Dampen slippes ud.

Nu kunde ogsaa jeg komme op paa Dækket og sammen med mine Kammerater fryde mig over, at Arbejdet var endt. Skibet var atter som nyt. Kaptajnen var glad over, saa godt Skibet manøvrerede, efter at det saa længe havde maattet ligge roligt i Dok, og viste sin Taknemmelighed ved at give en Omgang Drikkevarer til sine hvide Medarbejdere.

Min Virksomhed ombord paa »Marina« var forbi med den Dag. Jeg skulde vente paa den næste Damper, der skulde i Dok her, og glædede mig til nogle Dages Hvile. Mit egentlige Opholdssted var Lagos. Jeg var ansat ved Værftet dér, der benyttedes til at udbedre Bar-Damperne, naar de var blevet beskadiget under deres svære Arbejde. I selve Lagos kunde der imidlertid kun udføres mindre Arbejder; alle Arbejder, hvor en Dok var nødvendig, maatte gøres i Kamerun. Og for at hjælpe til med et saadant Arbejde var det, at jeg i Maj 1914 var blevet sendt til Kamerun.

Kaptajnen gav ogsaa vore sorte Arbejdere, der troligt havde staaet os bi med Arbejdet, fri, for at de kunde besøge deres Landsmænd og hvile ud nogle Dage. Ydermere lovede han dem Løn ogsaa for Hviledagene til Belønning for godt Arbejde. Negrene forlod Skibet i den bedste Stemning, og nu herskede der ombord en Stilhed, der efter de sidste Ugers Larm var i høj Grad velgørende.

Kaptajnen lod en Jolle gøre klar og roede i Land for at aflægge Besøg paa Dampskibsliniens Kontor. Vi andre, Maskinisterne og jeg, laa i Kurvestole paa Dækket, vi om-

gikkedes med Planer om at tage Bad og rigtig faa sovet ud, og vi gennembladede de sidste Aviser, der allerede var temmelig gamle. Derigennem fik vi de første Efterretninger om Mordet i Serajewo. I en Baad bemandet med Negre kom Dokkens Leder ombord og sagde: »Luften begynder at blive tyk, Rusland mobiliserer.« En af os svarede: »Aa hvad! Nutildags kommer en Krig ikke saa let, og skulde den komme, vilde den være forbi paa et Kvarterstid!«

Paa engang hørte vi fra Land de kendte Triller fra Kaptajns Fløjte. Han stod paa Landgangsbroen og vinkede ivrigt med en stor Rulle Papir, som han havde i Haanden. Det var os paafaldende, thi den Mand var ellers ikke saa let at bringe ud af Ligevægt. Der maatte være et eller andet særligt paa Færde. Nu saa vi ogsaa, at der vajede Flag fra mange Huse i Byen.

Hurtigst muligt blev Baaden med de Sorte sendt i Land og kom tilbage med Kaptajnen. Vi stod spændt og ventede paa ham, da han ved Hjælp af Rebstigen entrede ombord.

»Krigen er brudt ud!« raabte han allerede nedefra. »Telegram fra Tyskland: Krig med Frankrig og Rusland!«. Vi gav os til at le, ude af Stand til at tro det. Da vi ikke havde fulgt med i de sidste Aviser, forekom Efterretningen os altfor taabelig. Men da Kaptajnen begyndte at fortælle Enkeltheder, blev vi nødt til at tro paa hans Udsagn, og vi fik saa at vide, at vi straks skulde melde os i Land. Jeg tog mine Papirer, roede i Land og skyndte mig til Distriktskontoret. Jeg havde et saakaldt »Udenlandsbevis« og var i Følge det fri for Militærtjeneste indtil 1916. Jeg havde altsaa ikke ligget inde som Soldat endnu og fik Ordre til at forholde mig afventende.

I Dualas Gader var der et usædvanligt Liv. Nybyggere, Købmænd, Læger og andre, der for Øjeblikket opholdt sig i Landet, var kommet til for at melde sig til Sikringsstyrkens Kommando. Spionfrygten begyndte ogsaa at røre paa sig. I alle Huse var Stemningen høj, man drak den Dag endnu

mere end ellers og følte sig stadig mere og mere fortrøstningsfuld. Ingen tvivlede om, at vi Tyskere jo nok snart skulde faa gjort det af med begge Modstandere. Men snart kom Efterretningen om, at det nu ogsaa skulde gaa løs mod England, og jeg tænkte bekymret paa vore Kammerater i Lagos. Alt, hvad tyske Købmænd havde begyndt paa i den engelske Koloni, var bygget op i Tro til, at Hvide aldrig vilde bekæmpe hinanden i Kolonien; dette Grundlag syntes nu at være omstødt, samtidig med at Tyskeres Frihed og Ejendom var i Fare. Ogsaa jeg led et Tab; næsten hele min Udrustning havde jeg ladet tilbage i Lagos.

Min Foresatte, Hr. Ingeniør Hassenstein fra Lagos, var just i Duala og stillede sig til Regeringens Disposition. Han bragte os den Efterretning, at »Marina« vilde faa et særligt Hverv, og at jeg skulde blive ombord som tredje Maskinist, da Vagttjenesten vilde blive for anstrengende for to Maskinister.

Man sagde ganske vist, at der ifølge Kongoakten ikke vilde blive ført Krig i Kolonierne, men alligevel blev der gjort Forberedelser med et Forsvar for Øje, og »Marina« fik til Opgave at flytte om paa Bøjerne i Kamerunflodens Færgerende, saa at Skibshaandbøgernes Anvisninger ikke mere stemte.

Langt ude foran Munden laa en stor Havnebøje, der maatte hæves. Arbejdet blev udført i stormfuldt Vejr. Den tunge Bøje slog mod Skibet, hvorved nogle Negre, der arbejdede med Kæderne, blev haardt saaret.

Det var min Opgave at staa paa Broen og passe paa, om fjendtlige Skibe skulde komme til Syne bag Øen Fernando Póo. Vi laa dér som et rigtigt Forpostskib.

Mens vi holdt Vagt herude, havde vi en stor Glæde: Alle de tyske Bar-Dampere fra Lagos kom lidt efter lidt ind. Vi havde allerede betragtet dem som tabt. Damperne havde, ved de første Tegn paa Krigen, taget Kul ind i Lagos og var derefter rettidigt løbet ud. Saaledes var de und-

sluppet Englænderne. Tilsidst kom ogsaa de Skibe, der til Stadighed var Genstand for Spotterier paa Grund af deres Langsomhed og Sindrægtighed. Som den allersidste kom »Addo«. Næsten alle Negre i Besætningen var i al Hemmelighed stukket af i Lagos. Men de faa Hvide, der havde bragt det lille Fartøj herhen tvers gennem høj Sø, havde alligevel ikke tabt Modet, og vi hørte gennem Natten Tonerne af Pariser-Indtogsmarschen pr. Grammofon, efter de bedste afrikanske Mønstre.

Foruden Bar-Damperne kom mange andre Dampere fra tyske Linier til Duala. Kamerunmunden var for dem alle det eneste Tilflugtssted paa den vestafrikanske Kyst. Endnu aldrig havde Havnen set saa mange Skibe sammen paa en Gang. Og alle de Tyskere, der kom med Damperne, skyudte sig i Land for at melde sig hos de stedlige Myndigheder. Foruden dem blev flere Hundrede Negre fra fremmede Kolonier mod deres Vilje landsat her. De havde som Passagerer været undervejs til andre Havnepladser. Nu trængte de ind paa Regeringen for at faa Lov til at rejse videre. Mange af de Indfødte var saa opskræmte over Begivenhederne, at de — som Skik er hos de vilde — pakkede alt deres Habengut i Baade og satte tvers over Strømmen for at trække sig tilbage til det Indre af Landet.

Gnisttelegrafer holdt i de følgende Dage Duala underrettet om Begivenhederne ude i Verden. Telegrafposten paa Anløbspladsen fik sine Efterretninger fra Togo og fra Kamina, der stod i Forbindelse med Nauen. Vi erfarede, at Lüttich var indtaget, og at vore Tropper trængte sejrrigt frem. Men en Dag kom der daarlige Efterretninger. Vi hørte, at Franskmændene og Englænderne var trængt ind i Togo og havde taget Lome, og at Tyskerne havde maattet trække sig tilbage for Overmagten. Stemningen var trykket. Ogsaa Kamerun var jo helt og holdent omgivet af fjendtlige Kolonier, og fra nu af blev der arbejdet end ivrigere paa Forberedelserne til Forsvaret. Færgerenden i

Kamerunfloden skulde spærres for store Skibe, og det blev overdraget »Marina«s Besætning at sænke to Skibe i Floden.

Udenfor laa som Forpost en af Wörmannliniens Dampere. En anden, den store Damper »Eleonore Wörmann«, forlod Havnen. Den havde faaet som Opgave at slaa sig igennem til Sydamerika og forsyne tyske Krigsskibe med Kul. Den blev hilst med Jubel af alle. Senere har den ved Sydamerikas Kyst reddet Besætningen paa Hjælpekrydseren »Kap Trafalgar« og bragt den til Buenos Aires, hvor den endnu ligger.

Vi bragte de to første Dampere, der skulde sænkes, til de saakaldte »Hundehoveder«, det smalleste Sted af Strømmen. Der blev Skibene lagt for Anker paa tværs af Strømmen. Kaptajnerne, der gennem mange Aar havde boet paa Fartøjerne, hvis Skibsrum var blevet deres Hjem, kunde slet ikke gøre sig fortrolige med Tanken om, at deres Skibe virkelig skulde ofres. Den ene stod paa Broen og tørrede Taarer af Øjnene; men vi havde Ordre til at skynde os, og ikke engang Ladningen kunde naa at komme fra Borde. Vi aabnede Ventilene paa det første Skib, og Vandet trængte voldsomt ind. Derpaa roede vi hen til det andet Skib men blev der ikke ret længe, da Sidevægge og Skodder allerede i Forvejen var blevet gennembrudt, og det indtrængende Vand derfor hurtigt bredte sig. Folkene, der gik fra Borde, reddede sig over paa »Marina«. Det ene af Skibene lagde sig paa Siden, det andet gik lodret ned. I den mørke Nat roede vi til Duala og landsatte Besætningen.

Da vi nogle Dage senere igen laa paa Forpost, kom en Damper med stor Fart ned ad Strømmen. Vi genkendte den britiske Handelsdamper »Sokoto«, og vi fik Mistanke om, at den havde i Sinde at forlade Havnen uden Regeringens Tilladelse. Vi holdt den an men overtlydede os saa om, at den havde tysk Lods ombord og var affærdiget efter Forskrifterne. I sin letforstaaelige Taknemmelighed kippede

Engländeren tre Gange med Flaget og lod Sirenen lyde, da den sejlede videre.

Vi var i disse Dage spændt stærkt for. Det ene Hverv afløste det andet. Endnu to Dampere, »Anna Wörmann« og »Lome« blev sænket i Færgerenden, da »Marina« en Aften fik Ordre til at tage Passagererne fra Damperen »Renata Amsing« ombord og holde sig klar til oversøisk Fart.

Kaptajnen havde Betænkeligheder ved at tage saa mange Folk ombord, idet han spurgte sig selv, hvordan han dog skulde skaffe Forplejning til alle disse Mennesker. Det hed sig ganske vist, at de Sorte selv havde tilstrækkelig Forplejning med. Men da det var sent paa Natten, kunde vi ikke prøve Rigtigheden af det.

Henimod Morgen lagde en Negerbaad til, og en Evropæer kom ombord. Det var en bekendt Sagfører fra Duala. Jeg tog imod ham paa Dækket. Han vilde rejse med. Kaptajnen overtødede sig om, at hans Papirer var i Orden, og indvilgede tilslut, skønt Herren foruden sin Dokumentmappe intet førte med sig. Han forklarede, at han var Reserveofficer, og at han vilde tilbage til Tyskland ligemeget ad hvilken Vej.

Egentlig skulde jeg nu være gaaet fra Borde. Men da anden Maskinist vægrede sig ved at sejle med, naar Skibet ikke skulde bevæbnes, meldte jeg mig frivilligt og sagde til Kaptajnen: »Jeg har jo endnu fra Dokarbejdet her den nødvendigste Del af min Udrustning ombord og kan uden videre Omstændigheder sejle med.« Jeg var begejstret over »Marina«s Krigsopgave, og jeg haabede efter faa Dages Forløb at vende tilbage til Duala, en Oplevelse rigere.

Den følgende Aften bragte Damperen »Bonaberi« os et Kronometer og senere desuden et større Antal Negre. De klattrede ombord i Halvmørket. Kort efter lettede vi Anker og sejlede ned ad Strømmen. Da Skibet ikke stak særlig dybt, kom vi let over Afspærringen.

Rejsen gik meget hemmeligt for sig. Ingen maatte tænde.

Lys eller tale højt. Desuden var Skibet ganske overfyldt af Negre. Hver Krog paa Dækket og i Bunkerne var optaget. Naar jeg gik fra Maskinen til mit Lukaf, maatte jeg klatre over Menneskedynger. Mænd, Kvinder og Børn laa rædselsslagne imellem hinanden. Hele Skibet stank af Negerhud.

Vejret var gunstigt, skønt det ikke var nogen rolig Aars-tid. Luften var noget diset, hvilket gjorde det lettere for os at slippe forbi.

Vi havde nemlig erfaret, at engelske og franske Skibe laa foran Flodmundingen. Kanonbaaden »Surprise« var blevet meldt. Maskinrummets Lyskasser blev lukket, for at ikke Støjen fra Maskinen skulde kunne høres alt for tydeligt, og der var uudholdeligt varmt nedenunder. Maskintelegrafien, der giver et højt Klokkesignal, blev ikke benyttet; Ordrene til Maskinen blev raabt ned gennem Talerøret. Dørene til Kedlen maatte aabnes og lukkes lydløst. Det var en Tilstand, der anspændte Nerverne stærkt. Endelig, efter lange Timers Spænding, raabte Kaptajnen ned: »Fremad, nu er alt klart!«

Jeg skyndte mig op paa Dækket og så mig om. Kame-runs Kyst forsvandt. Foran os laa den spanske Ø Fernando Póo, en mægtig Bjærgkegle, der hæver sig op af Vandet. I Morgendæmringen krydsede Skibet forbi Havnen ved Santa Isabel.

MYTTERI OMBORD PAA »MARINA«.

Kaptajnen roede i Land og forhørte sig, om han maatte landsætte Negrene. Det blev ikke tilladt, og vi maatte sejle videre.

Skibet satte Kursen langt fra Land og holdt sig udenfor de trafikerede Ruter. Kaptajnen sagde os, at han vilde sejle til Kap Palmas. Det var vor sorte Besætnings Hjemsted; den Strækning paa den yderste Sydspids af Slavekysten, hvor den franske Koloni grænser op til Negerrepublikken Liberia.

Officererne paa »Marina« var Kaptajnen, Premierløjtnanten, første og anden Maskinist og jeg som tredje Maskinist. Foruden disse var, som den sjette Hvide, Sagføreren fra Duala ombord.

Kaptajnen, Friherre von Geyer zu Lauf, var en erfaren Mand. Han havde allerede oplevet meget og fortalte hyppigt i Messen om, hvordan han i den russisk-japanske Krig med et Skib havde brudt Blokaden. Han var gift og havde ladet sin Frue og sin lille Søn tilbage i Tyskland. Skønt han var fra Bayern, drak han meget lidt. Der var altid noget roligt over ham, og alle og enhver priste ham for den udmærkede Maade, han forstod at omgaas Mennesker paa.

Et glimrende Sidestykke til ham var anden Maskinisten, Brun. Begge hørte ogsaa til en vis Kreds af Evropæere, der kaldtes Lagos-Løverne. Det var en ung Mand fra Kiel, af god Familie, og han havde paa et tidligere Stadium af

sit Liv studeret. Fra den Tid havde han over Ansigtet to brede Hug og paa Brystet store Ar, som man ofte saa, naar hans Klæder stod aabne i Heden. Af hans Livshistorie vidste man, at han en skønne Dag opgav sit Studium, rejste til Afrika og blev hængende dér. Hvorefter han blev en saa inkarneret Afrikaner, at han allerede ved første Orlov ikke mere kunde holde det ud i Tyskland men straks fra Hamburg tog tilbage igen. Det vakte stor Opsigt, da han med første Post igen ankom til Lagos.

Første Maskinist havde været en hel Del i Australien, og hans stadige Omkvæd var: »Dengang jeg var i Sidney«. Han talte udmærket engelsk og gjorde sig i høj Grad til af det. Gennem lange Ophold i engelske Lande havde han ogsaa faaet et helt engelsk Præg over sig.

Premierløjtnant ombord var Kaptajnen paa »Eggo«, en af de Bar-Dampere, vi havde sænket i Kamerunfloden. Han stammede fra en Fiskerfamilie ved Nordsøen og var i sproglig Henseende lige saa ubehjælpelig, som han var duelig i alle andre Retninger. Man saa ham aldrig uden med en Pibe i Munden.

Sagføreren endelig holdt sig ombord mest til Kaptajnen. Han var meget pirrelig og stod ikke paa fortrolig Fod med nogen.

Skibets øvrige Besætning bestod af Negre. Det var Folk, som man fuldt ud kunde stole paa, og som allerede havde vist sig meget brugelige til deres Arbejde. Den Indsigt, de lagde for Dagen som Matroser og Fyrbødere, var forbavsende god. Jeg havde ogsaa min tro Tjener »Fredag« med mig.

Saa smukt end den første Dag af Rejsen forløb, var et Blik paa Dækket nok til at overtyde os om, at vi havde en farlig Ladning ombord: 800 Sorte, Mennesker paa alle Aldre, paa en Damper paa kun 600 Tons. Hver Fodsbred af Dækket var dækket af Mennesker. Vi maatte holde vore Lukafer aflaaede, for at ikke Negrene skulde trænge sig

derind, og det var med Nød og næppe vi opnaaede at holde den smalle Gang fri, der førte fra Lukafet til Maskinen.

De Sorte, der om Natten havde forholdt sig roligt, kom sig lidt efter lidt af deres Skyhed. Der var Negre fra alle Vestafrikas Kystdistrikter. Men vor Ulykke var 200 Aschantinegre fra Accra. De havde i deres Frihed en vis Overlegenhed overfor de andre Negre.

Straks ved Daggry begyndte en Helvedeslarm. Der var kun en eneste Riskedel ombord. Den beslaglagde naturligvis de frække Accravæsner. Det vilde de andre ikke finde sig i. Kaptajnen lod Anførerne kalde sammen og gav dem Ordre om, hvorledes de skulde indrette sig. Men det virkede ikke Spor, og Striden blev stadig hæftigere.

Negrene havde medbragt en Mængde Gin, en Snaps, der var indført fra Europa. Kaptajnen gjorde sig forgæves Anstrengelser for at berøve Negrene den farlige, berusende Drik, der som bekendt virker lige saa skadeligt paa Sorte som paa Mennesker med en anden Hudfarve. Hovedmændene var allerede stærkt berusede og glemte desaarsag den Agtelse, de skyldte de Hvide. Særlig Mændene fra Accra, disse Buksenegre, var ikke til at berolige. De tænkte vel, at de faa Hvide ikke kunde udrette stort overfor den Mængde Sorte.

Vi lagde Mærke til, at Negrene ødslede med det ferske Vand, vi havde med til at drikke, og vi maatte hurtigst muligt skride ind, da Vandmangel ombord vilde være frygtelig. Derfor lod Premierløjtnanten sætte Laas for Vandhanen og kun uddele Vand i smaa Portioner.

Allerede den anden Dag blev der Mangel paa Proviant. De Sorte beklagede sig til Kaptajnen, de var sultne. Paa det latterlige Sprog, hvori Vestafrikas Kystnegre gør sig forstaaelige for Evropæerne, sagde de: »*Massa, I beg you, look my belly, I want chop, I get plenty hungry.*« Det er udlagt: »Herre, jeg beder dig, se min Krop, jeg vil have noget at spise, jeg er meget sulten.«

Det fremgik heraf, at Negrene ikke havde bragt tilstrækkelig Forplejning med i deres Bylter og Maatter. Det var en ny, stor Bekymring.

Kaptajnen sendte de første, der kom og beklagede sig, bort. Men der kom stadig flere. Det hjalp intet, at man formanede Negrene til at hjælpe hinanden indbyrdes. De begyndte at gaa over til Voldsomheder, og snart faldt de første Slag mellem Folk, der sloges om Føden. Det var paa det Tidspunkt umuligt for os mere at skride ind, og vi havde Grund til at frygte, at de sultne Negre ogsaa snart vilde begynde at gaa angrebsvis frem mod os for at faa noget at spise. Situationen var truende. Vi raadsløg om den, og Bekymringerne lod os ikke sove roligt om Natten.

Om Eftermiddagen paa den tredie Dag opholdt jeg mig netop i Maskinrummet, da min sorte Tjener meldte mig, at Negrene skulde være brudt ind i Messen og have bemægtiget sig Levnedsmidler. Dette vilde vi ikke lade gaa upaa-talt hen, og vi gav os til at lede efter Gerningsmændene. Mens det stod paa, opførte de Indfødte sig saa frækt, at vi forstod, det trak op til Mytteri.

Da vi om Aftenen sad i Messen, blev Døren revet op. En beruset Anfører kom ind og foreholdt Kaptajnen, at paa andre Dampere varede Farten ikke saa længe, og han vilde vide, hvorhen Rejsen i Grunden gik. Udenfor Messen samlede sig en stor beruset Hob. Vi forlod Messen, laasede derind til og gik op paa Kommandobroen, ind i Kaptaj-nens Rum. Vi havde udsat Poster af Skibets sorte Besæt-ning men kunde dog ikke hindre, at de blev trængt tilside, og vi maatte endogsaa finde os i, at Mellemdækket blev erobret af Negrene. Saa meget havde Negrene altsaa til-tvunget sig som Følge af deres Overtal, og vi maatte være forberedt paa yderligere Voldshandlinger.

Kaptajnen haabede paa, at Negrenes Snapseforraad nu var drukkert op. Men desværre havde Negrene stadig Be-

holdninger nok af det og drak videre Natten igennem. Og allerede om Morgenen begyndte de store Spektakler. De Sorte kom op at slaas indbyrdes. Kvindestemmer skingrede ind imellem, flere Negre blev dræbt og andre i Stridens Hede smidt levende over Bord.

Premierløjtnanten gik frem paa Fordækket for at skaffe Ro tilveje, men blev i det samme af en beruset Neger saaret bagfra med en Kniv og faldt besvimet om paa Dækket.

Jeg kom netop ud fra mit Lukaf og såa det, greb min Revolver og skød ud i Luften. De Sorte studsede og veg tilbage. Dette Øjeblik benyttede jeg til at gribe fat i den Saarede for at bære ham op paa Broen; anden Maskinist, Brun, hjalp med. Jeg truede de fremtrængende Sorte med Vaabnet.

Da Negrene alligevel skrigende og skældende trængte sig frem, skød jeg ind i Mængden, og ved Siden af mig faldt samtidig andre Skud. Det blev ganske rødt for mine Øjne, da jeg trykkede af mod disse Mennesker. Skrigene fra ham, jeg havde saaret, blandede sig med de drukne Negres rasende Hyl. Det faldt mig ind, at min Plads nødvendigvis maatte være ved Maskinen, naar Forbindelsen over Dækket spærredes af de oprørske Negre, hvad det for Øjeblikket såa stærkt ud til. Jeg tog derfor min Revolver i Haanden, rede til at skyde, og sprang med hele min Vægt ind i Mængden for at bane mig Vej. De nærmeststaaende faldt over mod de andre, og i mindre end et Sekund var jeg ved Nedgangen til Maskinen. Hurtigt slog jeg Døren i bag mig, tog Nøglen ud, sprang til den anden Dør, som Brun netop til alt Held kom ind ad, og laasede ogsaa denne Adgang. Første Maskinist var dernede og havde netop travlt med et Maskinleje, der var løbet varmt.

Vi spurgte op paa Kommandobroen, hvordan det gik Premierløjtnanten, og fik at vide, at han igen var kommet til Bevidsthed.

De Sorte, der nu, vilde og modige, stræbte os efter Livet, bankede og hamrede mod Maskinrummets Dør.

Ovenfra kom gennem Talerøret det Spørgsmaal: »Kan I holde den gaaende dernede?« Vort Svar var: »Javel, vi skal nok faa dem ordnet.«

Ligefra Maskinrummet og til de øvre Broer var Skibet nu i Negrenes Magt. Oprørerne prøvede at kaste Flasker og andre Genstande ned gennem Vindfanget og gennem de smaa tilgitrede Vinduer, der sad over Kedlen. Vi hørte vild Larm fra Dækket. Skud faldt, og der lød høje Hyl. Hvad der gik for sig, erfarede vi først senere gennem Talerøret.

Til den øverste Bro førte en Trappe op, der var gjort fast med to Bolte. Den ene Bolt var løs. Negrene gjorde et nyt Forsøg paa at besætte Broen. Men da de naaede den første Trappe, gav Premierløjtnanten Ild, og Kaptajnen, der ikke manglede Snarraadighed, greb en tung Haandspage, stak den ind under den øverste Rand af Trappen og fik Trappen ud over Rælingen, saadan at den drejede sig om den faste Bolt, indtil Bolten brast og hele Trappen faldt over Bord. Den rev to Negre med sig, hvilket bragte den ophidsede Mængde endnu mere til Raseri. Broen blev nu forsvaret som en veritabel Fæstning.

Paa Broen var der Levnedsmidler nok: Kartofler, Ris og et stort Knippe Bananer. Vi nede i Maskinrummet maatte slaa os til Taals med en Sæk Ris, som den sorte Fyrbøder havde skjult i Skruetunnellen.

Det var ikke til at tænke paa at vaske sig. Sove maatte vi skiftes til den Nat i Skruetunnellen. Opholdet i Maskinrummet trættede os i høj Grad. Luften var daarlig og blev ikke fornyet, da Vindfanget ikke kunde blive drejet efter Vinden.

De Indfødtes Rus fortog sig heller ikke den følgende Dag, og i Morgendæmringen hørte vi paa en Gang Spek-

takek ved den styrbords Dør. Negrene forsøgte at brække Døren op med Jernstænger.

Hvad var der at gøre?

Anden Maskinist løste Spændingen. Han tog en Haandfuld Bomuld, greb dermed Kobberafløbsrøret, der gik ud fra den styrbords Dampkedel, og drejede det i Vejret, saa den ene Ende af Røret pegede mod Gitteret i Døren. I Damphanen bandt han saa en Snor, hvis anden Ende han beholdt i Haanden.

Jeg havde just Vagt og ledede Maskinens Betjening.

Bragene mod Døren blev ved, og paa en Gang sprang den op, og en Skare Negre stod i den. De studsede et Øjeblik over at se saa faa Mennesker i Maskinrummet. Men saa blev de af de bagvedstaaende trængt ind gennem Døren. Da flaaede Brun i Damphanen, og en hvislende Dampstraale paa ti Atmosfærers Tryk stod ud mod de indtrængende.

Der opstod en Helvedeslarm. Paa et Øjeblik var Rummet fyldt med hed Damp. Jeg havde en Fornemmelse, som skulde jeg selv brændes op. Saa holdt den hvislende Lyd op, og gennem Dampskyerne saa jeg Brun, anden Maskinisten. Han havde krænget en Sæk over Hovedet, var sprunget hen til Hanen og havde lukket til for den. Man hørte en Jamren, Stønnen og Klagen, og da Dampen trak væk, saa vi tre Negres skoldede Lig ligge paa Risten. De saa forfærdelige ud. Selv havde vi lette Brandsaar i Ansigtet. Dampstraalen var stødt mod Dørkarmen, var drejet af der og slaaet tilbage i Maskinrummet. De Sorte havde i den første Skræk rømmet hele Gangen. Vi benyttede os hurtigt af Situationen, kastede de skoldede Lig over Dørtrinnet og bandt Døren, hvis Laas var sprængt, til med Staaltraad. Derpaa meldte vi op til Broen, hvad der var sket.

Kaptajnen havde hørt den frygtelige Larm og havde

set Dampen strømme ud af det aabne Maskinrum uden at ane, hvad der gik for sig dernede.

Negrene havde faaet sig en ordentlig Skræk i Livet over Dampens skrækelige Virkninger og forlod Mellemskibet; de truede Kaptajnen og skreg ustandselig til ham, at han skulde sætte dem i Land. Kaptajnen sagde ned i Maskinrummet til os, at Situationen var farlig, og at han havde i Sinde at give efter og holde ind mod Kysten.

Vi var ikke saa lidt glade over det, da ogsaa vor Stilling i Længden var uholdbar.

Saa styrede Kaptajnen mod Nord ind mod Kysten. Henimod Aften blev det stærk Taage, og da vi ikke nøje kendte det Sted, hvor Skibet befandt sig, maatte Kaptajnen krydse hele Natten for ikke at komme for nær til Kysten. Først op paa Formiddagen lettede Taagen, og Kysten med en stor Negerlandsby dukkede frem. Vi kunde høre paa de Glædeshyl, der lød fra Dækket, at der maatte være Land i Sigte. »*We want go for shore!*« (vi vil i Land) raabte Negrene til Kaptajnen.

Saa fik vi Ordre til at stoppe. Vi Maskinister kunde fra Døren se, at de Sorte satte Baadene i Vandet. Evropærne blev stadig i deres Fæstning paa Broen og saa til, mens Negrene sloges om Baadene. En af Baadene kændrede men blev igen bragt flot.

Kaptajnen kunde ikke kaste Anker, da Skibets Besætning ikke kunde komme hen til Ankerspillet, saa Skibet laa og drev. Lidt efter lidt lysnede det paa Dækket. Skønt Negrene ikke tænkte paa andet end at komme i Land, var der dog stadig nogle, der igen roede tilbage med Baadene, fordi de savnede nogle af deres Paarørende, og naar de saa igen lagde til, havde atter andre trængt sig ned i Baaden, og nu havde de ladt *deres* Paarørende tilbage. Kun saadan kan det forklares, at Baadene stadig vendte tilbage.

Da omkring ved et Hundrede Negre var gaaet fra Borde, vovede vi os godt bevæbnede frem fra Maskinrum-

met. Den opfindsomme anden Maskinist havde med det for Øje gjort en Ildrager gloende og stormede foran os ind imellem de Sorte. Da vore sorte Matroser saa det fra Bakken, kom de til fra den anden Side. Vi mærkede, at de stærkeste Negre allerede havde forladt Skibet. De, der endnu var ombord, saa ynkelige ud. De stakkels Mennesker havde, i de Dage de havde været paa Søen, lidt haardt under Sult, Kulde og Søsyege og de berusedes Voldshandlinger. De var ganske vist stadig i stor Majoritet og havde let kunnet overmande os. Men da de så os storme frem, godt bevæbnede, kastede de sig paa Knæ og bad om Naade. De havde vel ogsaa faaet en vis Respekt for de Vaaben, som vi Maskinister havde til vor Raadighed. Og nu var vi Hvide igen fuldt og helt Herre over Skibet.

Kaptajnen raabte: »Vi maa se at komme bort saa hurtigt som muligt, selv om vi saa skal lade Baadene i Stikken.« Og han lod Maskinen sætte i Gang.

Jeg var igen paa min Post i Maskinrummet, da jeg til min Skræk mærkede, at Skibet ganske jævnt sagtnede Farten, og samtidig kom ogsaa allerede Befalingen: »Stop!«. Skibet var løbet paa Grund. Da vi loddede Dybden, viste det sig, at Skibet sad fast med Forenden, og vi haabede at komme løs igen ved Flodtide. Men foreløbig maatte vi blive, hvor vi var, og kunde derfor holde Øje med, hvad der foregik i Land. Vi så endnu Ildskær om Natten, mens vi ventede paa den Flodbølge, der skulde hæve os af Banken. Heller ikke denne Nat var det muligt at tænke paa Søvn. Henimod Morgen, da vi netop var i Færd med at bære Kulene agterud og sende alle Folkene hen bag i Skibet, for at Forskibet kunde blive aflastet, så vi i det fjerne et Skib, der nærmede sig, og som viste sig at være et engelsk Krigsskib.

Vi var efterhaanden, paa Grund af Havsnød, Vagter og de sidste Dages Bekymringer, blevet saa sløvede, at vor første Følelse var Glæde over overhovedet at se menneskelig

Hjælp i Nærheden, og vi tænkte slet ikke paa det Fangenskab, der forestod os.

Da Krigsskibet var kommet op paa fire hundrede Meters Afstand, affyrede det et løst Skud. Derpaa satte det en Dampbaad i Vandet og en Redningsbaad, fuldt bemannet med Matroser. Baadene sejlede en Gang rundt om vort Skib og kom saa op. En engelsk Søofficer raabte over, at vi skulde lade en Forline og et Faldereb gaa ned. De Sorte afventede ikke Kaptajnens Befaling men fulgte Officerens Opfordring.

»*Where is the captain?*« (Hvor er Kaptajnen?) raabte Officeren, idet han betraadte Dækket. Kaptajnen svarede ikke. Intet kunde mere forskrække os efter de sidste Dages Oplevelser.

»Alle Evropære hen paa Fordækket!« befalede Officeren, der nu stod paa Skibet sammen med en Del Matroser. Samtidig plumpede paa den anden Side Skibet en tung Kasse over Bord.

Jeg stod ved Nedgangen til Maskinrummet og vilde til at gaa ned ad Trappen for at hente min Tropehjem. Da saa jeg, at anden Maskinisten nede i Maskinrummet netop var ved at stikke en Jernstang ind i Styringen for at gøre Maskinen ubrugelig.

Men det samme ogsaa Officeren bag mig, og han kaldte paa de engelske Matroser: »*Bind these fellows*«. (Bind disse Fyre.) Saa blev vi begge lænket og sammen med de andre bragt ind i Messen, hvor Matroserne saa straks igen løste os.

Kaptajnen meddelte nu Officeren, hvor frygteligt det var gaet til ombord. Han var imidlertid saa udmattet af alle de udstaaede Sindsbevægelser, at han midt under det sank om paa en Stol.

Englænderen var i højeste Grad forbavset over, hvad han fik at høre, og da han saa, hvor udmattede vi var, fik han Medlidenhed med os og blev helt venlig stemt.

Matroserne gennemsøgte Skibet. Vi så gennem Vinduets, hvorledes de halede det tyske Flag ned og hejste Union Jack og Guldskystens Flag. Da vore Forraad var røvet og fortæret af de Sorte, sendte Officeren Dampbaaden over til Krigsskibet for at hente os noget spiseligt. Engelske Matroser dækkede Bord for os.

Officeren maatte derefter til at træde i Skranken for den gamle afrikanske Grundregel, efter hvilken de Farvede havde at vise Agtelse overfor enhver Hvid, og han lod nogle af Anførerne for Mytteriet arrestere. Der gjordes i dette Tilfælde ingen Forskel paa, om de var tyske eller engelske, det hed kort og godt: »Dit Svin har sat dig op mod de Hvide!« Denne Holdning fra Officerens Side glædede os, om det saa nok saa meget kunde udlægges som et Tegn paa de Hvides Hovmod.

Vor Passager, Sagføreren, havde skjult sig og blev fundet af Matroserne. Kaptajnen udgav ham for Sekundløjtnanten; som saadan havde han indført ham i Skibspapirene.

Alt imens var det atter blevet Højvande, og Englænderne bragte Skibet flot. Krigsskibets Maskinist og Fyrbøder betjente Maskinen, og vor »Marina« fulgte Krydserens Køllinie. Vi blev i Messen, bevogtet af engelske Matroser.

Nogle Timer efter fik vi Havnepladsen Accra i Sigte. Der blev Skibet lagt for Anker. Øvrighed og Havnepoliti kom ombord og forlangte Skibets Kort og Kompas udleveret, og henimod Aften kom en Politiembedsmand med ti sorte Soldater for at bevogte Skibet. Matroserne fra det engelske Krigsskib tog venligt Afsked med os og forlod Skibet. Krydseren stak straks igen til Søs.

I ENGELSK KRIGSFANGENSKAB PAA GULDKYSTEN.

Vi blev Natten over ombord under Bevogtning af en sort Oversergeant og hans Politisoldater. Vi erfarede nu, hvorledes Krydseren saa hurtigt havde fundet os: Det Sted, som vore Negre havde plyndret, var en By i Nærheden af Pram-Pram. Derfra var de overfaldne Indfødte ilet til Accra og havde meldt, at et tysk Skib havde angrebet Kysten. Derpaa var Krydseren løbet ud og havde nærmet sig os med den største Forsigtighed.

Jeg tilbragte Natten i Søvn paa de polstrede Bænke i Messen.

Da jeg vaagnede om Morgenen, saa jeg vore sorte Bevogtere ligge dødssyge paa Dækket. De havde stillet deres Vaaben tilside og var askegraa i Ansigterne. De urolige Bevægelser af Skibet, der vuggede i Dønningen, havde berøvet dem al Kraft.

Jeg fik straks den Tanke: Nu kan vi overmande Vagten og stikke til Søs, selv uden Kompas! Da jeg mødte Brun i Messen, busede han straks ud med de samme Tanker, og vi stjal os op til Kaptajnen for at drøfte Planen med ham. Hos Kaptajnen sad den hvide Embedsmand, der ligeledes var søsyg.

Mens vi lagde Raad op, kom netop Baaden inde fra Land, og vi kunde ikke foretage os noget.

Hen imod Aften, i Tusmørket, blev vi sat i Land. De

indfødte Roere roede med deres korte Aarer Baaden hen mod den høje Brænding.

Det var en nervepirrende Tur rundt om Molen. Negrene lagde alle deres Kræfter i og sang højere og højere. Man mærkede, at de dygtige og kraftige Mænd var sig Faren vel bevidst. Dønningen hvirvlede Baaden højt i Vejret og oversprøjtede os med Vand. Saa gled Baaden ind i roligt Farvand, og vi steg i Land.

Det vil altid forekomme mig som et af de største Underer paa Afrikas Vestkyst, at de Negre, der bor her, har haft Mod til at vove deres svage Menneskekræfter i Kamp mod denne vældige Brænding. Den, der for første Gang ser, hvorledes Oceanets Dønninger stormer løs mod Kysten, og hvorledes Bølge brydes mod Bølge, maa sige til sig selv: Umuligt! Umuligt, at der nogensinde kan opstaa Trafik her; aldrig vil Menneskene blive i Stand til at overvinde denne Naturkraft. Og saa kommer nøgne Negre i deres simple Træbaade og viser, at Mennesket ogsaa har afluret denne Fare dens svage Sider: Efter saa og saa mange høje Bølgebrud følger et svagere, følger et kort Spand af Tid, tilstrækkeligt til at stærke Mennesker med forenede Kræfter kan naa Land uden at lide Skibbrud. Oceanet, den vældige Kæmpe, er overlistet. Ganske vist lykkes det ikke altid. Og i vor Tid har den indtrængende europæiske Driftighed allerede ødelagt ogsaa dette Vidunder af Menneskekraft, som den har ødelagt saa meget andet. Brændevinen har suget Kraften ud af Kystens Befolkning, saaledes at de Mænd, der var i Stand til en saadan Præstation, næppe kan opdrives mere.

Vi blev bragt til et østrigsk Handelsselskabs Bygning, hvor vi fik Lov at spise til Aften. Cheferne for Huset Jäckel & Co., der mod Afgivelse af Æresord indtil videre var paa fri Fod, modtog os yderst hjærteligt. To Englændere spiste sammen med os.

Sent om Aftenen blev vi bragt til Sygehuset, hvor vi

skulde overnatte. Da vi sad udenfor vore Værelser, gik to »Nurses«, »barmhjertige« Søstre, gennem Gangen. Vi sagde høfligt God Aften. Men de taabelige Skabninger såa kun foragteligt tvers igennem os.

Brun, der allerede tidligere havde faaet fat paa en engelsk Avis og deri set, at alt, hvad der var tysk, med den mest haabløse Ensidighed blev fremstillet som noget foragteligt, sagde: »Se der, de er af den rigtige Slags, saaledes ser den Pøbel ud, der er kommet saa langt ned, at de tror al den Løgn i den engelske Presse. Mine Herrer, det er det modbydeligste ved denne Krig!«

Alle følte vi det: Nu havde Mennesker indbyrdes intet Værd mere, og Folkehadet frembragte afskrækkende Virkninger i enfoldige Hoveder.

Om Eftermiddagen kom der en engelsk Politiembedsmand og opfordrede os til at følge med. Vor Vej gik gennem Negerbyen til en enligt beliggende, tarvelig Bygning, omgiven af Mure. Det var Haandværksskolen for Sorte.

Vi blev ført ned til et Rum med kolde Vægge og Cementgulv, med Feltsenge og Bænke. Rummet havde mange Vinduer og Døre, og vi kaldte det derfor kun for vort »luftige Fængsel«. Et Køkken var installeret i en Sidebygning.

Englænderne lod os beholde vore sorte Tjenere. Ogsaa jeg beholdt min »Fredag«. Denne Neger havde jeg forskaffet mig i Lagos, lige ud af Urskoven. Alt evropæisk havde den Gang været ham fremmed, og han havde, da han kom til mig, endnu aldrig set nogen spise med Gaffel. Med megen Taalmodighed havde jeg saa opdraget ham for mig alene, og han var blevet en fortrinlig Tjener. Naar jeg tænker paa ham, falder der mig en kostelig Historie ind:

I Lagos havde jeg et Rum til min Post i Wörmanns Bygning. Da jeg engang var derhenne og havde min Tjener med, gik jeg hen til Væggen og drejede op for det elek-

triske Lys. Da hørte jeg et Skrig bag mig, og da jeg vendte mig om, såa jeg min »Fredag« forsvinde ud af Døren. Jeg maatte slæbe min Pakke hjem alene. Næste Morgen sagde »Fredag« som Undskyldning: »*Massa, I fear too much dem light*«. (Jeg blev saa bange for Lyset).

I et Rum ved Siden af vort luftige Fængsel stod en Bogreol med engelske Bøger og Skrifter. Der hang ogsaa et Kort over den engelske Koloni og det tilstødende Togo og ved Siden af igen et Verdenskort. Politiembedsmanden, der ofte besøgte os, holdt gerne Foredrag for os om Tysklands Undergang, han pegede paa Landkortet og sagde: »Kan De se, alt dette bliver nu engelsk, og det er ynkeligt, hvad der bliver tilbage af Tyskland! Tyskland bliver trykket fra begge Sider, ser De: Her af Frankrig og her af Rusland«, og samtidig gjorde han en Haandbevægelse i Retning af Berlin. Vi tog tavse mod denne politisk-geografiske Belæring.

Tyskerne i Byen var endnu paa fri Fod. De skulde kun være hjemme til bestemt Tid og maatte ikke gaa ind i de Indfødtes Kvarter. Og hver Morgen og Aften skulde de melde sig paa Fortet.

Accra var en gammel portugisisk Nybygd. Fortet bestod af en stor Mur med Skydehuller og en fast Bygning, i hvilken der var Skrivestue for den øverste Politiembedsmand. De øvrige Rum var bygget om til Kaserne. Hele Byen var en Slags Fæstning.

I de første Dage maatte vi bevæge os frit omkring og tage mod Indbydelser til de tyske Familier. Jeg var flere Gange Gæst hos Baseler Missionen.

Paa Gadehjørnerne havde Regeringen anbragt Opslag paa Engelsk og paa Negersprog af følgende Ordlyd: »I Hans Majestæt Kongen af Storbritanniens Navn. Kejseren af Tyskland, en mægtig Mand, har i lange Tider forberedt sig paa at føre Krig mod Frankrigs Høvding. For at kunne det har han, myrdende og plyndrende, overfaldet

et lille Land, hvis Overhoved er Kongen af Englands Ven. Af den Grund maatte Englænderne drage i Krig mod Tyskerne. Disse Tyskere er et meget farligt og krigerisk Folkefærd, som man maa nære Frygt for, da de har mange Soldater. England opfordrer enhver Kidda til at hjælpe til med at tilintetgøre denne Fjende. Alt hvad ondt Tyskerne anretter i Nabolandet Togo maa anmeldes. Der er i Øjeblikket ogsaa enkelte Tyskere i vore Lande. Dem kan man dog ikke gøre ansvarlige for Kejsereis Skændselsgerninger, og de maa skaanes. Hvis der imidlertid foretages noget ondt fra deres Side, maa der ogsaa anvendes Vold mod dem«.

Brun stod sammen med mig foran saadan et Opslag og spottede bittert over den Tone, det var holdt i.

De tyske Handelshuse var lukket og deres Ejendele tildels beslagnet. Da vi kom forbi et fransk Selskabs Bygning og saa Franskændene haanligt leende staa i Døren, havde Brun den største Lyst til at yppe Klammeri med dem. De sorte Bestillingsmænd gjorde med Haanden Tegn, der skulde betyde, at Halsen burde skæres over paa alle Tyskere, og en Dag blev vi endogsaa oversprøjtet med Mudder af Negerpøbelen. Af den Grund maatte vi holde op med vore Spasereture. Negermob'en var hidset op mod Tyskland og holdt fast ved dette Had med den Bornérthed, som usammensatte Mennesker er i Besiddelse af.

Da vi havde faaet hvilet os ud efter Sørejsens Anstregelser, begyndte vi at tænke over vor Stilling og at spørge os selv, om Flugt fra Fangenskabet maaske vilde være mulig. Jeg havde taget den faste Beslutning ikke at ville afvente Krigens Afslutning i dette Fangenskab men forsøge selv en nok saa forvoven Udvej til at komme bort. Først og fremmest kom det imidlertid an paa at samle Oplysninger og overveje alle Muligheder til Flugt.

En Dag fik vi en Overraskelse. Vi fik en Tilvækst, nemlig tyske Fanger fra Togo. De kom dertil i en ynkelig Forfatning, til Dels uden Bukser, med iturevne Klæder.

lange Skægstubbe. Nogle bar Huer med Sikringsstyrkens Kokarde. De var blevet taget til Fange under et Udfald fra det belejrede Kamina. Mellem dem befandt sig en Distriktsforstander, en Ingeniør og mange andre kendte Afrikanere. Anføreren for dem var faldet.

De blev anbragt i Naborummet og fik nye Klæder udliveret af Englænderne. Jeg aflagde straks vore Landsmænd et Besøg og fik alt muligt at vide om Tilstanden i Togo. Ingeniøren talte begejstret om sit Arbejde og mente, at den nordlige Del af Kolonien nok kunde holde sig mod Englænderne og Franskmændene.

Naar jeg senere, som det ofte hændte, udsurgte denne fortræffelige Mand, kom ogsaa andre til som Tilhørere, og der dannede sig mellem de fangne en lille Kreds, i hvilken alle Slags koloniale og sociale Spørgsmaal blev drøftet. Her havde Ingeniøren det aandelige Førerskab, ikke alene paa Grund af sin store Almendannelse men ogsaa frem for alt fordi han forstod at interessere sine Tilhørere for en Tanke, der var mig og de fleste ganske ny. Han sagde, at efter Krigen kunde mangt og meget i Afrika gøres adskilligt bedre end hidtil. Et godt Forbillede var der givet os i den britiske Koloni Nigeria, og det maatte give enhver Afrikaner noget at tænke paa. Der var der blevet vedtaget en Lov, som forbød al Handel med Jord og Grund, og Følgen deraf havde været, at de Indfødte havde faaet et fast Hjem og Arbejdssted og var blevet raske og arbejdsvillige. Kolonialspørgsmaalet var et Grundspørgsmaal. Naturligvis hævede der sig Røster imellem os med allehaande Indvendinger. Man sagde, at Ingeniøren nok selv var interesseret i Grunde. Men Manden vidste saa god Besked med Spørgsmaalet og kendte saa nøje dette Spørgsmaals Berøring med alle andre Omraader af det menneskelige Liv, at al Spot forstummede og mange fattede den Beslutning at beskæftige sig lidt mere med denne Ting. Os

Tyskere vidste Ingeniøren i Særdeleshed at give Smag for Spørgsmaalet, idet han sagde, at den tyske Marine netop var den, der som den første havde ført en vidtskuende Grundpolitik ud i Gerningen; den havde i Kiautschau, straks da vi havde erobret Landet, beskyttet Jorden ved en Lov, der udelukkede ethvert Misbrug. Denne kulturelle Gerning skulde Verden nok faa at mærke, selv om Kolonien maaske ikke vilde vedblive at være tysk.

Efter nogle Dages Forløb blev vi paa en paaafaldende Maade skrappe bevogtet end til at begynde med. Aabenbart var Tyskerhadet i England i stadig Stigning.

Vi fik udleveret, hvad vi skulde spise: Bananer, Jams, Konserves, Gedekød, Tobak og Cigaretter, og i den første Tid desuden Whisky. Af og til ogsaa Fisk. Vi lod dem stege, men de smagte ikke godt. Saa hjalp vi os med et lille Fiskerøgeri. Premierløjtnanten, der jo stammede fra en Fiskerby ved Nordsøen, forstod af en ganske almindelig Tønde at lave en Indretning, hvori vi kunde røge den friske Fisk. Fisken blev skaaret op, saltet, ophængt nogle Timer i Luften og derpaa udsat for stærk Røg. Englænderne beundrede vor Røgekunst.

Da Tiden begyndte at falde os lang, lavede vi os af et Paplaag et Skakbrædt og snittede os Brikker til det af et Kosterkaft. I Boghylden fandt jeg meget, hvormed jeg berigede min Viden. Særlig en Bog »Skove« af Amerikaneeren Henry David Thoreau bidrog til at forkorte mig Tiden og give mig Haab og Kraft. Ingeniøren havde lagt Beslag paa en anden Bog. Den hed: »Progress and Poverty« (Fremskridt og Fattigdom) og var ligeledes forfattet af en Amerikaner, nemlig Henry George. I denne Bog fandt Ingeniøren fremsat de bedste Bekræftelser paa sine Anskuelser, og han læste ofte hele Stykker højt for mig med den største Begejstring.

Jeg beskæftigede mig ogsaa meget med de Planter og Dyr, der var at se rundtom. Der levede dér en særlig Art

Firben. Hovedet var rødt, den midterste Del gul og Halen sort. Hunnen havde et grønligt Skær. Disse pudsige Dyr vimsede omkring i Solskinnet og Hannerne sloges om Hunnerne. Naar man langsomt nærmede sig et Firben, rejste det sig op paa Forbenene, hævede og sænkede Hovedet og pustede sig op. Naar to Hanner kæmpede, slog de til hinanden med Bagdelen. Hundreder af Myreløver havde deres Tragt i Sandet. Jeg har fra Barn af været en stor Dyreven og kan tilbringe lang Tid med at se paa Dyrenes Liv.

Vi hørte intet andet om Krigens Begivenheder end det, som Kommissionæren fandt for godt at meddele os. Det er muligt, at han selv såa Krigen paa den Maade, men sandsynligere er det, at han løj, naar han med hyklerisk Beklagelse meddelte os, at det stod meget slet til med Tyskland. De engelske Aviser, som vi fik at læse, vidste kun at berette om tyske Nederlag, om Ufred og Uenighed i det tyske Folk og om den enige Vilje hos hele den øvrige Verden til at besejre Tyskland. Af og til fik vi imidlertid sweitziske Aviser fra Baseler Missionen, og i dem tog Tysklands Stilling sig ganske anderledes ud. Da Myndighederne mærkede, at vi fik disse Aviser, blev det forbudt. Og saaledes skete det, at Bekymringen for vort Fædreland stadig stod som et Spøgelse hos os, skønt vi havde nok af modige og erfarne Mænd blandt os.

Men det var ogsaa særlig svært for os at tro paa den tyske Vaabenlykke, naar vi maatte se Togo bukke under for Overmagten. Maaske tænkte Hr. Kommissionæren sig det lige saa let at undertrykke Tyskland. I hans Hjærne gik det saaledes for sig: Togo; til højre fransk Dahome, til venstre den britiske Guldkyst: Togo færdig. Tyskland; til højre Rusland, til venstre Frankrig og England, altsaa Tyskland færdig. Jeg kunde have Lyst til en Gang at se hans Ansigt, naar han maatte se de tyske, østrigske, bulgarske og tyrkiske Faner brede sig vidt til højre og venstre

paa sit Landkort. Men maaske hænder det ham slet ikke, da de engelske Aviser skaaner ham for Efterretninger om Tysklands og dets Forbundsfællers Vaabenheld.

En Beroligelse for os var det, at vi maatte skrive Breve hjem. Jeg skrev til mine Forældre, at jeg befandt mig i bedste Velgaaende i Accra.

Sagføreren holdt sig paa Afstand fra os andre. Han sad mest paa sin Seng og grublede. Ogsaa jeg holdt mig meget alene og spaserede timevis rundt i Gaarden og overlagde, hvorledes jeg mon skulde bære mig ad med at komme væk derfra.

Mine Kammerater mærkede snart, at jeg tænkte paa Flugt og erklærede, at jeg maatte være forrykt: »Hvor vil du dog hen?« sagde de og såa op fra deres Skakspil. »Du bliver bare daarligere behandlet, hvis du forsøger paa noget af den Slags.« »Indtil denne Krig er forbi«, sagde en af dem spøgefuldt, »maa vi tilbringe Tiden med at spille Skak.« Dengang tænkte vi os jo ikke, at Krigen skulde vare saa lang en Tid, at intet Menneske kunde udfylde den med at spille Skak.

En Dag kom Sagføreren hen til mig og sagde, at han ogsaa vilde væk, og han meddelte mig en fantastisk Plan: Han vilde lade sig bringe ombord i et Skib i en Rejsekurv. Jeg sagde ham, at det var Vanvid, da alle Dampere nu var engelske, og at han derfor ikke vilde kunne undgaa at blive fanget. — Jeg forraadte ham ikke min Plan, da jeg ikke kendte ham godt nok. Blot det, at Muligheden for mine Planer var kendt, kunde gøre, at man kom paa Spor efter mig, og paa en Fællesflugt turde jeg kun tænke, hvis jeg kunde finde et Menneske, der passede godt sammen med mig og var i Stand til at udholde store Anstrængelser.

Der fandtes to Udveje til Flugt: langs med Kysten mod Øst eller Vest eller ind i det Indre. Ved Kysten vilde jeg sandsynligvis straks blive opdaget, da Kysten var godt bevogtet af det indfødte Politi. Men at vende mig mod det

Indre syntes mig at rumme en Mulighed, da intet Menne-ske vilde falde paa, at en Hvid uden Hjælpe midler kunde bane sig Vej gennem Kratskoven og de afrikanske Stepper. Men jeg vænnede mig efterhaanden til denne Tanke, mindedes mine Vandredage i Egnene bag Kamerun, tog Thoreaus Fordringsløshed til Forbillede og tænkte paa, at Livingstone og mange andre Missionærer i Aarevis var draget gennem Afrika uden Bagage. Jeg maatte leve som en Indfødt, maatte være uden Fornødenheder. Det afskrækkede mig ikke; thi jeg var ikke afhængig af nogen Vaner. Allerede det at jeg ikke røg, stillede mig friere. Alkoholiske Drikke havde jeg forlængst sagt Farvel til, og jeg havde i Kamerun lagt Mærke til, at fuldstændig Afholdenhed fra Øl, Vin og Whisky satte en i Stand til at kunne taale uanede Anstren-gelser. Og hvad Føden angik, da havde jeg allerede i Tysk-land lært, at der for en Vandrer ikke gives noget mere for-friskende end god Frugt, Korn og Rødder. Hvad skulde jeg med Kaffe, naar der stod Bananer langs Vejen, eller med Sukker, naar der blev budt mig en Stængel Sukkerrør eller vild Honning! Pickles, Kaviar, Pølse, Skinke, Sardinier og alle de andre døde Ting, som Europæeren slæber med til Vildnisset, maatte jeg undvære og kunde i Stedet for spise Ris, Negerkorn, Majs og Bananer, gnaske Ananas og Mangofrugter og nyde Appelsiner og Kokosnødder. Jeg maatte nu næsten le; naar jeg tænkte paa den Rigdom af Frugter, dette Land bød paa, og saa al den Ulejlighed Evropæeren gør sig for Madens Skyld!

Først vilde jeg se, om jeg ikke i Togo skulde træffe Tyskere, der endnu holdt Stand mod Fjenden. Til Togo kunde der ikke være saa langt; thi fra Accra kunde man langs Kysten komme til Kidda og derfra til Lome, hvilket kun var hundrede Kilometer. Denne Afstand maatte man ogsaa i det Indre kunne tilbagelægge paa nogle Dage, selv om Vejen skulde gaa gennem Sumpe og over Bjerge. Noget »Umuligt«, som mine Landsmænd foreholdt mig, kunde der

for mig ikke gives, til Trods for at et Blik fra Fæstningen kun viste Øjet øde Steppeland.

Min eneste Bekymring var at finde en Udvej, hvis der i Togo ikke mere skulde findes en eneste Tysker, der ikke var bukket under! Det vilde jeg overveje, naar jeg var kommet saa vidt, og det første Skridt syntes mig at være det vigtigste.

Den tyske Ingeniør sagde bestandig: »I den nordlige Del maa vi endnu kunne holde os.«

Altsaa besluttede jeg, at min Vej først skulde gaa mod Nordøst for at undgaa Englænderne og derpaa mod Øst, hvor Tyskerne var. Vildniset tiltrak mig mere end det afskrækkede mig.

Kaptajnen var den eneste Mand, jeg betroede mig til. Til ham sagde jeg: »Mig faar Kommissionæren ikke at se længe mer.« Den gamle Mand advarede mig, saaledes som de andre havde gjort det; men han syntes ikke helt at gøre det af Overbevisning, thi han hørte stadig eftertænksomt og opmærksomt paa mig, og da jeg en Aften var alene med ham, sagde han til mig med en Varme, der gjorde mig godt længe efter: »Kirsch, De er en prægtig Fyr, og jeg kan ikke nøjes med at advare Dem, jeg maa ogsaa engang have Lov til at holde Modet vedlige hos Dem. Det er dog stolt, at De holder fast ved en saadan Plan, og hvis det skulde lykkes Dem, tjener det til Deres Ære, og jeg kunde nok have Lyst til at se Dem igen en Gang. Jeg er en gammel Mand, men jeg var engang som De!« Jeg følte, at hans gode Ønsker sidenhen fulgte mig paa min Vej.

En Dag indtraf der et lille Mellemspil. Den sorte Kok havde opført sig uforskammet overfor en af vore Landsmænd, og denne smed ham saa ud. Opsynsmanden havde imidlertid den Frækhed at idømme min Landsmand Straf for det og spærre ham otte Dage inde sammen med sorte Fanger. Vi var ude af os selv af Vrede.

Ogsaa jeg stødte snart sammen med denne uforskam-

mede Englænder. Jeg kom til ham med en Anmodning, som han afslog paa den smagfulde Maade: »*Go to hell*« . . . (Gaa ad Helvede til). I min Arrigskab undslap der mig den Yttring: »De er mig en nydelig Fyr.«

Næste Morgen kom to Aschantisoldater med opplantede Bajonetter og bragte mig en Skrivelse, hvori der med haanlig Høflighed stod at læse:

»With the Commissioners of Police compliments. Will you kindly call here this morning at nine o'clock. (9 a. m.)

D. Hamilton Venow

A. C. P.«

(Politiforstanderen anbefaler sig! — Vil De gøre os den Glæde at se ind til os i Dag Klokken ni — — —).

Det var Øvrighedens Hævn.

Jeg maatte altsaa afsted.

Mine Sager blev taget med. Jeg kom imidlertid ikke til at gaa, thi da Negrene havde ført mig hen til Døren, kom der en Officer med et Automobil og raabte »*Come here*«. (Kom herhen.) Jeg maatte tage Plads ved Siden af Chaufføren og blev saa ført bort.

Jeg vidste ikke, hvad der skulde ske med mig, og mine Kammerater vidste det heller ikke. Til al Lykke havde jeg faaet givet dem alle Haanden, da jeg havde en Anelse om, at jeg ikke skulde faa dem at se mere, og de ansåa mig sidenhen for forsvundet.

Jeg sad foran paa Automobilet, der bragte mig til Usherfortet. Her blev jeg ført frem for en højere Embedsmand, der fo'r løs paa mig i det mest uforstaaelige Engelsk, hvoraf jeg kun opfattede, at der nu herskede »*war time*« (Krigstid) og *Krigsret*. Derefter blev jeg overgivet til to sorte Soldater uden at ane, hvorhen de vilde bringe mig. De tog mig som en Forbryder midt imellem sig, og jeg maatte gaa til Fods gennem Accras Gader, hvor Neger-Pøblen opførte sig saadan, som Pøbel overalt gør det.

Vejen var lang, og Solen brændte hedt, mens jeg asede hen ad Vejen mellem de to Soldater, der fulgte Kysten mod Øst. Støvet føg omkring os, forkrøblede Træer stod paa begge Sider af Landevejen og strakte, forpiskede af Havvinden, deres krogede Grene mod Land. Nedenfor brød Havet. Længselsfuld såa jeg ud efter en Damper, der sejlede afsted langt ude.

I det fjerne såa jeg Fortet Christiansborg, et gammelt Slot der ligger paa en fremspringende Klippe. Derhen skulde jeg altsaa bringes. Jeg følte, at jeg havde Retten paa min Side og var inderst inde meget rolig.

Jeg gik gennem den store Port, forbi gamle Bronzekanoner, der maatte stamme lige fra den portugisiske Tid. Der sad sorte Soldater. Jeg kom ind i Gaarden og gennem en Ringmur ind i en anden Gaard, der var omgivet af et højt Pælegitter. I et Fængsel med tilgitrede Vinduer blev jeg indespærret.

I det snævre Rum, der omgav mig, fandt jeg paa en ny Beskæftigelse: Jeg saa Edderkopper, der fangede Fluer i store Spindelvæv, og jeg lagde Mærke til mange smaa, metalglinsende Firben, der klatrede paa Væggen. Jeg fangede et og lod det roligt ligge paa min Haand, bandt det forsigtigt med et Stykke Traad og betragtede det som mit Plejebarn, som jeg maatte sørge for ved at fange Fluer til det.

Jeg fik ingen Seng og maatte sove paa Straa paa Gulvet. Men jeg bar med Sindsro alle Savn; thi hvor underligt det end lyder: Det var en oplivende Følelse for mig at have optraadt ubehersket overfor Englænderne. Paa den Maade lærte jeg, at Straf ikke behøver at være nogen Straf, og at det at lide Uret kan styrke et Menneskes Selvgtelse.

Kun over de sorte Soldater ærgrede jeg mig. Naar de bragte mig min Mad, behandlede de deres »*prisoner of war*« (Krigsfange) saa foragteligt som vel muligt.

Den anden Dag kom den højere Embedsmand igen og

spurgte mig i sit uforstaaelige Sprog: »Er Lysten mon nu ikke forgaaet Dem?« Jeg svarede: »Gør med mig, hvad De vil, jeg er i Deres Magt.« Det forekom mig imidlertid, som om denne Mand ikke tiltroede mig noget slet. Maaske havde han paa Fornemmelsen, at den anden havde handlet i Vrede, da han rejste Anklage imod mig, maaske kendte han selv Opsynsmanden og vidste, hvilken Tone han plejede at benytte sig af.

Om Eftermiddagen kom en Hvid, der var meget venlig imod mig og anviste mig den Gaard, hvor jeg maatte spasere.

Jeg betragtede nu min Celle udefra og saa, at der paa den udvendige Side af Døren var anbragt en tung Slaa, der om Natten blev skudt for.

Straks den følgende Nat prøvede jeg, om jeg kunde skyde denne Slaa til Side indefra, jeg førte min Kniv ind i Dørsprækken og mærkede til min Glæde, at Slaaen fulgte med, naar jeg anbragte Knivspidsen fast mod Metallet og trykkede Kanten af Døren iveau.

Den følgende Dag benyttede jeg Tiden, da jeg ubevogtet opholdt mig udenfor Cellen, til at gøre Slaaen letbevægelig, saa at jeg indefra uden Besvær kunde skyde den frem og tilbage.

Gaarden var bevokset med Græs; ved Pælegitteret stod nogle Buske. Der fandt jeg adskillige store, grønne Larver. Mens jeg var beskæftiget med dem, traadte en indfødt Soldat hen til mig og undrede sig over, at jeg gav mig af med saadanne hæslige Dyr. Larverne havde en Spore og brede Sugefødder. Jeg vilde se, om der, i den Tid jeg sad fangen, kunde udvikle sig Sommerfugle af dem, og lagde Dyrene i en Blikdaase paa Blade, saadan som jeg ofte havde gjort det som Skoledreng. Negren vilde ikke tro, at der senere af disse Dyr skulde kunne blive saadanne smukke Sommerfugle som dem, der i store Mængder fløj omkring her.

Paa et Sted af Gaarden var Græsset paafaldende grønt.

Der opdæmmedes det bortflydende Vand og flød gennem en Fure under den yderste Mur. Her lagde jeg Mærke til en Salamanderart og var nogle Dage beskæftiget med den, da en Hvid kom hen til mig og spurgte: »Er De ogsaa en Tysker, der er indespærret i dette Hul?« Han saa meget medtaget ud, han havde mørke Ringe under Øjnene og bar et stubbet, oplejet Fuldskæg. Mødet overraskede mig, men jeg sagde roligt: »Jeg har den Fornøjelse at være indespærret her.« Den syge Mand var Skibsfyrbøder og hed Bracht. Han havde ved Krigens Udbrud tilfældigvis været paa Sygehuset og blev holdt tilbage som Fange. Han led aabenbart af alkoholiske Anfald og havde i Raseri slaet om sig; af den Grund var han blevet indespærret her.

Da jeg tilfældigvis fortalte ham, at jeg allerede havde tænkt paa Flugt, sagde han: »Flygte? Det er den letteste Sag af Verden herfra. Det kan gøres som ingen Ting.«

FLUGTEN GENNEM DEN AFRIKANSKE KRATSKOV.

Jeg havde ingen Betænkeligheder ved at slaa Følge med min Lidelsesfælle, da han straks var rede til alt, som saa mange stakkels Mennesker, der intet har at tabe, og som Livet har lært at bære vanskelige Tilskikkelser. Planerne til en fælles Flugt opmuntrede os og lagde Beslag paa hele vor Interesse. Vi indprentede os nøje Omgivelserne: Bag ved Pælegitteret begyndte en Steppe at brede sig. Der fandtes kun nogle Negerhytter i Nærheden. Det sværeste var at komme over Indhegningen. Over Gitteret turde man ikke krybe, da det vilde blive opdaget, idet der gik en Vagtpost frem og tilbage udenfor.

Paa det Sted, hvor Vandrenden førte ind under Gitteret, var der en forraadnet Bjælke, som det var os en let Sag at puffe væk. Jeg havde allerede tidligere opdaget, at Teglstenene paa dette Sted let lod sig løsne, saa de faldt ud i Grøften udenfor. Og Vagtposten kunde ikke mærke, naar Stenene faldt ned i det høje Græs. Snart havde vi gjort Hullet saa stort, at vi kunde se igennem det og holde Øje med Vagtposten. Han gik med sin røde Fez, sin korte Abejakke, sin røde Vest og sine Khakibukser, med Gevær og opplantet Bajonet sløvt op og ned.

Vi fandt i et Hjørne af Gaarden nogle gamle Brødposer, som de sorte Soldater havde ladet ligge, og som vi kunde bruge paa Flugten. Vi lagde i disse Dage noget til

Side af vore Levnedsmidler, særlig halvmodne Bananer, da vi ikke vidste, hvorledes det vilde gaa os de første Dage paa Steppen, og om vi kunde gøre Regning paa at finde Føde. Den tredie Aften var vi rede til Flugt.

Vi aftalte, at jeg skulde vente, indtil Bracht kom, tre Timer efter at Natten var faldet paa. Det var i Begyndelsen af September og altsaa ikke Regntid, der her falder i Juni, men efter Lummerheden om Eftermiddagen blev Himlen overtrukket. En stærk Storm begyndte at hyle og fløjte. Jeg forsynede mig med min Brødpose og skød Slaaen til Side, lukkede sagte Døren op, lyttede, om min Vogter rørte sig, og sneg mig ud.

Min Ven var, tvert imod Aftalen, allerede paa Pletten. Jeg stak først Hovedet ud af Aabningen og såa til min Ærgrelse, at Vagtposten paa en ganske kort Strækning stadig gik frem og tilbage foran vort Skjulested. Vi var i stadig Angst for, at vor Undvigelse skulde blive opdaget før Tiden, og netop i det samme fik min Ledsager, der led af Feber, et stærkt Anfald af Kulderystninger; men han sagde: »Det er lige meget, vi maa afsted.«

Paa et Tidspunkt stod Vagtposten og talte med en Kone, og Øjeblikket til Flugt syntes kommet. Jeg krøb halvt gennem Aabningen, men maatte hurtigt trække mig tilbage igen, da Soldaten i det samme vendte sig om.

Endelig viste der sig dog en Lejlighed. Vagtposten skulde afløses, og medens de militære Ceremonier fandt Sted, lod jeg mig glide gennem Aabningen, klatrede op paa den anden Side af Graven, listede over Vejen, der var traadt glat af Vagtenes nøgne Fødder, og sprang ind i det høje Græs.

Jeg kunde ikke forhindre, at det raslede. Men Vagten havde intet hørt; han stod nu alene, trak i Græsstraaene og døsede. Jeg lagde mig ned og ventede paa Bracht. Jeg saa spændt hen mod Gitteret, men der var der intet, der rørte sig. Enten havde Bracht tabt Modet, eller ogsaa var han blevet overrasket af et nyt, stærkere Feberanfald. Jeg

turde ikke tænke paa at snige mig tilbage lige for Øjnene af Vagten for endnu engang at se efter ham. Jeg ventede henved en halv Time, saa sneg jeg mig bort.

Da jeg var et Stykke borte, blev jeg staaende og lyttede endnu engang tilbage. Der var intet andet at høre end Havets Brænding i det fjerne. Uvejret var trukket over, Christiansborgs Mure laa beskinnet af klart Maaneskin, og Himlen var fuld af Stjerner, saa jeg kunde let finde mig tilrette. Naar jeg vendte Ryggen til Havet, saa jeg mod Nord. Jeg saa Stjernebilledet Orion, Sydkorset og Plejaderne. Jeg vidste fra mange Tropenætter, hvorledes Billedet vilde forskyde sig, hvilke Stjernebilleder der gik ned henad Morgenstunden, og hvor Himlen først vilde begynde at lysne.

Saa begyndte jeg at løbe. Natten var endnu lang, og saalænge den varede, kunde jeg benytte Vejen og komme et godt Stykke frem. Ofte fo'r jeg sammen: Høje Termitboer og enkeltstaaende Træstammer saa ud som Omridset af Mennesker eller Dyr.

Efter Timers Forløb begyndte Himlen til højre for mig at blive lys. Stjernerne blegnede. Buske og Græsstraa traadte tydeligere frem, Højdekamme dæmrede blaaligt i det fjerne. Jeg holdt Retningen mod Nordøst og benyttede en Negersti, der veg af, snart til højre, snart til venstre, men som i det store og hele holdt Hovedretningen.

Da det var blevet lyst, klatrede jeg op i et Mangotræ, der stod lidt til Siden for Vejen, og saa, at jeg befandt mig i fuldstændig Ensomhed. Til venstre for mig saa jeg mellem lavt Krat en Jernbanedæmning.

Vejen nærmede sig Banelinien. Jeg vilde nu forlade den aabne Landevej for at undgaa at møde Mennesker og forsøgte derfor at bane mig frem gennem Kratskoven. Men det gik ikke, og jeg var nødt til at følge Jernbanedæmningen. Da jeg hen paa Formiddagen saa nogle Kvinder komme gaaende med Kurve, skjulte jeg mig ikke i Krattet.

men dristede mig til ganske roligt at gaa dem i Møde. De sagde venligt »God Dag«, og jeg gengældte deres Hilsen. Henimod Aften lagde jeg mig under et afsides Træ og sov straks ind.

Jeg maa have sovet længe. Da jeg vaagnede, blev jeg ganske forbløffet. Solen stod allerede højt paa Himlen. Mine Lemmer var stive og kolde; men jeg var udhvilet og i bedste Velgaaende. Jeg strakte mig, gik op paa Vejen, skar mig en Stok og skridtede kraftigt ud.

Jeg kunde nu ikke stadig undgaa Landsbyerne, da Omvejen gennem Kratskoven vilde koste mig al for lang Tid.

En ubændig Vandrelust greb mig. Mange og lange Dage havde jeg været i Fangenskab og havde ikke kunnet faa Brug for mine Kræfter. Nu følte jeg hele Glæden ved Friheden. Alle Sorger var glemte, mens jeg skridtede hen gennem det skønne Land med dets afvekslende Vegetation.

Den anden Dags Aften tog jeg allerede Mod til mig og overnattede i en Landsby. Jeg saa Negre sidde paa Pladsen midt mellem Hytterne. Da jeg nærmede mig, rejste de sig ærbødigt op, men jeg satte mig midt imellem dem. Folkene glædede sig over, at jeg havde i Sinde at sove der.

Høvdingen gav mig Appelsiner, Bananer og en Slags Bagværk at spise. Jeg mættede mig og krydrede Maaltidet ved venskabelig Skæmt med de elskværdige Mennesker. Jeg sov paa en Maatte, efter at jeg havde baaret et Lerfad ud, der var fyldt med glødende Trækul, der udviklede alt for megen Røg.

Om Morgenen gav jeg mine Værter et Toskillingsstykke, hvilket var det eneste jeg havde af den Slags. Jeg vilde ikke synes paafaldende fattig overfor de Sorte, for at de ikke skulde faa Mistanke i en eller anden Retning.

Jeg forlod Landsbyen og fulgte en bred Vej mod Nordøst. Mad kom jeg ikke til at mangle. I Nærheden af Landsbyerne var der fuldt af Bananlunde. Jeg levede af, hvad Naturen bød mig, og gik, naar jeg var sulten, løs paa de dyrkede

Markens Buske og Trær. At jeg ikke betalte det, behøvede ikke at trykke mig; Frugt har jo der tillands knap Penges Værdi.

Næsten uden at hvile gik jeg igen en hel, lang Dag, og jeg følte mig frisk og rask. Henimod Aften hørte jeg Neger-sang og nærmede mig nogle Hytter. Paa den aabne Plads sad der mange Mennesker, andre dansede inde i Kredsen. Negrenes Opmærksomhed var helt og holdent rettet mod de dansende, saa jeg kom ubemærket nærmere. Jeg betragtede Gruppen i nogen Tid og glædede mig over disse Vildes ufordærvede Glæde. Endelig traadte jeg ind i Skæret fra Ilden. Negrene blev forskrækkede, og flere af Kvinderne flygtede. Nogle venlige Ord var imidlertid nok til atter at samle det glade Selskab.

Jeg maatte forklare mit Besøg og fortalte derfor Høvdingen, at andre Hvide fulgte med mig. Negrene fik snart Fortrolighed til mig, da jeg muntert blandede mig mellem dem og viste dem, hvorledes man dansede i Evropa. Jeg fik ogsaa her en god Hytte anvist og sov til langt op paa Dagen.

Om Morgenen gik jeg videre. Høvdingen fulgte med mig af Nysgerrighed. Han vilde se de andre Hvide, som jeg havde fortalt om. Følgeskabet var mig imidlertid i Længden besværligt, og efter nogle Timers Forløb overtalte jeg Manden til at lade mig alene.

Vejen snoede sig gennem en Bjergegn og fulgte frugt-bare Dale. Jeg gik igen lige til Aften. Da det blev mørkt, kunde jeg ingen beboede Steder finde og maatte se mig om efter en Soveplads i det fri. Jeg fandt saa et Sted med hvidt, varmt Flodsand. Dør bød et fremspringende Klippestykke mig et godt Ly mod Duggen, og jeg lagde mig ned under det. Da jeg sov ind, mærkede jeg Nattens Kølighed.

Jeg vidste ikke, hvorlænge jeg havde sovet, da jeg mærkede noget bevæge sig ved mine Fødder og fo'r op. Jeg stødte Hovedet mod Klippestenen over mig og såa et Dyr hvæsende springe tilbage. Jeg kom hurtigt paa Benene og

opdagede Omridsene af to Hyæner. Dyrene forsvandt først, da jeg kastede nogle Sten efter dem og ramte den ene. Jeg hørte en uhyggelig Knurren i Nærheden.

Jeg havde faaet en ordentlig Skræk i Kroppen, og al Træthed var paa en Gang borte. Derfor gik jeg videre. Vejen var klart belyst, Retningen op ad Bjærgtet var ikke til at tage fejl af, saa jeg skridtede muntert ud og satte mig først efter nogle Timers Forløb ned paa et Sted, hvor tørt Græs i Mængde laa op ad en Skraaning og indbød til Hvile. Her sov jeg ind men vaagnede allerede før Solopgang og fik bragt Bevægelse tilbage i de stive Lemmer.

Nu gik det atter op ad Bjærgtet. En stor Slette med Steppeskov laa under mig. Jeg kom til en Negerby, der var forsynet med Fiskeruser, hvilket maatte tyde paa, at der var Vand i Nærheden.

Da jeg vilde købe mig noget at spise og greb ned i Lommen efter Penge, fik jeg i Haanden et lille Brev med Wörmannliniens Uniformsknapper. Konen, der stod hos mig, fik straks Lyst til dem, og jeg købte mig for to Knapper en Ret tilberedt Fisk.

Mens jeg sad i Læ af en Hytte og spiste Frokost, kom der en Haussa-Karavane, der ved sin Hornmusik allerede langt borte fra røbede sig som bestaaende af Hvide. Negerenes Opmærksomhed rettede sig straks mod de ankommende Handelsmænd, der var malerisk klædt.

En af Handelsmændene, et højt Menneske med ædle Træk, kom hen til mig og hilste mig paa muhamedansk Vis med løftet Arm. Manden undrede sig over at se mig her men var ikke paatrængende. Jeg kunde udmærket underholde mig med ham.

Om Eftermiddagen forsynede Haussaen sig til Afrejsen og spurgte mig, om jeg havde Lyst til at følge med dem. Jeg gik gerne ind paa det og skulde ikke komme til at fortryde det. Den fornemste af Haussaen havde flinke Tjenere, der villigt sprang af Sted, naar jeg vinkede. Paa den Maade

fik jeg Vand og Frugter og sjældne Planter, som jeg gerne vilde se.

Af Haussaen fik jeg allehaande at vide fra Omverdenen, blandt andet ogsaa, at der vedblivende stod store Kampe i Togo. Jeg fortalte, at jeg havde været paa en Jagtudflugt. Det var en Lejlighed for dem til at tale om Skydevaaben. Enhver Indfødt og enhver Handelsmand er vild efter Skydevaaben.

Om Aftenen blev der redt mig et behageligt Leje; Haus-saen lod Maatter brede ud til mig og overlod mig en dejlig Læderpude.

Et stærkt Indtryk gjorde det paa mig, da Handelsmændene ved Solnedgang bredte deres Bedemaatter ud midt i Landsbyen og bedende bøjede sig mod Øst. Jeg holdt mig i Baggrunden. De Indfødte kiggede frem bag Hytterne. Haus-saens Fører bad for med høj Stemme, de andre mumlede efter. Disse muhamedanske Handelsmænd, der gennempløjer Landet i alle Retninger, er en flyvende Mission for Islam. Deres stolte Væsen maa gøre Indtryk paa enhver Neger.

Tjeneren bragte igen Saft og Frugt. Haussaen satte sig hen hos mig, og jeg beundrede Mandens smukke Træk. Han fortalte om sine Rejser og morede sig over, at jeg kunde beskrive de Dampere, han havde set ved Kysten. Det var forbavsende, hvor Tjeneren vogtede paa sin Herres mindste Vink, samtidig med at han passede Ilden og bragte allehaande Fornødenheder.

Næste Morgen såa jeg den store Grænseflod Volta, der i sit øvre Løb skiller Guldkyst-Gebetet fra Togo. Vejen fjernede sig igen fra Floden. Jeg var bange for, at den skulde føre mig for langt mod Vest og sagde derfor Farvel til Haus-saen. Med en velsignende Haandbevægelse hilste Handelsmanden mig til Afsked.

Jeg vilde følge Flodens Løb og ovenfor Strømhvirvlen søge mig et Sted, hvor jeg kunde komme over. Kratskoven var imidlertid uigennemtrængelig, og jeg maatte alligevel

til en Begyndelse følge den Vej, som Haussaen var gaaet. Men saa holdt jeg mig til den første Vej, der førte til højre hen imod Floden. Jeg kom ud paa Eftermiddagen til et Sted, hvor der laa nogle Træstammer ved Bredden. Jeg såa, at en Baad var undervejs, og jeg gav mig til at vente paa Negrene. Det var ikke let at blive enig med dem. De var trætte og vilde ikke ro mere. Endelig sprang jeg selv i Baaden og pegede i Retning mod den anden Bred, men Negrene gjorde mig begribeligt, at Baaden maatte en stor Omvej for at naa den Bred. Fire nøgne Mænd roede min Baad først et langt Stykke op ad Strømmen, dernæst tvers over den. Det var en ret farlig Tur, hvad jeg ikke havde kunnet forudse fra Bredden. Midt i Strømmen ragede et Klippestykke op af Vandet, og dér delte Strømmen sig. Jeg klamrede mig krampagtigt til Rælingen, da jeg troede, at Baaden skulde knuses. Men Negrene kendte dette Sted og forstod at tage det. De vidste med sig selv, at det ikke var første Gang, de var kommet i Nærheden af det. Men jeg følte mig i høj Grad taknemmelig mod Negrene, der ved deres Kræfter og Øvelse havde reddet mig fra en alvorlig Fare, og da vi lykkeligt og vel naaede den modsatte Bred, gav jeg med største Glæde de flinke Roere en Wörmannknap mere, end vi havde aftalt.

Jeg havde passeret flere store Landsbyer og nærmede mig et lille beboet Sted, da en Skikkelse i Khaki-Antræk, Straahat og Sko kom til Syne. Jeg sprang bagved en Busk men opdagede straks efter, at det var en Bukseneger, jeg havde for mig.

Manden hilste og sagde: »*Good day Ssö!*« (God Dag, min Herre). Jeg havde i Sinde at udgive mig for Englænder og spurgte paa Engelsk om Byens Navn og om Vejen. Da hørte jeg noget om »Mission« og »Broder Johannes«.

»Hvilket! Broder Johannes?« fór det ud af mig paa tysk.

»Ak, min Erre, De taler Tysk?!« Nu fortalte Negren

mig stolt, at han havde været syv Aar paa Skolen og endog-saa kunde skrive Tysk.

Om Eftermiddagen naaede vi Missionsstationen K.... Her var et Hus med Gaard og Lagerskure, og Synet af en Hvid syntes ikke at være noget sjældent. En Mulat kom ud paa Husets Veranda. Min Ledsager hilste meget underdanigt. Mulatten sagde paa et Over-Højtysk: »God Dag, min Herre, hvad fører Dem herhen?»

»Jeg maa tale med Dem!« svarede jeg.

»Værsaagod og kom ind.«

Han bragte mig Vaskevand og indbød mig til at sætte mig. Jeg såa lidt forsømt ud i Paaklædningen; mine Bukser var revet i Stykker, og mine gule Sko havde lidt stærkt.

Mulatten fortalte mig, at Tyskerne allerede forlængst var borte. — »Vi er afskaaret fra Lome; de fleste Tyskere har overgivet sig, og ogsaa Kamina er i Fjendens Hænder.« Jeg fortav, at jeg kom fra Accra, og sagde kun, at jeg var undervejs fra Kysten ind i det Indre af Landet. Han raadede mig indtrængende til straks at overgive mig til Englænderne: det var jo dog ingen Nytte til, at jeg nødlidende og udaset strejfede om i Skovene. — »Det gør jeg jo heller ikke!« plumpede det ud af mig, og jeg maatte le hjerteligt over dette Menneske, der i alle Henseender var saa ganske forskellig fra mig.

»Naa, men giv De mig nu først noget ordentligt at spise, det vil siden blive Dem gengældt, naar alt igen er tysk,« sagde jeg frækt.

»Regner De det for muligt?»

»Hvad? Muligt? Selvfølgelig! De aner jo slet ikke, hvor mægtigt et Folk vi Tyskere er i Evropa, og i Evropa bliver denne Krig afgjort.« Min Tillidsfuldhed gjorde et stærkt Indtryk paa Fyren.

»Ogsaa jeg,« fortsatte jeg, »har i Sinde at hjælpe til

med at besejre Englænderne og Franskmændene: Jeg er paa Vej til Tyskland!»

Tjeneren havde rettet et godt Maaltid Mad an til mig, og jeg lod mig det smage.

Om Natten sov jeg i en pragtfuld Seng med Moskitonet. Det var velgørende for mig, og den næste Morgen var jeg i højeste Grad taknemmelig og udhvilet, da jeg gensåa min komiske Vært.

Vi havde meget forskellige Anskuelser. Han levede efter Ordene: »Værer den Øvrighed underdanig, der i Øjeblikket findes« og mente, at det altsammen var Guds Vilje, som man maatte bøje sig for.

Jeg kunde ikke opholde mig der længere Tid. da Manden frygtede for sit Missionssted, og jeg sov kun en Nat til i Huset; saa brød jeg op.

Jeg vilde først være gaaet mod Nord, men det var umuligt at komme frem den Vej, saa jeg maatte igen nærme mig noget mere til Kysten.

Jeg var nu saa forsigtig som et forfulgt Stykke Vildt. Jeg såa flere Gange i Vejens Støv friske Spor af Evropæersko og turde ikke mere opsøge beboede Steder.

Naar jeg hørte Mennesker komme, trykkede jeg mig ind i Krattet. Det var en skrækkelig Tid. Kun nogle enkelte Gange kunde jeg overnatte i Hytter, naar jeg fandt en særlig fjerntliggende Landsby og vidste, at der ingen Evropæere var i Nærheden. En Aften maatte jeg finde mig et Sovested midt i Urskoven. Jeg fandt et omstyrtet Træ, som jeg kunde klatre op i lige til Kronen. Dér, femten Meter over Jordens Overflade, bandt jeg en Bunke Lianer sammen og forsøgte at sove i en Slags Hængekøje. Jeg havde skrabet sammen, hvad jeg kunde finde af tørt, blødt Græs til at lægge over mig, men det var en skrækkelig Nat, og jeg forstaar ikke, hvordan vore Forfædre har kunnet holde det ud i Vildnisset. Myg plagede mig, en ækel, raadden Lugt omgav mig, og de mange Lyde fra Skoven undte mig,

trods min Overtræthed, ingen Ro. Der fløj Flaggermus, Næsehornsflugle flagrede omkring i Trækronerne, spøgelseagtige Ugler smuttede mellem Stammerne, Kviste brækkede, og i det fjerne hørte jeg den regelmæssige Kvækken af Frøer.

I det Mørke, der var, kunde jeg ikke komme videre; derfor blev jeg der, til det dæmrede, og såa i Morgenlyset to smukke Urokser passere under mit Leje.

Det var en anstrengende Nat i Urskoven, og da jeg udmattet, kold og sulten klattrede ned til Jorden, rystende af den Dugg, der regnede ned over mig fra Bladene, følte jeg mig fristet til trods alt igen at nærme mig menneskelige Boliger. Men alligevel! Hver Dagsmarsch, jeg tilbage lagde mod Øst, før jeg igen nærmede mig Kysten, udviskede mit Spor end mere, og naar Solen bragte mig Varme og friske Kræfter, fik jeg samtidig nyt Mod. Jeg kom over to Banelinier paa min Vandring. Bagved den anden kom jeg ind i en Plantning og blev skræmmet bort fra Vejen af Hundeglam.

Jeg kunde ikke mere komme med Forlangender overfor Negrene i Landet; thi jeg saa ikke mere ud som en Evropæer og kunde ikke sætte mig i Respekt. Vel badede jeg mig, hvor det overhovedet var muligt, og vaskede mit Tøj. I Stedet for Sæbe brugte jeg Ler, Flodsand og visne Blade. Men ved at spejle mig i en Bæk såa jeg, hvor uplejet mit Udsende var. Jeg kunde ikke mere opsøge beboede Steder og levede af, hvad jeg kunde rapse fra Markerne i Nærheden af Landsbyerne. Ofte skete det i Nattens Mørke.

Jeg følte, at mine Kræfter forringedes, og jeg blev ligegyldig overfor min Skæbne. Jeg maatte med Vold sige til mig selv, at der paa en eller anden Maade endnu stod en Vej aaben for mig ud til Friheden. Det forekom mig som et Eventyr, at der endnu et eller andet Sted ventede mig kærlig Pleje, en Seng og et varmt Bad.

Rækkefølgen af mine Oplevelser er gaaet mig af Glemme. Det var mig, som om Erindring var noget værdiløst,

da jeg dog ikke kendte Enden paa min Omflakken. Bekymringen for Dagen og den kommende Nat afholdt mig fra at tænke tilbage og at tælle de Sovepladser og de Solopgange, jeg havde bag mig. Men sikkert nok foretager man sig, under roligere Levevilkaar, lige saa meget uden heller at vide af det.

Engang traf jeg paa et Sted, hvor Englænderne havde ligget lejret. Konservesdaaser og tomme Tobaksposer samt en Stump af »Daily Mail« laa rundt omkring, gennemvaadt af Dugg.

Syningen i mine Sko revnede, saa jeg maatte binde dem sammen med en Snor, som jeg tog fra en af de Indfødtes Fetischhytter. Jeg havde nu ikke mere Kræfter til at vandre hele Dagen. Jeg fik Hovedpine og maatte hvile mig.

Da jeg krydsede en Bjærgryg og sprang over en Sten, faldt min Tropehjælm af Hovedet paa mig. Jeg vilde tage den op igen, men det var mig umuligt at naa derhen, hvor den laa og drev, da der var et frygteligt Morads, hvor jeg hverken kunde svømme eller vade. Der var saa intet andet for mig at gøre end at binde mig en Slags Hat af Palmeblade og knytte mit eneste Lommetørklæde nedenunder som Hue.

Jeg var blevet mør. Hvis jeg var blevet overrasket af Hvide, vilde det maaske næsten have glædet mig; og dog gik jeg langt uden om alle Nybygder: Frivillig vilde jeg ikke give Afkald paa min Plan, at naa det fjernest mulige Punkt paa Kysten. Jeg kom i Tanker om Overskrifterne i de engelske Aviser. Hvor underordnet var ikke min Skæbne paa Baggrund af hele denne Verdenskrig! Maaske var jeg den eneste Tysker, der endnu gik frit omkring her. Min Stilling var ganske utrolig! Hvem vidste nu noget om mig, hvem spurgte efter mig midt under disse store Ting, der skete?

I det frie Vildnis fandt jeg ingen Steder noget at spise; naar jeg vilde stille min Sult, maatte jeg nærme mig Lands-

byerne, maatte gaa nær hen til de Steder, hvor jeg såa Røg og Ildskær, hvorfra jeg hørte Hundeglam, Børneskrig og Korntærskning.

Syg var jeg, ubarberet og tiltrukket; af den Grund maatte jeg erstatte min manglende Anséelse med hemmelige Rapserier.

Jeg maa have været saadan noget som atten Dage undervejs, da jeg kom til en Flod, hvor ingen menneskelig Bolig var at se. Bredden var temmelig lav. Jeg vilde over; der var kun lidt Vand i Floden. I Regntiden maatte det være en mægtig Flod, thi de høje Bredder laa langt tilbage. Hist og her ragede et Klippestykke frem. Jeg tænkte mig at kunne gaa fra det ene faste Punkt til det andet og vadede ud i Floden. Vandet var paa enkelte Steder dybere, end jeg havde tænkt mig. Snart stod jeg midt ude i Floden og havde foran mig det egentlige Strømløb. Vandet blev stadig dybere. Der var endnu tredive Meter til Sandbankerne paa den anden Bred. Tilbage vilde jeg ikke. Længere oppe såa jeg nogle Krokodiller ligge i Solen; alligevel lod jeg mig glide ud i Vandet og begyndte at svømme. Jeg havde imidlertid undervurderet Strømmens Styrke og blev revet et langt Stykke med af den. Det trættede mig forfærdeligt. Jeg var halvdød, da jeg igen mærkede fast Grund under Fødderne, og da jeg vilde klatre op ad Breddens Skraaning, kunde jeg ikke flytte mig et Skridt videre. Jeg smed mig ned; ikke engang sidde kunde jeg. Jeg havde kun saa megen Besindelse tilbage, at jeg lagde mig i Skygge af Skrænten. De vaade Klæder besværede mig, og jeg frøs, skønt Solskinnet traf min Krop og mine Ben. Saa sov jeg ind.

HVORLEDES JEG FALDT I HÆNDERNE PAA FRANSKMÆNDENE I DAHOME.

Jeg mærkede under Ryggen blødt Straa, paa Halsen kradsede en flosset Bastmaatte mig, Røg rev mig i Næsen, og Skæret fra et lille Baal flakkede rødt paa en Bjælke, der hang tæt over mit Hoved. Det var mine første Indtryk, da jeg vaagnede op til Bevidsthed.

Jeg vidste ikke, hvor jeg var, kun stod det mig klart, at jeg laa i en Negerhytte. Jeg var altfor svag til at spørge mig selv, hvem der mon havde anbragt mig her. Hytten var oplyst af Ildens Skin og af det svage Dagslys, der sivede ind gennem en lukket Sivdør.

Jeg var alene. Det varede imidlertid ikke længe, før en Skikkelse kom hen til Døren, bukkede sig ind i Rummet, skubbede Brændestykkerne paa Ildstedet sammen paa Midten, saa Flammerne blussede klarere — men syntes forøvrigt ikke at bekymre sig om mig.

Jeg gav mig til at stønne. Saa vendte Negren sig om mod mig og sagde: »Du er syg, Herre.« Jeg bad om noget at drikke, og han rakte mig en Kalabasse med syrligt Vand. Da jeg havde drukket, lagde jeg mig, tungtaandende, ned igen. Jeg havde Feber.

De følgende Timer gik i afvekslende Søvn og halvvaagen Tilstand, mens jeg ligegyldig mærkede, at Negre kom ind, foretog sig et eller andet i Hytten og gik igen. Lyden af Mennesker forstyrrede og beroligede mig paa samme Tid;

jeg var taknemmelig over, at overhovedet nogen Skabning bekymrede sig om mig.

Jeg havde det daarligt om Natten og endnu daarligere den næste Dag. Feberen var snart stærk, snart mildere, og skrækkelige, usammenhængende Indtryk, der knap kunde kaldes Drømme, kom og gik i min Hjerne.

Den anden Dag kunde jeg tale med Negrene og erfarede da, at de var Fiskere og under Fiskefangsten havde faaet Øje paa mig ude fra Vandet. Og det var Høvdingens Hytte, jeg laa i, og Høvdingen det var ham; og da jeg saa paa ham, grinede han til mig og gjorde en Haandbevægelse: »Du er jo syg,« sagde han, »og her er din Plejerske.«

Jeg fik Øje paa en gammel Kone, der allerede flere Gange havde puslet om mig, og som netop nu var i Færd med at lave en Drik i Stand til mig, i hvilken hun hældte nogle Draaber af en lille læderomvundet Flaske: det skulde hjælpe mod Feberen. Da den Gamle rakte mig Krukken, saa jeg, at hun var behængt med mange Prydelser og Mærkværdigheder.

Timerne gik med Feber og Søvn. Negrene plejede mig omhyggeligt, og snart følte jeg mig paa en mærkelig Maade bedre. Den tredie Nat havde jeg sovet godt, og i det allertidligste Morgengry krøb jeg ud af Hytten. Da jeg stod der i Morgenluften, blev jeg efter Tur mindet om alle de Organer, der havde hjulpet til med at bekæmpe Feberen. Mit Hoved var endnu uklart, Lyset skar mig i Øjnene, og Maven forlangte Føde. Da jeg gik hen til den nærmeste Bannlund, mærkede jeg, hvor svage mine Ben var. Jeg greb efter en moden Klase og valgte mig et Par struttende Bannaner ud. Derefter gav jeg mig med stor Nydelse til at spise, mens jeg travede afsted mellem Landsbyens Huse.

De fleste af Negrene var endnu i deres Hytter, der laa bygget rundt om en aaben Plads. Den brede Vej, der førte gennem Byen, var traadt fast af nøgne Fødder. Hytterne var forneden bygget op af store Stenblokke, klinet sammen med

Ler. Tagene var bundet sammen af Stænger og Palmeblade.

Rydningen, paa hvilken Byen laa, var ikke ret stor; bag Hytterne laa Kornmarker, bag ved dem igen hævede sig de store Skove. At Landbruget ikke var Negrenes Hovedbeskæftigelse, saa jeg af Markernes ringe Udstrækning og af de mange gamle Fiskeruser og Rester af store, udhulede Træbaade, der laa omkring i Landsbyen.

Nogle Mænd kom netop tilbage fra Fiskefangst. De bar Fiskene paa Række paa en Bastsnor og havde trukket Snoren gennem Fiskens Gæller og Mundaabning.

Jeg gik til Enden af Landsbyen, hvor en Stage var stillet op, hvorpaa der hang en rusten Kniv. Den skulde vel minde om Høvdingens Magt og advare mod Tyveri. Til en anden Stang var en død Krokodille bundet, der sandsynligvis skulde hentyde til Fiskernes sejrrige Kamp mod Vildnissets Dyr.

Da jeg kom tilbage til Høvdingens Hytte, sad der nogle Negre, der venligt anviste mig Plads under det fremspringende Tag. Der lagde jeg mig paa en Maatte og følte, trods al Træthed, at mine Kræfter var ved at vende tilbage.

Efterhaanden kom der flere Negre til, og de talte interesseret om mig. De syntes at tage rørende Del i mit Befindende; jeg laa imidlertid kun og saa paa mine Gæsteverner og svarede dem ikke meget. Disse Negres Ansigter var vansiret af tre parallelløbende Ar, Tatoveringer, der paa hver Kind strakte sig fra Ørelappen til Mundvigen. Derfor saa de, selv under den venskabeligste Samtale, frygtindgydende ud.

Mændene bar kun et Hofteklæde. I Baggrunden stod nogle Kvinder. De havde Pinde i Ørene og mærkværdige Tatoveringer paa Kroppen. Jeg saa en ung Kvinde, der rundt om Livet havde en Tegning af en Krokodille.

Da Negrene havde begivet sig til deres Arbejde, gik jeg hen foran Hytterne, hvor der mellem Bananbuskene stod en Tønde med Vand. Der vaskede jeg mig grundigt og følte mig helt vel tilpas.

Jeg var sulten og bad Kvinderne give mig noget at spise. En af dem bragte mig Maniokrødder, der var skaaret i Stykker og kogt, en anden en Skaal med moden Majs, der var let ristet, og som jeg maatte spise af Kolben; endvidere nogle Fisk, der var rullet sammen og stegt i Fedt. Derefter kom de med nogle Kager af tørret Bananmel, der var forarbejdet til Dejg og bagt. Det smagte mig altsammen udmærket, da jeg ikke kunde lade mig friste til at nyde det med nogen Slags evropæisk Kryderi. Jeg har gjort den vigtige Iagttagelse, at de naturlige Næringsmidler, Kornfrugter og Knolde, har deres fulde Smag, naar de er ukrydrede, og naar man giver sig Tid til at tygge dem.

Henimod Middag fik jeg igen et Feberanfald med Kuldegysninger og viklede mig godt ind i min Maatte.

Jeg maatte have ligget saadan i flere Timer, da jeg saa en Evropæer komme hen imod mig tvers over Pladsen i Spidsen for en larmende Skare af Indfødte og sorte Soldater. Det forekom mig halvt om halvt at være en Drøm, men jeg rettede mig dog forbavset i Vejret.

Den Hvide kom nærmere, førte Haanden til Tropehjelmen og hilste paa militær Vis: »*Good day, Sir!*«

»*Good day, Sir!*« (God Dag, min Herre), sagde ogsaa jeg, hvorpaa han møjsommeligt og med fransk Betoning stillede det Spørgsmaal paa engelsk:

»Hvad gør De dog her, er De syg?«

Jeg vilde ikke straks give noget Svar men anstillede mig svagere end jeg var og gav mig til at tænke mig om: Hverken Sproget, Mandens Khakiuniform eller disse franske Kolonisoldater lod nogen Tvivl tilbage om, at jeg havde at gøre med en Franskmand og befandt mig paa fransk Omraade: i Dahome altsaa, hvor ellers? Nu kom jeg i Tanker

om Porto Novo, der ikke kunde være langt borte, og jeg frygtede for at blive bragt derhen, hvor jeg var kendt.

Franskmanden, en Mand af Middelhøjde, med Napoleonskæg, bøjede sig ned over mig, greb min højre Haand og følte efter Pulsen. Saa tog han i sin Lomme en lille Flaske og rystede nogle hvide Tabletter ud i min Haand. En Soldat rakte mig Drikkekruset. Jeg skyllede Pillerne ned, smagte, at det var Kinin og hviskede:

»*Merci bien, monsieur!*« (Mange Tak, min Herre.)

»*Vous parlez français?*« (De taler Fransk?)

»*Mais oui, monsieur*« (ja, min Herre), sagde jeg med sagte Stemme: »*C'est ma langue maternelle!*« (Det er mit Modersmaal.)

Alle videre Spørgsmaal om, hvorfra jeg kom, og hvorhen jeg agtede mig, lod jeg som jeg ikke hørte og blev liggende med lukkede Øjne. Jeg vilde vinde Tid og ikke give for mange Svar for derved at indvikle mig i Selvmodsigelser.

Da Franskmanden såa, at jeg var meget syg, lod han mig i Ro. Han henvendte sig gennem en Tolk til min Vært, den gamle Høvding. Negren fortalte med omstændelige Hoved- og Armbevægelser, hvornaar, hvorledes og hvor Fiskerne havde fundet mig foruden meget andet, som ingen kunde blive klog paa.

Sandsynligvis havde han en daarlig Samvittighed og troede at maatte give Forklaring paa, hvorfor Indholdet af mine Lommer og mine Papirer var borte, og af Frygt for Straf kom han med alle mulige Udflugter.

Jeg fulgte opmærksomt dette Forhør og lagde Mærke til, at Franskmanden af sine Soldater blev tituleret: »*Mon adjudant!*« Deraf sluttede jeg, at jeg havde en Oversergeant i de franske Kolonialtropper for mig.

Franskmanden udspurgte ogsaa de andre Negre. Slutelig befalede han et Par Soldater at lægge mig i en Hængemaatte, der blev baaret paa lange Stænger af to Sorte.

Da Bærerne satte sig i Bevægelse, blev Franskmanden

ved Siden af mig og tog sig venligt af mig. Den bevæbnede Trup Soldater fulgte os, og en stor Skare Mænd, Kvinder og Børn fra den gæstfri Landsby ledsagede os et langt Stykke gennem Urskoven. Det var kun ved uskyldig Sladder, at Folkene havde forraadt mit Opholdssted; de havde sikkert ikke tænkt sig, at jeg vilde blive taget til Fange.

Svag laa jeg i Hængemaatten og lod dem gøre med mig, hvad de vilde. Jeg kunde ikke tænke en eneste klar Tanke og faldt snart i en dyb Søvn, som jeg først vaagnede af, da vi ved Skumringens Frembrud kom til en stor Landsby og gjorde Holdt foran et europæisk Hus.

Her blev vi modtaget af en Hvid, der ligeledes bar »*Infanterie coloniale*«s Uniform. Jeg blev paa Hængemaatten baaret ind i Huset og lagt i en bred Seng. Jeg havde kun Bukser og Skjorte paa, og jeg tog derfor ikke Tøjet af men kun mine Sko. En sort Soldat vaagede hele Natten hos mig og løftede fra Tid til anden Moskitonettet for at give mig et koldt Omslag paa Panden eller række mig en Slurk Citronvand.

Da Feberen ved Midnatstid lagde sig noget, og jeg igen kunde tænke klart, underholdt jeg mig med min Plejer og erfarede, at jeg befandt mig paa en fransk Militærpost, der var besat med to Underofficerer i det franske Kolonial-Infanteri samt halvtredsindstyve Mand sorte Soldater. Nu kendte jeg min Stilling.

Det nyttede ikke mere at tænke paa Flugt. Jeg maatte nu forsøge at udgive mig for at høre til et neutralt Land, og det laa da nær, at jeg paa Grund af mit Kendskab til Fransk valgte Sweitz. Det var et stort Spørgsmaal, om man vilde tro mig, og jeg foresatte mig at give mig Udseende af at være et lidt forsumpet Individ, hvilket mit Ydre godt kunde tyde paa, og som om min Skæbne var mig fuldstændig ligegyldig, og i alt Fald ikke lade det se ud, som om jeg havde noget som helst bestemt Maal.

I al Fredsommelighed gik Rejsen videre. Den anden

Underofficer paa Stationen, en Hr. Brigadier Lefèvre, ledsagede mig. Han var mindre venlig end sin Kollega. Men heller ikke han besværede mig synderlig med Spørgsmaal; sandsynligvis ansaa begge mig for en Tysker, der var undsluppet fra Togo, og som de i Overensstemmelse med deres Pligt maatte overgive til deres foresatte Øvrighed. Jeg havde det Indtryk, at disse Folk betragtede mig som en ligegyldig Vagabond og kun beklagede, at de ikke ganske simpelt turde smide mig ind i Kratskoven som en unyttig Ting. Dette Indtryk fik jeg ogsaa gennem de Samtaler, som min Ledsager førte med de Evropæere, vi mødte. 'Ingen talte til mig. Jeg var Fange og Vagabond. Jeg befandt mig allerede temmelig vel ved Hvilen og den friske Luft, og det lykkedes mig at se ganske overlegent paa Franskmandens Ligegyldighed mod mig, idet jeg sagde til mig selv, at ingen af mine tidligere Lidelsesfæller havde det saa godt som jeg, der paa den franske Kolonialregerings Regning og ledsaget af en Livvagt blev baaret paa en Hængemaatte gennem en fransk Koloni.

Naar min Tilstand tillod det, saa jeg mig med stor Glæde rundt paa Omgivelserne. Vejen var god og bred og førte gennem mange Negerbyer, i hvis Nærhed der dyrkedes alle Slags Frugter. Langs Vejen stod Ananas. Byerne bestod her ikke mere af de luftige Straahytter, jeg havde set i det Indre, men af store Huse, der var bygget tæt sammen, saa der fremkom snævre, mørke Gader.

Engang kom vi gennem en By, hvor der ogsaa boede en hvid Kvinde. Hun spurgte deltagende til mit Befindende og viste mig et saa venligt Ansigt, at jeg var inderlig taknemmelig for det.

Jeg vidste stadigvæk ikke, hvorhen jeg blev bragt, indtil vi endelig, sent paa Eftermiddagen, naede vort Maal: Havnepladsen Kotonou, hvor der boede mange Evropæere. Her blev jeg overført til Febersygehuset.

Jeg kunde nu tage mig et varmt Bad og grundigt rense

mig, og jeg fik rent Linned og en dejlig Seng. En Læge undersøgte mig.

Henimod Aften kom nogle Øvrighedspersoner. En af dem opfordrede mig paa daarligt Tysk til at udlevere mine Papirer. Jeg var forberedt paa, at man vilde forsøge paa at tiltale mig som Tysker, og jeg sagde paa godt Fransk, at jeg vilde bede dem tale Fransk til mig, for at jeg bedre kunde forstaa dem.

Øjensynlig overrasket gentog Herren Ordene paa Fransk.

Herrerne stod ved min Seng. Til alt Held havde jeg set mit Snit til ubemærket at lade nogle vigtige tyske Papirer, som jeg havde baaret paa Ryggen i et vandtæt Celluloidomslag, forsvinde ned under Madrassen, før jeg trak Hospitalsdragten paa, og jeg rakte dem derfor kun nogle Breve og Billeder, der ikke røbede mig som Tysker, og som jeg havde stukket i den højre Yderlomme paa min Skjorte.

Øvrighedspersonerne gik hen til Vinduet med Papirerne og undersøgte Skriftegnene, der paa Grund af Fugtighed var blevet næsten ulæselige. Jeg laa spændt og lyttede til deres Samtale.

Et Brev paa Fransk var faldet dem i Hænderne; det blev gennemlæst af dem alle tre. Saa hørte jeg paa en Gang én af Herrerne sige: »*Mais c'est un Suisse!*« (Han er altsaa Sweitzer.) Nu stod det fast: jeg kunde ganske rolig udgive mig for Sweitzer og hævde, at jeg stammede fra fransk Sweitz.

Brevet, der aabnede denne gode Udvej for mig, havde jeg modtaget, mens jeg endnu opholdt mig i den britiske Koloni Nigeria. Det bar Udskriften:

»Monsieur M. Kirsch, Lagos (Apapa). British Southern Nigeria.« Som Afsender stod tydeligt paa Bagsiden: »K. H. Kirch, Geneve (Suisse). Rue Rousseau 11.«

Brevets intetsigende Indhold var ikke til Hinder for, at Afsenderen kunde være en Franskmand eller en fransk

Sweitzer. Det var et mærkeligt Tilfælde, der kom mig til Hjælp, og et endnu mærkeligere Tilfælde var det, at jeg ikke havde smidt Brevet væk paa min lange Vandring, hvor jeg ikke havde haft nogen Anelse om, at det endnu engang skulde komme mig til Nytte.

Brevets Afsender var en Skolekammerat af mig, en god Tysker. Han opholdt sig hos en tysk Familie i Genf, vidste, at jeg talte godt Fransk, og at jeg talte det gerne, og han havde nu moret sig med at skrive til mig paa Fransk for at vise mig, hvor godt han havde lært Sproget i Genf.

Et yderligere, næsten utroligt, Tilfælde var der i den Omstændighed, som jeg indtil da ikke havde skænket nogen Tanke, at min Ven næsten havde samme Navn som jeg. Han stavede sit Navn »Kirch«, jeg mit »Kirsch«. Det kom altsaa næsten ud paa et. Jeg rystede af Ophidselse, mens jeg tænkte frem og tilbage, om der skulde kunne findes noget Hul i mine Forklaringer. Men mit Forsæt, at vente til jeg blev spurgt og ikke sige et Ord for meget, holdt jeg fast ved ogsaa her: Man lagde mig næsten alle Svarene i Munden.

Det var menneskeligt og forstaaeligt, at han, der havde faaet det lyse Indfald, at jeg var Sweitzer, nu ogsaa havde det Ønske at se sin Formodning bekræftet; og saaledes kom det mig til Gode, at det blev ham og ingen anden, der stillede mig de følgende Spørgsmaal:

»Er dette Brev stilet til Dem?«

»Javel, min Herre!«

Han drejede Konvolutten og spurgte: »*C'est alors de votre frère?*« (Det er altsaa fra Deres Broder?)

»*Oui, monsieur*« (Ja, min Herre), sagde jeg, øjensynlig ligegyldig, skønt jeg af Glæde havde haft mest Lyst til at brøle det ud.

»*Vous êtes donc Suisse?*« (De er altsaa Sweitzer?)

»*Oui, monsieur.*« (Ja, min Herre.)

Nu var det sagt. Det blev allerede troet, før min Mund

havde udtalt det! Øvrighedspersonen tilkastede sin Ledsager et Blik, der skulde sige: »Der ser De, det passer.« Den anden nikkede. Saa spurgte en tredie mig: »Hvorfor var De i Togo, og hvorfor holdt De Dem skjult blandt Negrene?«

Jeg fortalte nu en Historie, som jeg allerede havde lagt tilrette i Togo ved min Flugt, og som under andre Omstændigheder var oplevet af en hel anden akkurat saadan, som jeg skildrede det. Jeg behøvede kun at tilføje, at jeg var Sweitzer.

Jeg forklarede, at jeg i Lome, Hovedhavnestaden i Tysk-Togo, var stukket af fra den engelske Dampers »Badragy«, fordi Arbejdet som Kuldrager ikke mere havde passet mig, og fordi jeg havde faaet Lyst til at lære det Indre af Afrika at kende. Da jeg var ganske uden Midler, havde jeg opholdt mig blandt de Sorte og havde af Frygt for Øvrigheden travet om i ensomme Egne. Saa var Krigen brudt ud. Jeg havde hørt om Kampe mellem Evropæerne i Togo og holdt mig fjernt fra enhver evropæisk Boplads for ikke at falde i Hænderne paa et af Partierne og saa maaske blive mistænkt for at være Spion, da jeg som Sweitzer talte saavel Fransk som en Smule Tysk og ikke var kendt i nogen af Kolonierne. Efter lang Omstrejfen var jeg bleven svækket af allehaande Savn og havde faaet Feber. Saa havde Negrene fundet mig. Slutningen paa Historien kunde Oversergeanten, der blev kaldt til, selv bekræfte, da hans Kammerat havde fortalt ham den netop paa samme Maade.

Der blev rettet endnu adskillige Spørgsmaal til mig, af hvilke mange havde kunnet forraade mig, hvis jeg ikke havde vist mig saa ligegyldig overfor det hele.

Min Historie blev troet. Man søgte efter mit Navn i Fortegnelsen over Fanger fra Togo og Nigerien uden at finde det. Ingen tænkte sig, at jeg maaske var kommet længere borte fra, og at jeg kunde staa i Listen over Fanger

fra Guldkysten. Den lange Vej, jeg havde tilbagelagt, havde slettet alle Spor ud bag mig.

Hvor var jeg ikke glad over, at en naadig Skæbne havde bevaret mig fra at flygte i Selskab med Fyrbøder Bracht! Utvivlsomt var vi saa blevet forhørt hver for sig, og vore Udsagn havde modsagt hinanden.

Desuden var det en stor Lykke for mig, at jeg var uden Midler. Havde jeg været i Besiddelse af en Sum Penge, havde jeg sandsynligvis anskaffet mig en Tjener til at lette mig Kampen med Vildnisset. Og saa var jeg løbet den Fare selv at forraade mit Spor.

Min Skæbne havde nu endelig taget Form: Jeg fik Betegnelsen »*non justifié*«, skulde udvises af Kolonien og med næste Damper rejse til Evropa.

Efter faa Dages Forløb var jeg rask og kunde gaa omkring i Sygehuset. Saa blev den franske Fragtdamper »Ogoué« meldt. Jeg blev udskrevet fra Hospitalet som helbredet og bragt til Dampskibsliniens Agentur, hvor jeg vilde faa Betingelserne for Overfarten at vide. Skibets Kaptajn var allerede kommet og sad og afviklede sine Forretninger ved et Glas »Pernod« (Absinth).

Kaptajnen saa mig og syntes ikke at være særlig henrykt over min Fremtoning. Ganske vist havde Hospitalsforstanderen foræret mig et Par gamle Sko til Erstatning for mine opslidte Støvler, og man havde givet mig en bulet Tropehælm med, som en tidligere Patient havde ladet ligge; men denne Forskønnelse, der forekom mig selv meget væsentlig, gjorde intet Indtryk paa Kaptajnen. Han maalte mig med en anden Maalestok og saa mig saaledes, som jeg var: ynkligere at se til end mine Medmennesker; ubarberet, med altfor langt Haar, der hang mig ned over Panden, udtæret af Savn og Sygdom og uden Jakke, kun med mine gamle Bukser og min gamle, trofaste Skjorte paa, der i Mellemtiden var blevet vasket og stoppet, og i hvis hemmelige Rum under Skulderbladene min Celluloidtaske med Ind-

hold igen laa. En Fordel var det desuden, at jeg havde faaet Lov til at beholde et Par Hospitalsstrømper, saa at mine nøgne Skinneben ikke saas nedenfor de altfor korte Bukser. Alt i alt var jeg ingen fornem Fremtoning at se paa men maatte anses for en Vagabond, en af dem, der hører til Menneskehedens Uds kud. Kaptajnen fnyste: »Jeg har Rak nok ombord!« sagde han til Agenten. Men denne havde af Regeringen faaet bestemt Anvisning paa at skaffe mig ombord paa Skibet, og følgelig maatte Kaptajnen gaa ind paa, som Aftalen blev, at jeg skulde gøre Tjeneste paa »Ogoué« som Kullempen, uden at han dog vilde love mig nogen Løn. Skønt det stod mig klart, at jeg ikke havde andet at lægge i Vægtskaalen end det Arbejde, mit svage Legeme kunde udføre, gav jeg det dog Udseende af, at Betingelserne ikke just forekom mig tiltalende; thi kun ved at optræde paa den Maade vilde jeg kunne gælde for en ægte, uoplyst Arbejder, om hvem man véd, at han til enhver Tid, overfor høje og lave, vil holde paa, at det eneste, han har at byde paa: sine Hænders Arbejde, er en Ting af stor Værdi.

SOM KULLEMPER FRA DAHOME TIL SENEGAMBIEN.

»*J'ai assez de crapules à bord.*« (Jeg har Rak nok ombord.) Disse Ord af Kaptajnen kendetegnede de Følelser, med hvilke jeg blev modtaget ombord paa »Ogoué«. Døren til første Maskinists Lukaf stod aaben. En tyk Mand laa snorkende paa Køjen. Jeg vilde trække mig tilbage men stødte derved mod Dørtrinnet ind til Lukafet. Da vaagnede Manden og brølede: »Hvad er der i Vejen, hvad vil du her?« Jeg holdt mit Hyrebevis hen til ham. Han såa næppe paa Skriften men larmede videre: »Skrup herut og gør ikke mit Lukaf beskidt! Hvis der er noget, du vil, saa bliv staaende udenfor,« og da han hørte mig gaa, raabte han efter mig: »Gaa hen, hvor du hører til, hen fortil hos Fyrbøderne!« Jeg følte mig atter midt inde i den rigtige Sømandsatmosfære.

Da jeg traadte ind gennem Maskinrummets smalle Dør, faldt det mig ind, hvor snavset Rummet var. Fyrbøderne sad og drak Kaffe. »*Bonjour*« (God Dag), sagde jeg, »jeg skal være her, hvor kan jeg putte mig hen?« Mit²Antræk og min ydre Fremtoning, der såa saa ussel ud, kendetegnede mig som en af deres egne; derfor fik de straks Fortrolighed til mig, og det selvsamme, der havde indgydt Kaptajnen Mistro til mig, nemlig min Fattigdom, blev mig her en god Anbefaling. »Hvor kommer du fra?« spurgte en bleg Mand med en kort Pibe i Munden, mens han kastede en Svededug

over de sværtede Skuldre og stak de nøgne Fødder i et Par Træsandaler.

»Jeg brændte min Kaptajn af og stak af til Urskoven,« sagde jeg paa det grovest mulige Fransk og gav saa en realistisk Skildring af, hvad der var hændet mig i Skovene. Det faldt i god Jord hos mine Kammerater: jeg var en Mand efter deres Smag.

Jeg fik en umaadelig snavset Køje, som jeg maatte fjerne alle mulige Uhumskheder fra, jeg rensede Madrassen paa Dækket og sørgede for at faa nogle Dækkener. Saa maatte jeg igen sætte mig ned og fortælle mere.

Nogen Tid efter kom Maskinisten og spurgte: »Hvor er denne her »grand bandit«?» og han tildelte mig straks tredie Vagt, der netop var inde, da Dampere stak til Søs. Jeg maatte ned i Kulbunkerne og gaa igang med et svært Stykke Arbejde, som jeg, saa kort efter min Sygdom, knap var voksen.

Da den fire Timer lange Vagt var til Ende, og jeg snapede frisk Luft paa Dækket, var jeg ved at falde om af Træthed. Jeg blev siddende ved en Luge, skønt jeg var fuldkommen vaad af Sved. Først nogen Tid efter søgte jeg mit Leje.

Om Morgenens hed det: »Du er den yngste her, du maa gøre Baktjeneste.« Jeg havde kun de Klæder at tage paa, som jeg var kommet ombord med, og som jeg ogsaa havde været nede i Kulbunkerne med. Da jeg satte mig til Bords, spurgte de andre: »Har du ingen andre Klæder?« »Naa, bi lidt,« og en gav mig et Par aflagte Bukser, der var alt for korte til mig, en anden en Skjorte, en anden igen en gammel Hue. Strømper havde ingen af Fyrbøderne, saa den Ting kom vi let ud over.

Af Officererne og Maskinisterne blev jeg behandlet som en slet og ret Vagabond. Da jeg engang kom hen til Messen, blev der straks brølet til mig, at jeg skulde forsvinde. Alle saadanne Krænkelser tog jeg ganske koldblodigt.

De fleste Fyrbødere og Matroser havde ingen Skoleud-

dannelse. De mærkede snart, at »Afrikaneren« var meget stiv i at skrive. De sagde, jeg var en »hel Fiffikus« og fremkom med Formodninger om, at jeg maatte være af god Herkomst. Men jeg paa min Side gjorde mig netop Umage for at tilegne mig mine Kammeraters Udtale og Ordforraad saa godt som muligt, da jeg deri saa min bedste Forklædning. Desuden søgte jeg at gøre mig afholdt. Snart havde jeg gjort hver eneste af dem en Tjeneste, som han satte i høj Grad Pris paa. Jeg malede den dejligste Udskrift paa en Pakke, der indeholdt afrikanske Sjældenheder, og som skulde sendes til en eller anden Mademoiselle i Marseille, og jeg skrev lange Breve i de forskelligste Sprog, mens mine Kammerater undrede sig højligt, naar jeg satte det, de fremstammede, i de smukkeste Sætninger. En af dem sagde, da jeg læste det færdige Brev for ham: »Hvordan kan du nu sidde og vide, hvad jeg vilde sige til min Kæreste? Der staar det hele jo i det!« Og han bladede med sine plumpe, barkedede Fingre i Brevet, mens han satte et højst tilfreds Ansigt op.

Jeg blev snart Medvider til alle Bekymringer og Hemmeligheder hos disse ukultiverede Mennesker, der omgav mig. Jeg gennemgik deres Papirer, regnede deres Hyre ud og tilbød at lave Afskrifter af de vigtigste Papirer, da man jo ikke kunde vide, hvilke man fik tilbage af dem, man var nødt til at give fra sig, naar det gjaldt om at søge en ny Hyre. Paa den Maade gik det til, at mine Kammerater selv fandt, at det var en Skam, at jeg fik alt det mest skidne Arbejde, saa min Forgænger igen overtog Baktjenesten og Renholdelsen af Opholdsrummet.

Jeg tjente oven i Købet lidt Penge. For at male Navn paa Skibskister, Klædesække og Kufferter fik jeg af hver enkelt Mand op til halvtreds Centimes, og jeg fortrængte ved min kunstfærdige Rundskrift og min tekniske Skrift alle tidligere Kunstretninger paa dette Omraade.

Saadan skete det, at ogsaa min Selvagtelse igen steg.

Jeg fik Følelsen af, at jeg ogsaa i min Fattigdom var noget værd, og jeg kom mig hurtigt efter Følgerne af min Sygdom.

Kaptajnen og første Maskinist lagde Mærke til, at jeg havde Indflydelse blandt Fyrbøderne og Matroserne, og holdt et skarpt Øje med mig. Sandsynligvis såa de i mig stadig kun Eventyreren. Jeg gav mig imidlertid ingen Blottelse og udførte min Tjeneste med al mulig Punktlighed.

Senere skulde dette dog ikke hjælpe mig meget, og jeg blev mod min Vilje indviklet i en ubehagelig Affære.

Damperen anløb efter Tur Pladser som Axim, Sierra Leone, Grand Bassam, Monrovia og Conakry. I Monrovia hørte vi, at de frie Negre her havde angrebet den nærliggende Koloni Grand Bassam. Det havde følgende Grund: Alle Wörmannliniens Haandlangere stammede fra Monrovia. Sønerne arvede Værdigheden efter deres Fædre. Ved Krigens Udbrud faldt Arbejdet paa en Gang bort. Negrene gik til det tyske Firmas Repræsentanter og fik der at vide, at den Krig, som Franskændene og Englænderne førte mod Tyskland, var Skyld i Tilstanden, hvorpaa de gjorde Indfald i Nabokolonien. Om disse Begivenheder hørte vi ombord. Vi haabede dog, at Damperen vilde gaa nærmere til Land; men Damperen forlod meget hurtigt Pladsen. Franskændene svor paa, at Byen »vrimlede af Tyskere«.

I alle Havne kom der frisk Kød, Frugter og Grøntsager ombord til Kaptajnen og Officererne, hvilket Matroserne såa, naar det blev taget ind. Men naar de kom til deres Bak, fandt de Dag efter Dag halvfordærvet salt Kød. Der faldt onde Ord, man murrede. Efter hver Havn blev det værre, og højest skældte Fyrbøderne, der kom fra deres Arbejde med en vældig Appetit.

Kaptajnen kneb altsaa paa Mandskabets Forplejning. Man besluttede at fremkomme med en Besværing. Det skete; men Svaret var: Folkene faar det, de kan fordre; hvis der skulde tilstaa dem Begunstigelser, maatte det overlades til Kaptajnen.

Nu gik det løs i Opholdsrummet med Raadslagning og Hvisken. Forholdet mellem Kaptajnen og Mandskabet havde allerede været daarligt ved Afrejsen; nu var det imidlertid ud over alle Grænser, og da Maden ikke blev bedre, besluttede Fyrbøderne at nedlægge Arbejdet.

Det skete kort efter Afrejsen fra Conakry. Anden Vagt var til Ende, men Folkene, der skulde overtage tredje Vagt, løste ikke af men blev staaende uvirksomme paa Dækket. Jeg, der var med i tredje Vagt, kunde ikke skille mig ud fra dem.

Det varede ikke længe, saa kom den tykke første Maskinist rasende frem og raabte: »Vil I skruppe afsted til Jeres Arbejde!«

Han blev grint ud, pebet ud, og man raabte til ham: »Sørg du for at skaffe os noget ordentligt at spise, saa kan du altid bagefter forlange Arbejde af os, din Flodhest!«

Nu begyndte den tykke at læsse Skældsord af sig af en afskrækkende Tydelighed; men det var letsindigt af ham, thi derved havde han ladet sig lokke ind paa et Omraade, hvor hans Modstandere ikke blev ham Svar skyldig: »Med saadan en forædt Bug har du let nok ved at raabe op; stil du dig engang ned foran Ildstederne paa vores Hundeæde, saa skal du se, hvor din Vom skal hænge slap hen ad Gulvplanterne, og der kommer Laas for din storsnudedede Kæft!« Maskinisten blev rød og blaa i Ansigtet og fnøs.

Det begyndte at blive en pinlig Situation for Skibet, da nu anden Vagt kom op paa Dækket, saa Fyrene ikke blev passet. Skibet mindskede allerede Fart, fordi Damptrykket faldt, og fra Broen blev der skreget ophidsede Ord ned til Maskinen.

Saa viste Kaptajnen sig paa Kamppladsen; han var blevet vækket op af Søvn ved den høje Larm. Men heller ikke hans Tilsynekønst eller hans Sømandseder gjorde nogen Virkning: Der blev tilsidst ikke andet for ham at gøre end at give Fyrbøderne de Ekstrarationer fra Forraadskammeret,

som de forlangte. Derefter genoptog de Arbejdet, og Kaptajnen gik bandende op paa Broen.

Men det ubehagelige Efterspil lod ikke vente længe paa sig: Da vi var løbet ind til Dakar, blev hele tredie Vagt beordret for Søretten. Kaptajnen havde indført dem i Skibsdagbogen for Mytteri.

Alle Fyrbøderne fra min Vagt blev idømt Pengebøder. Men mig gik det ganske særlig slet. Kaptajnen havde været uforsigtig og ogsaa angivet mig, skønt jeg slet ikke var blevet paamønstret og derfor ikke retsligt kunde stævnes. Han fik altsaa yderligere Besværligheder for min Skyld, fordi jeg ikke efter Reglementet var indført i Skibspapirerne.

Efterhaanden som alt dette begyndte at staa ham klart, gav han Luft for sin Uvilje mod mig og hævdede, at jeg var et almenfarligt Individ, og at det var mig, der havde op-hidset Fyrbøderne. Heldigvis protesterede mine Kammerater kraftigt mod denne Paastand, hvilket jeg i høj Grad regner dem til Ære. Min beskedne og tjenstvillige Optræden ombord havde gjort mig til Ven med dem allesammen. Kaptajnen vægrede sig imidlertid ved at tage mig med længere.

Mine Papirer var i Orden. Jeg kom frem med det Dokument, jeg havde faaet i Kotonou, og paa hvilket jeg var betegnet som Sweitzer. Anmærkningen »*non justifié*« talte ikke just til Gunst for mig.

Efter Forhandlingerne bestormede jeg Kaptajnen med Bønner om, at han dog vilde tage mig med paa de tidligere Betingelser. Men han afslog det groft og brutalt og forlangte for Overfarten til Lissabon en Godtgørelse paa 85 Francs.

Hvorledes skulde jeg kunne skaffe den Sum tilveje? De eneste Mennesker, som jeg kunde henvende mig til, var Fyrbøderne; og de havde ingen Penge og havde oven i Købet maattet trække kraftige Forskud paa deres Lønninger for at kunne betale Bøderne.

Saa vendte jeg da tilbage ombord for at hente mine faa Ejendele. Jeg blev der til om Aftenen. Fyrbøderne vilde

skjule mig ombord; men anden Styrmand holdt Øje med mig, og lige før Damperens Afgang blev jeg vist fra Borde.

Med Taarer i Øjnene stod jeg da paa Kajen og såa, hvorledes »Ogoué« langsomt sejlede bort mellem Havneindløbets to mægtige Moler, dampede Nord paa for fuld Kraft og forsvandt bag det nærmeste Forbjærg.

SOM REKRUT I FREMMEDLEGIONEN I MAROKKO.

Som »Sweitzeren Kirsch«, »*non justifié*«, forh. Kullempen, smidt i Land som en Stodder, stod jeg forladt paa Dakars Mole og saa Solen gaa ned bag Havet. »*Omnia mea mecum porto*«: »alt, hvad jeg ejer, bærer jeg paa mig,« citerede jeg spotsk for mig selv, mens jeg saa paa mit sammenknyttede Tørklæde, som jeg holdt i Haanden. Følelsen af at eje saa lidt, at jeg kun kunde blive rigere men paa ingen Maade fattigere, var helt trøstende og beroligende for mig.

Min første Tanke var nu at finde en spansk Damper. Derfor lod jeg mit Blik glide søgende fra det ene Skib til det andet. Men alle de Dampere, der laa der, tilhørte franske Linier. Nogle havde gule Skorstene med røde Stjerner. Det var Dampskibslinien »*Chargeurs maritimes*«. Midt i Havnen laa en Damper fra »*Transatlantique*«. Den havde to gule Skorstene med en rød gallisk Hane.

Dækket var fuldt af feltmæssigt udrustede Senegalnagre. Musikken spillede. Paa den forreste Mast vajede »den blaa Peter« som Tegn paa, at ogsaa denne Damper stod i Begreb med at løbe ud med sin Troppeladning.

Hele Havnen genlød af Larm og Spektakel. Paa Vandet laa mange Baade med Indfødte. Disse Negre eller Halvarabere var, ved Tanken paa de gode Forretninger som Krigsheld i en fjern Del af Verden stillede i Udsigt, blevet endnu livligere, end de i Forvejen var, og sparede ikke paa Tilraab til Senegalsoldaterne, der stod ved Rælingen uden at kunne skjule, hvor berusede de var.

Taljerne raslede, tusinde Menneskestemmer skreg, og ind i det hele blandede sig den muntre Klang af Musik: disse Mennesker syntes at ruste sig til en stor Fest.

Tanken om, at disse Halvvildes store Knive maaske snart skulde farves røde af mine Landsmænds Blod, og at ogsaa disse Menneskehorder fra det indre Afrika levede i Troen paa at skulle plyndre tysk Land og dræbe tyske Soldater, gjorde mig rasende. Jeg såa en af de lallende Senegal-negre ind i Ansigtet og tænkte: Du skulde meget hellere være blevet i din Hytte, under Banantræerne; hvilken Skæbne venter dig nu!

Paa en Pille var der opklistret Efterretninger fra Evropa. Ifølge dem såa det ud, som om det gik stærkt ned ad Bakke med Tyskland. Jeg blev angst om Hjertet, da jeg læste om de franske og russiske Sejrsmeldinger. Men saa kom jeg til at tænke paa vore tyske Tropper, naar de drog ud paa Manøvrer, og jeg tænkte, at disse Efterretninger maatte være Løgn, og at det dog vel ikke kunde være saa let at trænge ind i mit Fædreland. Maaske var det disse Negre, der blev taget ved Næsen og kun sendt ud til Krigsskuepladsen som Kanonføde.

Synet af den drukne Mængde æklede mig; det var ingen ren Begejstring, det var en Rus. Og for de Sorte, der paa én Gang blev saa godt behandlet af deres Undertrykkere, var det en Rus, paa hvilken Tømmermændene ret hurtigt vilde følge, naar de opdagede, at deres Landsmænd havde ladet sig lokke af falske Løfter og led Døden i Stedet for at vende tilbage med let vundet Sejrsbytte.

Jeg vendte mig bort og gik ind mod Byen for at skaffe mig Husly, før Mørket faldt paa. Da jeg spurgte en indfødt Betjent, hvor Politistationen var, mønstrede han mig opmærksomt, og ogsaa paa de Blikke, som Byens Beboere kastede paa mig paa deres Vej ned mod Havnen, mærkede jeg, at mit usle Udseende var paafaldende. Min Skjorte var lappet, mine Sko var i Stykker, og enhver maatte tro, at mit

sammenknyttede Lommetørklæde indeholdt alt, hvad jeg ejede.

Dakar er en smuk By. Den er Hovedstaden i Fransk-Senegal. Jeg fandt snart Vej til Politivagten, der var installeret i en Kaserne i Evropærkvarteret, og jeg meldte mig i Vagtstuen. En hvid Underofficer havde Opsynet. Han så mig uvenligt an og lod mig gaa ind i Officerssværelset, hvor jeg blev spurgt, hvad jeg vilde.

Jeg sagde, at jeg var Skibsfyrbøder og var blevet sat i Land her, at jeg var ganske uden Midler, og at jeg maatte vente paa Lejlighed til at komme videre. Jeg bad nu om Anvisning paa, hvorledes jeg skulde forholde mig.

Da det var blevet sent, gav Officeren Ordre til, at jeg skulde have Husly og Mad for den Dag, i Morgen skulde jeg saa igen melde mig.

De sorte Soldater gav mig Brød og Bananer. Jeg var meget sulten og lod mig det ordentlig smage. Saa lagde jeg mig paa en Halmsæk, der laa i et mørkt Siderum, og som blev anvist mig som Soveplads.

Soldaterne lo og larmede, men jeg sov alligevel snart ind og opdagede først om Morgenen, at jeg havde sovet i et Rum for Sorte. Jeg vaskede mig udenfor ved Brønden.

Da jeg igen meldte mig hos Underofficeren, blev jeg overfuset paa det groveste; jeg maatte vente. Jeg gik ud i Kasernegaarden, satte mig paa en Bænk og så paa, at Senegalnegrene blev uddannet for den evropæiske Krig i at marschere, kaste sig ned og skyde. Rekrutterne holdt Øvelse med det nye Lebel-Gevær, der særlig udmærker sig ved sit lange Løb og sit brede Magasin. De hvide Underofficerer hersede haardt med Negrene.

Hvor mange af disse enfoldige Negre har nu ikke allerede fundet Døden efter svære Kvæstelser og hviler i Frankrigs kolde Jord!

En Neger, der bragte mig min Frokost, havde gode Sko-

paa Benene, mens de andre gik barfodede; han var altsaa allerede udrustet »for Tyskland«.

Han var Soldat af første Klasse (Underkorporal) og bar en rød Stribe paa Ærmet. Da jeg spurgte ham ud, blev han straks meget meddelsom. Han talte det samme ejendommelige Fransk som alle disse Negersoldater; »r« udtalte han som »l«: »legiment«. Han pralede: »*Moi tuer beaucoup boches*« og, »jeg skal nok skære Hovedet af mange Tyskere«. Derpaa kom han med spottende Bemærkninger om de dumme Rekrutter, der ekserserede henne i Gaarden; han vilde dog vise mig, at han allerede havde ligge i Tjenesten seks Aar.

Da jeg havde spist Frokost, kedede det mig stadig at skulle sidde der og se til, og jeg fik Lyst til en Spadseretur i Byen. Ved Porten blev jeg imidlertid standset af en Neger, der stod paa Vagt her og spærrede mig Vejen.

Jeg var fra de tyske Kolonier vant til at se de Sorte ubetinget underordne sig enhver Hvid, og det var mig ikke saa lidt svært at skulle adlyde denne Neger. Da jeg stod og skændtes med Negren, kom en Underofficer ud fra Vagstuen og fo'r løs paa mig: »Ja, det kunde nok passe dig at sidde og æde dig mæt her og saa gaa ud og gøre Byen usikker!« Jeg gik saa ind i det Rum, hvor Underofficererne samledes efter Tjenesten og gav mig noget at bestille derinde. Korporalerne kom ind, tørrede Sveden af Panden og bandede over Tjenesten: »Vi er dog ikke kommet herud for at skulle rakes til med Eksersits, vi vil til Tyskland.« »Aa,« sagde en af dem, »naar vi endelig kommer dertil, er Tyskland forlængst færdig med at se godt ud, saa vi faar kun den Fornøjelse at komme bagefter.« Det var det, de allesammen var bange for.

Henimod Middag kom en Embedsmand, en ældre, meget sirligt klædt Herre, der venligt og deltagende gav sig til at spørge mig ud. Jeg forklarede, at jeg var blevet udskrevet fra Sygehuset i Kotonou og derefter som Kulleper var

blevet slaaet herhen af Skæbnen. Jeg fremviste min Attest, hvori der stod: »Sweitzeren Kirsch . . . *non justifié*«. Det var en Lykke for mig, at ingen her tvivlede paa »Sweitzeren«. Embedsmanden saa Attesten igennem og spurgte: »Hvad vil De da nu gøre; har De Penge?« »Nej.« »Hvordan vil De da saa komme til Evropa?« »Jeg vil gøre Tjeneste ombord for Overfarten.« »Det gaar aldrig; De har jo allerede gjort sørgelige Erfaringer. Skibene har Mandskab nok. Rent bortset fra at Kaptajnerne hellere tager sorte Kullem-pere. Og endelig: efter at have hørt Deres Forhistorie er der vel ingen Kaptajn, der med Kyshaand vil tage Dem med.«

Han syntes at overveje. Paa engang spurgte han: »Har De egentlig nogensinde ligget inde som Soldat i Sweitz?«
»Nej.«

»Ja, saa kommer De jo i alt Fald i Tjenesten, naar De kommer hjem. Er det Dem ligegyldigt, hvor De er Soldat?«

Jeg vidste endnu ikke, hvor han vilde hen, da han hurtigt spurgte: «*Voulez-vous vous engager dans la légion?*» (Har De ikke Lyst til at træde ind i Fremmedlegionen?)

Ganske opbragt ved Tanken raabte jeg: »Jeg vil ikke have Spor at gøre med Legionen!«

»Hvad har De da hørt om Legionen? Noget om at-blivelevende-begravet (*la crapaudine*), eller om at-ligge-i-gløden-de-Sand-med-Lænker-om-Hænder-og-Fødder? Det er jo alt-sammen Svindel og Opspind, som de forbandede Tyskere har udspredd.«

»Forøvrigt«, sagde han forskende: »Hvordan stiller De Dem overfor Tyskland?« Han syntes at tænke paa Ordene »*non justifié*« og at have Mistanke om, at jeg var tyskvenlig Sweitzer. Derfor sagde jeg: »Jeg har engang som Skibsfyrbøder været i Hamburg og gjorde der nogenlunde daarlige Erfaringer; jeg blev da ikke behandlet, som jeg var vant til det i Sweitz. I Tyskland er der mig alt for meget Politi.« Han lo forstaaende, og jeg tænkte: Hvor er disse

Mennesker dog idiotiske, naar en eneste Fordømmelse er nok for dem til at kendetegne et helt Land og Folk!

»Taler De Tysk?«

»Ja, jeg har lært det, men hjemme hos os blev der kun talt Fransk.«

Da jeg sagde, at jeg var født i Montreux og boede i Genf, spurgte han: »Hvor boede De da i Genf?«

Netop i dette Øjeblik kom en Mand ind og lagde nogle Breve, der skulde underskrives, paa Bordet. Jeg besindede mig hurtigt paa, at min Ven jo havde skrevet sin Adresse som: Rue de Rousseau 11.

Da Herren var færdig med sine Underskrifter, sagde han: »Naa, lad os komme tilbage til Sagen. Hvor boede De saa?«

Rue de Rousseau 11.«

»Bor Deres Forældre der endnu?«

»Ja, saa vidt jeg véd.«

Nu gik han videre i sine Lovtaler over Fremmedlegionen, sagde, at det var højst tvivlsomt, om jeg som sweitzisk Soldat nogensinde kom med i et Slag, og nævnede et helt Antal berømte Sejre, som Legionen havde tilkæmpet sig. »De véd dog vel, at de sweitziske Soldater stedse har været »*les soldats les plus fidèles de la France*« (Frankrigs mest trofaste Soldater)? De med Deres Kundskaber kunde hurtigt stige til Officer.«

Jeg sagde: »Jamen, jeg vil ikke være Fremmedlegionær.«

»Det er godt,« sagde han kort og forstemt.

Jeg blev staaende.

»*C'est bon*,« gentog han.

Jeg gik ud og drev hen til Sergeanten for at se, om jeg kunde faa noget at spise. Han fo'r løs paa mig: »Tror du da, du kun er her for at æde?« og satte mig, straks efter Maaltidet, til at feje Vagtstuen. Det var egentlig de Sortes Arbejde, og nu gik de og glædede sig over, at jeg, en Hvid, maatte gøre deres Arbejde.

Der gik tre Dage. Jeg sov hver Nat i det samme Rum og besørgede om Dagen Maden for de hvide Underofficerer. De var efterhaanden ikke mere saa uvenlige mod mig, fordi jeg optraadte beskedent, og en af dem sagde oven i Købet, at det var uretfærdigt at behandle mig saa daarligt i Mod-sætning til de Sorte.

Tit og ofte spurgte Underofficererne mig ud om mine Eventyr og hørte gerne paa mig, naar jeg fortalte. De spurgte ogsaa ud om Tyskerne, og jeg fortalte allehaande om det tyske Militær.

En af Damperne havde medbragt store Vareballe med tykke Klædesuniformer, der blev aabnet i Gaarden. De Sorte, der maatte bære disse Uniformer ind, betragtede de smukke Sager med den største Glæde. Det var de nye Uniformer til Brug for det nordlige Klima.

Underofficererne fik Post fra Evropa. Man hørte om et Angreb mod Mülhausen og om store franske Sejre. Underofficererne sagde: »Vi kan vel allerede i Morgen være i Straszburg«. Naar derimod en Efterretning ikke lød saa godt, mindedes de Joffres store Sejr ved Marne, som hele Verden talte om. En af dem fik et Kort, hvorpaa der var en ganske taabelig Tegning af Kejseren.

Efter to Dages Forløb blev jeg igen kaldt op til Embedsmanden: »Hør nu engang,« sagde han strengt, »De har jo løjet for mig. Jeg har sat mig i Forbindelse med det sveitziske Konsulat, og De stammer slet ikke fra Genf.«

Jeg troede ikke paa, at han havde skaffet sig Underretning, og sagde frejdigt, at jeg dog ikke havde nogen Grund til at lyve for ham. Saa sagde han, at Rue Rousseau var en meget fornem Gade, saa der kunde jeg sikkert ikke være fra. Han havde vel i Mellemtiden truffet en eller anden, der var kendt i Genf, og derved faaet en Formodning om, at min Opgivelse maaske kunde være falsk. Men jeg fandt hurtigt paa Udvej og sagde: »Min Fader er Portner,

saa hvorfor skulde han ikke kunne have Ansættelse i et fint Hus?» Svaret stillede Embedsmanden tilfreds.

Den gamle Herre talte meget langsomt; kun naar han gav sig til at tale om Legionen, kom han i Aande. Da han havde ladet mig gaa, overvejede jeg med mig selv, om det mon ikke skulde være muligt med Legionen som Mellemed at naa til Tyskland. En stor Damper stod i Begreb med at afgaa. Den Neger, der den første Dag havde bragt mig Maden, kom hen til mig og lagde en barnlig Glæde for Dagen over at skulle afsted til Frankrig. Da sagde jeg til mig selv: Hvis du vil væk, saa maa det ogsaa være med den Damper. Det bliver dog den nærmeste Vej til Evropa.

I Vagtstuen var der en Underofficer, der skulde med. Han var over al Maade glad, mens de andre bandede. Jeg hørte ogsaa Ordene: »Naa ja, naar vi skal afsted, saa skal vi dog endnu engang faa Lov til at more os i Las Palmas.« Jeg kendte Las Palmas fra tidligere Tid. Og nu var min Plan fattet. Jeg vilde melde mig til Legionen, tage med som Rekrut til Las Palmas og saa flygte. Der vilde det være mig en let Sag.

Henimod Klokken tre kom Embedsmanden igen. Jeg ventede paa ham ved Porten, gik hen til ham og sagde: »Jeg har tænkt over Sagen, og jeg vil alligevel gerne træde ind i Legionen.«

»Virkelig? Det er udmærket. Kom saa igen i Aften.«

Kort efter stod der et »godt« Maaltid beredt til mig: Æg med Flæsk, Vin og Kød. Jeg var umaadelig sulten og lod mig ikke længe nøde. Alle Folkene forekom mig meget venligere end før.

Da jeg henimod Aften opsøgte Embedsmanden, lagde han en Seddel foran mig, hvori jeg læste Ordene: »Jeg forpligter mig til at indtræde som Soldat i Fremmedlegionen.« Med Blæk var der føjet til: »*pour la durée de la guerre*« (saa længe Krigen varer); Ordene »*pour cinq années*« (for fem Aar) var overstreget.

Embedsmanden rakte mig Pennen. Jeg var meget ophidset, stak Pennen gennem Papiret og skilte mig meget daarligt fra min Underskrift.

»Naa ja,« sagde han og gav mig Haanden. I Vagtstuen trykkede de allesammen begejstret min Haand, da de hørte, hvad der var sket. »Du har jo Lykken endnu mere med dig end alle vi andre,« hed det, »du faar Lov til at gaa imod *les Boches* (Tyskernes Smædenavn). Der blev drukket hele Aftenen, og man forgiftede sig selv med Alkohol paa alle mulige Menneskers Sundhed. Men først og sidst blev Kejseren og hans Hus udskældt og haanet. Det var rædselsvækkende at høre, hvilke Taabeligheder disse Folk var blevet opvartet med om Kejseren. I en Avis stod der, at Kronprinsen havde stjaalet Værdisager, et Sted, hvor han havde haft Kvarter. En af dem havde et Kort, hvorpaa der stod: »*la culture*« (Kulturen). Billedet viste en skægget Tysker, der bringer sin rødhaarede Brunhilde et stjaalet Væguhr: »Her kommer jeg med en smuk Fødselsdagsgave til dig!«

Absinth var forbudt. Den Aften blev der først drukket Vin, men tilsidst hentede en af dem en Flaske frem fra en Krog, og nu blev der skænket »Pernod«. Paa Væggene hang grelle, kolorerede Billeder fra franske Tidsskrifter samt mange Postkort. De fleste forestillede General Joffre.

Næste Morgen blev jeg kaldt op paa en Skrivestue. Der blev udfærdiget mig et Bevis, og jeg fik nogle Lommepege. Derefter skulde jeg ned til Dampskibsliniens Kontor.

Der var mange Kvinder paa Gaden, og de såa efter mig. Nogle af dem fortalte jeg Røverhistorier om mig selv, og man ønskede mig til Lykke.

I Kasernen tog jeg en rørende Afsked. Underofficererne kom oven i Købet frem med endnu et Glas Vin. Jeg var veltilpas, thi jeg havde, som altid, Aftenen i Forvejen holdt mig tilbage fra Drikkevarerne, og nu glædede jeg mig blot til Las Palmas.

Ogsaa ombord paa Damperen var der om Eftermiddag

gen stor Afskedstagen. I Dakar var der en Borgervæbning. Nogle Folk derfra skulde med til Evropa. De blev misundt og drukket hundefulde af de Tilbageblivende.

Om Eftermiddagen kom Senegalnegrene ombord og blev stuvet sammen paa Mellemdækket. Henimod Aften blev Damperen slæbt ud, og der var igen overalt et ukristeligt Spektakel.

Gennem en Vrimmel af Fiskerbaade styrede Damperen hen mod Udløbet.

Jeg blev i længere Tid staaende paa Dækket og saa paa Negrene, der blev fodret af. Mange af de unge Negre blev stadig staaende ved Rælingen og saa tilbage mod Kysten. Jeg tænkte, at det var en Stemning, som man burde forestille sig i Tyskland: Vildnissets uskyldige Børn, der føres til Slagtebænken. De fleste af Negrene vidste ikke, hvad der ventede dem. De vidste ikke, hvilket Helvede de rejste imøde. De kendte ikke engang det store Skyts, og saa meget mindre kunde de gøre sig nogen Forestilling om Krigens Rædsler.

Jeg hørte, hvordan Sergeanterne bandede over, at de Sorte havde taget alle mulige Genstande med fra Vildnisset: Fetischer, Amuletter, store Knive, Husgeraad, Maatter og Drikke-Kalabasser. Mellemdækket var fyldt med Negre. Folkene stod bogstavelig talt sammenpakket og led af den Grund dobbelt under Søsygen.

Jeg gik ind i tredie Klasses Kahyt og fandt den Plads, der var reserveret mig.

»De bliver ikke alene,« sagde Stewarden, »vi har i Forvejen Kolonister fra Kongo med, der iler under Vaaben. Se nu at finde Dem en Køje.«

Jeg fik to Ulddækkener. De fleste af mine Medrejsende var Underofficerer fra Kolonialtropperne. De spurgte mig straks: »Hvor kommer du fra? Hvor skal du hen?« og sagde fortrøstningsfuldt: »*Tu n'as rien à craindre dans cette boîte*« (du har intet at frygte paa denne Kasse). Der herskede en frimodig, militær Tone, og jeg befandt mig helt

vel blandt mine Kammerater. De hjalp mig med at finde en god Køje.

»Nu vil vi imidlertid have noget at spise!« hed det saa. »Hvis Tur er det nu til at hente Maden?« Vinen fejlede ikke noget. Hver fik en kvart Liter. Mens vi spiste, blev jeg venskabeligt spurgt ud, og der blev sagt: »Det er jo udmærket af dig, at du har ladet dig hverve. Frankrigs retfærdige Sag maa sejre.« Underofficererne fortalte om de første Kampe i Kongogebetet og vidste, at Tyskerne ikke havde mange Tropper i Kamerun.

Paa Damperen var der allerede en hel Bunke Soldater fra Kongo. Senegalnegrerne havde faaet mange Penge, og de sad desaarsag under Solsejlet og spillede Kort. De var besat af en utæmmelig Spillelidenskab og kom uophørligt i Totterne paa hinanden, hvad der særlig irriterede en ung Sergeant. Underofficererne, der endnu havde deres Tropeudrustning, solgte deres Sager til de dumme Sorte og bildte dem ind, at dem vilde de faa god Brug for i Frankrig.

Som Passager paa tredie Klasse lyttede jeg interesseret til mine Medrejsendes Samtaler. Ingen Franskmand tvivlede om, at det var Tyskerne, der var Skyld i Krigen og allerede længe i Forvejen havde forberedt den. Antwerpens Fald blev fremstillet som et Forræderi. Det hed sig, at alle Fæstninger allerede før Krigen havde været besejrede. Men den Slags Rævestreger var intet Kunststykke, og det skulde nok blive hævnnet. Kun ved Hjælp af det svære Artilleri var det lykkedes os at tage disse Fæstninger. Der blev givet de eventyrligste Skildringer af 42-Centimeters Kanonerne. Broerne, fortaltes det, maatte forstærkes, for at de tunge Kanoner kunde komme over. Mange Tyskere var før Krigen kommet til Belgien og havde anlagt Tennispladser, som senere skulde bruges til at anbringe Skytset paa. Men denne Gang skulde det nok komme til at gaa anderledes end i 70. Sejrvisheden var stor, og den »russiske Damptrølle« spillede en stor Rølle i deres Forhaabninger.

Fra Grand-Bassam blev to Tyskere bragt ud til os, som skulde fortsætte Rejsen ombord paa »Afrique« som Fanger. Om Morgenen blev de ført over Dækket af et Par Sorte. Franskmandene forulempede dem ikke men gjorde først bagefter deres Bemærkninger om dem. De havde, efter hvad jeg hørte, været ansat ved et Træfirma. Det hed sig, at de var Reserveofficerer, og at den ene var Ulan. »*Les sales boches*« (de beskidte Bocher) og »disse Uhrtyve« blev der mumlet, særlig blandt de yngste af Folkene, der næsten til Stadighed havde saa mange vaade Varer indenfor Vesten, som de kunde taale. Udtrykket »Uhrtyv« laa dem allesammen let paa Tungen. Ved Bordet gik der Tegninger om aî Elsasseren Hansi med Afbildninger af, hvorledes Tyskerne til enhver Tid foretog Røvertog for at stjæle Uhre. Paa en af Tegningerne slæbte en halvnøgen Germaner af med et stort Soluhr.

De Købmænd, der var med ombord, talte nedsættende om den tyske Handel og sagde, at Tyskerne nærmest gjorde sig bemærket ved at oversvømme Verden med Godtkøbsvarer. Der blev fortalt om de taabeligste Grusomheder, som Tyskerne skulde have gjort sig skyldig i mod Belgierne, hvilket styrkede Hadet. Dertil kom Øjeblikkets Begejstring.

Blandt Passagererne var der ogsaa en Sydfranskmand ved Navn Raoul Gazagne. Allerede Navnet fortalte, at han havde sit Hjem i Sydfrankrig. Ligesom Hamburgeren bliver kaldt »Hein«, saaledes blev Raoul af sine Medrejsende kaldt »Marius«, fordi han havde levet lang Tid i Marseille. Han havde engang tjent i Marinen og havde derefter taget Tjeneste som Maskinist paa Sangas Floddampere hos et *Compagnie forestière*, altsaa i et Gebet, der var blevet afstaaet til Tysk-Kamerun. Skibet overgik saa med hele sin Besætning til det tyske Firma. Gazagne havde ved Krigens Udbrud, efter at Tyskerne havde udbetalt ham hans Løn, meldt sig i Matadi og var med den

næste Damper blevet sendt til Frankrig. Han fortalte om Skibe, der ved Krigens Begyndelse var blevet sænket i Sanga, og hvor der endogsaa havde været store Ladninger af Elfenben ombord.

Der var ogsaa mellem dem en Korporal af Kolonialinfanteriet og to Soldater. Korporalen var et lille, snakkesaligt Menneske, der havde ikke saa lidt Lune. Han og Kelneren var to Alen af et Stykke, og vi morede os allesammen, naar de underholdt sig med hinanden i de pudsige Udtryk. Den ene af Soldaterne, en Kæmpekarl, forbandede Tyskerne over al Maade. Naar selv Franskmandene betvivlede en Anekdote, sagde han: »*Je le sais bien, puisque je suis de l'est!*« (Jeg er fra Østfronten, saa jeg maa da vide det!) Han var fra Nancy. Forøvrigt var han allerede flere Gange blevet degraderet og fortalte kun, at han arbejdede ved Civilforvaltningen. Fra den allerførste Dag af havde jeg ærgret mig over hans ubehøvede Væsen.

Foran Mandskabets Rum var der i en Kahyt installeret to graahaarede, sorte Oversergeanter. Jeg lagde Mærke til disse Negre, der under deres lange Tjenestetid ganske var blevet som Evropæere. De havde hvidt Hageskæg.

Ogsaa de Rejsende, der havde været ombord fra Begyndelsen, festede stærkt, for ikke at sige: stod i Spiritus.

Marius sagde til mig: »Hvad sidder du der efter? Hvorfor drikker du ikke noget?«

»Jeg har ingen Penge,« sagde jeg uden at skamme mig over den Omstændighed.

»Naa, men kom saa her, saa gir jeg en Omgang!«

Vi satte os ind i tredie Kahyt. Pludselig opstod der et mægtigt Spektakel. En Trup Folk kom anstigende. I Midten af dem gik en høj Fyr, et dejlig skabt Stykke Menneske. Han havde faaet Ordre til at blive i Dakar, men han og to andre havde skjult sig i Damperen for at komme med til Frankrig og slaas. Han havde gemt sig i Kabysen bagved

Kulrummene. En anden af dem blev halet frem fra Anretterbordet.

Det var en pragtfuld Anledning til at drikke. Alle Passagererne vilde klynke med de tre Helte. Folkene blev imidlertid først bragt til Kaptajnen, der sagde, at han vilde sætte dem fra Borde i næste Havn.

Ombord befandt der sig ogsaa mange Belgiere og nogle Tysk-Sweitzere. Adskillige af Belgierne var hele Aftenen ikke ganske ædru. Om Aftenen fandt der patriotiske Demonstrationer Sted.

Da Larmen nedenunder blev os for stor, gik jeg sammen med Marius op paa Dækket. Vi kiggede ind i første Klasses Spisesal, hvor der sad fuldt af Officerer i Galluniform. Jeg spurgte Gazagne om hver enkelts Kendetegn og lærte paa den Maade, hvordan en Sekundløjtnant, en Kaptajn, en Kommandør og en Oberst saa ud.

Jeg havde om Aftenen kun anstillet mig, som om jeg var med til det hele, og stod den følgende Morgen tidligt op og vaskede mig paa Dækket. De andre laa endnu i deres Køjer og sov Rusen ud. Jeg var den eneste, der havde den Fordel at være nøgtern og frisk og kunne glæde mig over Rejsen, der bragte mig saa meget nærmere til mit Hjem.

Den anden Aften lukkede Stewarden alle Vinduer. Lyset blev slukket. Man hørte Maskinerne arbejde, og jeg løb op paa Dækket. Der var imidlertid intet at se. De taabeligste Rygter kom i Omløb. Man sagde, at der var tyske Skibe i Nærheden. Da Officererne kom til, hørte vi, at Kaptajnen havde faaet et Gnisttelegram om, at han ikke skulde sejle til de kanariske Øer, da der dér var observeret en tysk Hjelpekrydser.

Jeg fik næsten Hjærtebanken. Jeg havde hidtil slet ikke tænkt paa Muligheden af at kunne blive taget op af et tysk Krigsskib, og jeg var fuld af Forhaabninger. Senere fik jeg at vide, at Hjelpekrydseren »Kronprinz Wilhelm« var blevet set i Nærheden.

Krydseren »Friand« ledsagede os. Der var stor Begejstring over Krigsskibet.

Vi kom om Aftenen paa den tredie Dag til Cap Juby. Paa den yderste Landtange laa en »Casba« med fladt Tag, en hvid Bygning, der tegnede sig paa Klippens mørke Baggrund. Der vajede tre Flag fra den. Man holdt Udkig efter den og konstaterede, da vi kom nærmere, at de tre Flag var: det marokkanske, det spanske og et tredie, som vi endnu ikke kunde bestemme. Endelig troede en at se de tyske Farver, og han havde Ret. Sandsynligvis havde Marokkanerne dræbt Fortets Besætning.

»Friand« satte en Baad ud og fordrev de Par Marokkanere, der havde tilladt sig den Spøg med Flagene.

FRA MAROKKO TIL BORDEAUX.

En kold Oktobermorgen nærmede »Afrique« sig Havnen ved Casablanca.

Fra Dækket såa jeg ud over den store Bugt. Det var lidt taaget i Vejret. Mange hvide Huse skinnede frem. Der var adskillige strandede Skibe at se. Bugten er berygtet paa Grund af sin stærke og farlige Brænding.

Vort Skib lagde sig for Anker langt ude. Ved Siden af os laa Krydsere »Friend« med Flaget oppe. Der var livlig Trafik med Baade i Havnen. Store Lægtere kom tvers over. Ved Roret stod franske Marinematroser med det røde Garnøgle paa Huen.

Henimod Klokken otte kaldte Skibsforvalteren paa mig og sagde, at jeg skulde i Land her. Der var ogsaa en Del unge Negre, der skulde fra Borde her. Paa Grund af den stærke Dønning turde Baadene for Øjeblikket kun komme tvers over, og de mange Negre maatte derfor udlades ved Hjælp af Ladebommen. De maatte klamre sig til det store Net, i hvilken Varene blev udladet. Det lignede en hel Vindruklase af Mennesker.

Marokkanerne, der skulde føre Opsynet med Negrene i Lægteren, tog ret haardhændet paa dem. De hadede Franskmandene, der brugte disse Negre til at undertrykke dem med, og de viste det af et godt Hjærte ved denne Lejlighed.

Jeg havde ombord faaet Kravetøj og Slips af en Soldat

samt et Par Halvsko, som han ikke vilde faa Brug for i Frankrig, og desuden havde jeg af Opvarteren købt mig en let Sportshue. Ydermere havde jeg ladet mit Haar klippe og var blevet barberet, saa jeg saa lidt bedre ud end før.

Adskillige af Skibets Officerer og Passagerer tog ind med den samme Pinasse, der førte mig i Land. Da de betraadte Kajen, trængte en Hoben mauriske Labaner sig frem for at bemægtige sig deres Bagage og tjene en Drikkeskilling.

En Skildvagt hentede en Overmatros, der skulde føre mig til Vagtstuen.

Byen var omgivet af en Mur. Kun Havnekvarteret laa udenfor denne Mur. Jeg saa i Forbigaaende mange Skilte med tyske Navne, men forøvrigt endnu flere med spanske. Vi gik langs med en Mur, indtil vi kom til en stor Plads, hvor Forvaltningen var. Herfra førte en Underofficer i Kolonialhæren mig gennem Byens snævre Gader. Jeg lagde Mærke til Bygningernes smaa Vinduer og hele mauriske Stil, til de tilslørede Kvinder, til Kamelerne og Hundene. Vi naaede en Kaserne, foran hvilken en Zuav stod Skildvagt, iført disse Klædningsstykker, man kender saa godt: omfangsrige røde Bukser, en lille, broget Jakke, rød Fez og det blaa Sjærf, som alle Kolonialtropperne bærer. (Zuaverne er ikke Farvede, men Evropæere. Anderledes med de saakaldte *Turkos*, der er Farvede, Negre).

I Gaarden saa jeg de første Legionærsoldater, mine nye Kammerater. De bar mørkeblaa Vest med Guldknapper, samt røde Bukser.

Jeg blev ikke straks ført op til Kontoret, da det allerede var nær ved Middag. Jeg blev derfor i Vagtstuen, til det var Spisetid.

Det ringede paa Porten. En højtstaaende Officer kom ridende ind paa en smuk Skimmel. Bag ham og til Hest kom en afrikansk Jæger i orientalsk Uniform. Legionærerne

nævnedes Officerens Navn og sagde, at det var en meget bekendt Mand.

Da jeg spurgte efter Maden, førte en Soldat mig til Køkkenet, hvis propre og ordentlige Udseende gjorde et helt hjemligt Indtryk paa mig.

Den Soldat, der stod for Uddelingen af Maden, sagde spøgende: »*Encore un bleu!*« (Endnu en blaa!) Saaledes kaldes de nyankomne i Legionen. »Ja, dig har vi jo ikke regnet med, men vi har nok til dig ogsaa!« Jeg fik »*fayots*«, store Bønner med Kød og Brød til. Saa blev jeg spurgt: »Har du allerede faaet din Vin? Hvor har du da din Kvarflaske?«

Jeg satte mig i Marketenderiet og lod Maden smage mig. Saa gik jeg udenfor. Bagved Kasernen laa der nogle smukt vedligeholdte Haveanlæg, som Legionærene havde anlagt. Her sov Soldaterne i deres Hængekøjer, og da jeg var blevet træt af det rigelige Maaltid, lagde jeg mig ogsaa paa langs. En Viftepalme skyggede over mig. Jeg vaagnede imidlertid kort efter, badet i Sved, og da jeg havde Lyst til at se lidt paa Byen, gik jeg ned i Vagtstuen og spurgte, om jeg maatte gaa ud.

»Naturligvis maa du det, men i den Hede?! Naa, men du skal blot melde dig her igen, og du skal være tilbage inden Klokken tre.«

Jeg gik gennem den solbeskinnede By, der laa hen næsten som uddød.

I Evropærkvarteret såa jeg af Telegrammerne, at det ikke gik særlig godt for Tyskland, og da alle Efterretninger efterhaanden såa ganske overensstemmende ud, blev jeg helt tung om Hjertet. Vittighedsbladene var fulde af utroligt gemene og taabelige Vittigheder om Tyskerne.

Det fortæltes, at der var udbrudt store Uroligheder i det Indre af Marokko. Udenfor Militærforvaltningens Bygning var opstillet en Mængde Geværer og Tornystre. Ka-

meler stod rede. Aabenbart skulde der afgaa en Afdeling til det Indre.

Klokken tre var jeg igen i Vagten og gik straks op i Skrivestuen. En Funktionær tog forretningsmæssigt mine Papirer foran sig, så op paa mig og spurgte: »De er altsaa Kirsch?«

»Javel!«

»23 Aar gammel?«

»Javel!«

»De har været Kullemp?«

»Javel!«

»Dernæst altsaa,« mumlede han, mens han skrev: »*Engagé pour la durée de la guerre*« (hvervet til Tjeneste saa længe Krigen varer). Saa stillede han mig pludselig det ganske uventede Spørgsmaal: »*Vous êtes-vous engagé pour aller sur le front en France?*« (Har De forpligtet Dem til at gøre Tjeneste ved Fronten i Frankrig?) Jeg blev i højeste Grad overrasket over dette Spørgsmaal men tænkte i samme Sekund: Til Evropa for enhver Pris. Og da jeg ikke straks svarede, kom Skrивeren mig imøde og sagde: »Naa, altsaa vil De til Fronten?«

»Javel!«

I en Haandevending var min Seddel færdig; før jeg fik tænkt mig om, havde jeg allerede faaet Ordre til at melde mig paa Rederiet. Der fik jeg min Billet og gik ned til Havnen. Soldaten, der havde ledsaget mig, gik ind i en Knejspe og ansaa mig vist for lidt halvtosset, fordi jeg forsmaaede Afskedsbægeret.

Paa en eneste Dag var jeg igen kommet fri af den afrikanske Legion og kunde oven i Købet ombord paa Damperen igen tage min gamle Køje i Besiddelse.

Raoul Gazagne glædede sig oprigtigt over igen at se mig, og jeg var straks igen midt inde i Kresen af mine tidligere Kammerater. Stewarden gjorde blot et Pennestrøg i sin Liste: »En Mand til«, saa var den Sag i Orden.

Jeg befandt mig saa dejligt sikker ombord og gik ikke i Land om Aftenen. »Naar vi nu blot snart kunde komme videre!« var min eneste Tanke.

Jeg hørte en Del mere om det store Fremstød, som Marokkanerne havde iværksat imod Franskmændene. Det fortaltes, at det var Tyskerne, der stod bagved Marokkanerne. Disse Rygter var Begyndelsen til de kendte Processer mod Tyskere. Rygterne om tyske Skændselsgerninger blev uhyrligt forstørrede. Man gav det Udseende af, at Tyskerne her som overalt i Verden lang Tid i Forvejen havde forberedt et Overfald paa Franskmændene.

Om Aftenen lettede Skibet Anker. Det var en festlig Afsked. To Krigsskibe laa i Havnen og syntes ikke at ville høre op med at opsende Signaler. Et af de sidste var rettet til os og lød: Hils Frankrig!

Allerede i Dagene før havde jeg lagt Mærke til, at det blev køligere. Jeg tog den Dag ud af min Bylt en Skjorte til, som en Underofficer havde foræret mig, og trak den paa.

Tidlig om Morgenen sejlede vi i Højde med Gibraltar. Jeg stod paa Bakken, hvor der blæste en frisk Vind. En meget stor og paafaldende bemalet Damper blev sigtbar. Det var et hvidt Lazaretskib med det røde Kors paa Skorstenen, det første Forbud paa Krigen.

Da vi passerede Kap Finisterre, blev vi fanget ind af stærk Vind og Søgang, og Skibet begyndte at hugge hæftigt.

Vi styrede op mod Garonne. Munden hedder Gironde. Skibet var en Del forsinket, og først om Natten fik vi Kysten i Sigte. Skibet blev belyst med Lyskastere fra to Torpedobaade, blev raabt an og stoppede. Baadene ledsagede os ind til Gironde. Jeg saa, at der laa Krigsskibe i Mundingen. Der saa sandsynligvis ud ligesaadan som i Elbmundingen.

Først sent henimod Midnat lagde jeg mig til at sove. Det blev meddelt os, at vi ikke kunde gøre os Haab om den

Dag at naa Bordeaux. Jeg laa og hørte, hvordan Skibet stoppede midt i den bælgmørke Nat.

Om Morgenen laa Skibet indhyllt i tæt Taage, og man kunde ikke se andet end Garonnes lerede Vand, der flød forbi Skibssiden.

Da Taagen lettede, frembød der sig det vidunderligste Syn for mig, der i saa lang Tid ikke havde set Evropa: der laa Girondes nære Bredder med lange Poppelalléer, med Hække og Huse og Kvæg. Et Fiskerfartøj kom op ad Strømmen. Jeg troede at være paa Weseren eller Elben. Ogsaa de rige Folks Landsteder ved Bredderne gjorde dette Billede levende for mig, og jeg fyldtes af hjemlig Glæde. Snart efter såas et Hav af Huse med Fabriksskorstene.

Havnen dannes af Garonne, der ved Bordeaux, hundrede Kilometer fra Munden, endnu er fem Hundrede Meter bred.

I Girondes Bassiner laa store Dampere fra »*Chargeurs maritimes*« og fra »*Transatlantique*«, de største franske Rederier. I Værfterne var flere Undervandsbaade paa Stabelen. Desuden laa der adskillige Lazaretskibe med Saarede.

Lang Bredden strakte Værfts anlæget »*Chantiers de la Gironde*« sig. Garonnes Vand havde stærk Strøm, og Dampere maatte derfor bringes hen til Kajen af Slæbere. Derfra saa man en Søjle, der ragede op over Havnen, »Girondinernes Søjle«, med en Kvindeskikkelse paa Toppen. Utallige Mennesker ventede i Land. Disse Mennesker var i højeste Grad nysgerrige overfor de sorte Tropper, der skulde ankomme, og Evroperernes Begejstring for de sorte Soldater blev af disse modtaget med megen Selvfølelse.

Militærpersonerne blev straks modtaget ombord paa Dampere. Da jeg kom til Falderebet, hed det: »*Engagé pour la légation?*« »*Quelle nationalité?*« — »*Suisse!*« (Hvervet til Legionen? Hvilken Nationalitet? — Sweitzer!) Embedsmanden gav mig Haanden og sagde: »Bravo!« Saa

raabte han ned, at en Korporal skulde tage sig af mig. Fire Kolonialsoldater sluttede sig til.

Det rygtedes straks rundt om, at jeg var Legionær, og alles Øjne rettedes mod mig, ogsaa fordi jeg var højere end de øvrige.

Vi gik forbi Kolonialtropperne, der lavede en Helvedes Larm og havde utallige berusede Soldater i deres Rækker.

Paa en stor Plads holdt en Mængde Avtomobiler, der tilhørte Præsidentens Følge. Han opholdt sig netop paa denne Tid i Bordeaux.

Paa en Gang hørtes en mægtig Larm. »*Les prisonniers*« raabtes der. Vi blev staaende inde blandt Tilskuerne og lod det ankommende Tog af Mennesker passere forbi. Det var Fanger fra Marne, unge Folk, der skulde bringes til Marokko. Det var de første Feltgraa, jeg saa. Der var flere Tusinde, baade Kavalleri og Artilleri, men mest Infanteri. Mængden forholdt sig dødsstille. Man hørte kun Lyden af de mange Fødder mod Stenbroen.

Det var en ganske mærkelig Følelse for mig at staa der og se disse mange smukke og flotte Skikkelser, mine Landsmænd, drage forbi mig. Hvor gerne havde jeg ikke talt til dem! Der var de nu paa Vej til Afrika, hvorfra jeg var kommet — og jeg alene søgte ad slyngede Veje at finde tilbage til Hjemmet!

Da Toget var forbi, brød Skældsordene løs: »*Sales boches!*« De unge Piger var imidlertid mere retfærdige og talte, fulde af Anerkendelse, om disse »*Boches*«s gode Udseende og smukke Skikkelser.

Vi kom til »*La Place*«, en stor Kaserne, hvor vi igen traf en Afdeling af de andre Soldater. I Gaarden var der et Billethul, hvor Folkene efter Tur skulde fremvise deres Papirer, hvorefter de fik deres Billet. Jeg blev sendt fra den ene Skrivestue til den anden. Officerer trykkede mig ustandselig i Haanden. Jeg fik straks udbetalt Marschge-

byr og Forplejningspenge, ialt tre Francs, og fik desuden udleveret en Billet til Bayonne.

Raoul ventede paa mig i en Knejspe lige overfor. Der var smukke Kelnerinder, og der blev drukket tæt. I Aftens Løb fortalte hver enkelt sin Livshistorie. Da jeg sagde, at jeg skulde til Bayonne, lo de allesammen. Til Bayonne betyder saa meget som: udenfor Lands Lov og Ret. Jeg maatte derpaa følge med fra det ene Lokale til det andet, indtil vi landede i Hotel »*Des Basques et du Bearn*«.

I dette Værthus mødtes særlig Kvæghandlere fra Forpyrenæerne. De gaar med »*bérets basques*«, en særlig Slags Hue, der ligner den, som ogsaa Studenterne bærer. Skibets Opvarter havde anbefalet os dette Værtshus. Han var selv tilstede og talte med Værten, »*le Patron*«. Han førte os ind i et mere komfortabelt Værelse, hvor der hang et stort, indrammet Billede af Joffre. Samtalen kom straks til at dreje sig om ham, og man mærkede, at samme Joffre var Genstand for en ligefrem overvældende Forherligelse. Han kaldtes kun »Frankrigs Redningsmand« og »Paris's Redningsmand«. Man fortalte, at Pigebørn var blevet døbt med Navnet »Joffrette«. Hans Ry var lige saa stort som Hindenburgs er det i Tyskland. Joffre var ogsaa Hovedpersonen i mange Karikaturer. I en Avis såa jeg et Billede af, hvordan han med kraftig Næve smider Kronprinsen paa Porten.

Mine Kammerater var snart døddrukne, og jeg trak mig tilbage sammen med Raoul. Egentlig skulde jeg nu være gaaet tilbage til Kasernen, men Raoul sagde: »Menneskebarn, det er da meget nemmere at blive her!« Og vi lejede saa et Værelse, i hvilket der stod en kæmpemæssig Seng. Raoul spurgte først om et Værelse til, men de andre Værelser duede ikke. Tjenestepigen ønskede os »*bonne nuit*« (Godnat) og lod os alene. Da Sofaen var rigtig elendig, var der intet andet for mig at gøre end at kravle ned ved Siden af Raoul, der laa paa tværs ad Sengen.

Jeg faldt ikke straks i Søvn men laa først og tænkte over, hvor mærkværdig den Rolle i Grunden var, som jeg spillede. At være her ukendt og endogsaa i fransk Tjeneste, og dog med den Hensigt at flygte, midt i et fjendtligt Land, der var i Krig med Tyskland, og i en By, hvor Regeringen for Øjeblikket havde Sæde, endelig ved Siden af en Mand, der tilhørte den franske Nation, og altsaa var min Fjende, skønt han som Menneske var min gode Ven. Jeg kunde knap finde Rede i det alt sammen.

Da jeg vaagnede, sov Raoul endnu fast. Solen skin- nede allerede. Jeg vaskede mig, lod Halvdelen af Vandet staa til min Ven og vækkede ham, da jeg var færdig. Da ogsaa han havde vasket sig, gik vi nedenunder for at se, hvad de andre lavede.

Dernede faldt mit første Blik paa en Abe, som en af Gæsterne havde bragt med og solgt til Værten for 30 Francs. Dyret havde et ganske menneskeligt Udseende, det havde en hvid Plet paa Næsen og en kort Hale. Det sad trist til Mode i en Krog ved Siden af en sovende Kelnerinde. Da vi fik vor Frokost, Kaffe og Snaps, saadan som Skik og Brug er i Frankrig, satte Pigen sig hen til os og spurgte mig nysgerrigt ud om mig og mine Tilskikkelser. Hun bad mig oven i Købet skrive fra Fronten.

Gazagne betalte alt, simpelthen fordi jeg ingen Penge havde, og jeg skylder ham endnu den Dag i Dag disse Penge. Forhaabentlig bliver jeg om ikke alt for længe i Stand til at betale ham dem tilbage med mange Taksigelser.

Vi blev i Byen indtil Aften. Vi kom forbi Havnen og saa blandt mange andre Skibe ogsaa »Afrique«, der laa ganske forladt hen. Ingen af vore Bekendte og ingen Negre var mere ombord; alle de, der endnu i Gaar havde levet sammen som én stor Familie, var spredt for alle Vinde. Var gaet Døden i Møde, tænkte jeg.

Inde i det Indre af Byen, da vi netop gik rundt mellem Varehusene, hørte vi en mærkværdig Klage tone. Et fornemt

Automobil fo'r forbi. Paa Forsædet sad Chaufføren og en Stadsgardist. Inde i Vognen sad den mest højtstaaende Mand i Frankrig.

I en af Byens Forretninger var der udstillet et stort Billede af en Fændrik. Nedenunder stod Ordene: »Døde Helte-døden for Fædrelandet ombord paa Kanonbaaden »Surprise« foran Kribi i Kamerun.« Den Afdødes Forældre boede vel som ansete Folk i Bordeaux. Saaledes vilde Tilfældet, at jeg her igen skulde blive mindet om Udgangspunktet for min Omstrejfen.

Mængden trængte paa foran et Udstillingsvindu, hvor der var fremstillet et Slags Tableau: En Elsasserinde sad ved Vuggen og legede med et lille Barn, mens en Mand, klædt som fransk Soldat, kom ind ad Døren. Billedet var slet ikke daarligt gjort og vandt stort Bifald hos Mængden.

Raoul havde endnu en Del tyske Penge, henved 40 Mark, som han havde bragt med fra Kamerun. Vi opsøgte en Veksellererforretning, hvor han fik 65 Centimes for hver Mark.

Medens Raoul talte med Folk af alle Slags, havde jeg travlt med at tilegne mig hans folkelige Udtryksmaader, særlig Kraftudtrykkene, da jeg fra mit Liv sammen med Sømænd og Fyrbødere vidste, hvor godt man klarer sig frem med den Slags Kendemærker.

Om Aftenen, efter at vi havde set paa Livet i Knejerne og i Byen, hvilket jeg havde lært meget af, der kunde blive mig til Nytte, tog jeg dybt rørt Afsked med Raoul, der i denne svære Tid havde været mig en god Kammerat. Vi lovede at skrive til hinanden, men indtil den Dag i Dag har vi endnu ikke faaet vekslet et eneste Ord.

VED FØRSTE FREMMEDREGIMENT I BAYONNE.

Mit Tog til Bayonne gik kort før Mørkets Frembrud. I Dax-les-bains steg en Dame ind, som jeg faldt i Snak med. Hun havde Slør for Ansigtet. Hele hendes Udséende var meget velplejet. Hun betragtede mig opmærksomt og sagde, at det undrede hende, at jeg, et stort, kraftigt Menneske, endnu ikke var Soldat i disse tunge Tider. Jeg fortalte hende, at jeg var paa Vej til første Fremmedregiment i Bayonne, og at jeg var Sweitzer. De øvrige Rejsende sad og hørte paa os, og jeg blev Midtpunktet for Opmærksomheden. Samtalen kortede os Tiden. Det var sent om Aftenen, da vi indtraf til Bayonne. Madame ønskede mig »bonne chance« (god Lykke) og forsvandt gennem Banegaardsafspærringen.

Paa Banegaarden i Bayonne laa en Vagtpost af 49. Infanteri-Regiment. Jeg meldte mig hos Sergeanten ved Afspærringen. Sammen med mig kom en ung Franskmand, der havde været lang Tid i Belgien. Sergeanten sagde, at første Fremmedregiments Kaserne laa alt for langt borte til, at jeg kunde naa derhen den Dag. Han gav os begge to varm Kaffe og Brød. Derpaa fik vi et Dækken, og man anviste os Plads i Halmen.

Før vi lagde os, lod han Belgieren fortælle allehaande om de Grusomheder, som Tyskerne skulde have gjort sig skyldig i i Belgien. Manden havde været med under Belgiernes Flugt for Tyskerne, og de gamle Landstormssoldater

her, der hørte meget lidt Nyt fra Krigen, var lutter Øre, mens han fortalte.

Jeg sov ret uroligt. Dækkenet var alt for kort for den Længde, jeg havde, og jeg frøs om Fødderne, skønt eller maaske netop fordi jeg havde beholdt Skoene paa.

Sergeanten sagde mig, hvilken Vej jeg skulde gaa for at komme til min Kaserne, der laa udenfor Byen. Jeg maatte over en lang Bro, der førte over Adourfloden. Smaa Dampere laa i Nærheden af Broen.

Bayonne ligger, hvor Nieve og Adour flyder sammen, 5000 Meter fra Kysten af Havet. Citadellet paa højre Bred af Adour er bygget i 1680 af Vauban. Hvor mærkværdigt Krigen blander Folkeslagene mellem hinanden, mindes man om netop ved Fæstningen Bayonnes Navn. Fra 1808 til 1814 kæmpede her tyske Legionærer paa Englændernes Side mod Spanien. Det var den tysk-engelske Legion, og det var Tyskere, der fra 25. Februar til 14. April 1814 belejrede Bayonne. Af Bayonne komme Ordet Bayonnette.

Jeg kom gennem krogede Gader til Porte d'Espagne. Paa Skiltene udenfor Forretningerne stod baskiske Navne som »Salaberia«, »Oletschia«. Mændene var allesammen glatbarberede, og da de er mørkhaarede, faar deres Kinder et helt blaaligt Skær.

Udenfor Voldene laa en Forstad og en Bypark. Her tiltalte jeg en Mand, der gik og bar paa en Pakke. Han sagde, at han havde Beskæftigelse paa Kasernen og slog Følge med mig, da han ogsaa skulde hen paa Kasernen. Ved en Vejdrejning stod et Skilt: »*Au Ier Rt. étranger*« (Til første Fremmedregiment). Mit Hjærte gav sig til at banke uroligt. Lige overfor en stor Bygning stod et stort Antal »*Marabouts*«, Fremmedlegionens og Kolonialtropperne bekendte kegleformede Telte.

En Mængde Legionærer drev rundt her. En Kæmpekarl stod Skildvagt ved Porten. Fra Vagtstuen blev jeg ført til Afdelingen og derfra til syvende Kompagni. »*Voilà un bleu!*«

(Der er en Blaa!) hørte jeg fra flere Legionærer, der stod ved Døren.

Da det i det første Kontor blev bemærket, at jeg var Sweitzer, raabte en Kaptajn med tre Striber paa Ærmet fra en Krog:

»Ah, bischt Schwyzer?«

»Jawoll!« svarede jeg, og kunde næppe skjule min Skræk.

»Wo bischt denn her?«

»Genève« (Genf) sagde jeg dristigt for saa hurtigt som muligt at afbryde den tyske Konversation.

»Ja saa, Romaner!« sagde han og tog lykkeligvis ikke mere Notits af mig.

Jeg fik *numéro matricule* 27 816, blev ført ind i en Bog og stillet til Raadighed for 7. Kompagni. En Løber bragte mig derhen. Fra nu af saa jeg rundt omkring mig kun stramme militære Former. Jeg mærkede det straks, da jeg traadte ind i Værelset. Jeg ønskede »*bon jour*« (God Dag), men fik intet Svar og blev i en barsk Tone vist tilbage til Døren.

Ved 7. Kompagni blev jeg vist hen til »Adjutanten«, Kompagnioversergeanten, der havde en Sølvstriben paa Ærmet. Det var en kraftig Mand med tæt, sort Fuldsæg, men med en ganske blid og stilfærdig Stemme. Det var Adjutant Guillot.

»Du hedder Kirsch?« spurgte han og skrev. Jeg blev tildelt 5. *escouade* (5. Korporalskab). »*Allez vous présenter au caporal Lefèvre!*« (Meld Dem hos Underofficer Lefèvre). Det var anden Gang, jeg mødte en Underofficer af dette Navn.

Kasernen var et gammelt Kloster. 7. Kompagni laa i Kapellet. Efter lang Søgen traf jeg Korporalen i Køkkenet. Han var netop i Færd med at spise et stort Stykke Kød, han holdt det afgnavede Kød paa en Kniv og tyggede med udspilede Kinder.

Jeg meldte mig.

Ogsaa han mumlede: »*Encore un bleu*« og tog ud fra sit blaa Sjæri sin Notebog, som han bar dør som enhver Oversergeant. Det faldt ham svært at stave mit Navn med »sch«. »*Tu as un nom boche*« (du har et Navn som en Bosch), knurrede han mistænksomt.

Lefèvre bar sin Kepi med Granaten ret skødesløst paa Hovedet. Derpaa og paa de Folder, som Bukserne slog oven over Gamasjerne, kendte man den gamle Soldat i Fremmedlegionen. Paa Brystet bar han Marokkomedaljen, og han havde et gammelt Ar i Baghovedet.

Lefèvre sagde: »Kom her, mit Lam, saa skal jeg vise dig din Plads.« Vi gik forbi en Mængde Helgenstatuer, der alle var forsynet med Kepi, Cigaret og Tørklæde.

Da Døren gik op, frembød der sig for mig et helt krigersk Billede. Nogle Hundrede Soldater sad paa Borde, Bænke og i Halmen og rensede deres Vaaben, snakkede og fløjtede, larmede og lo. Man hørte de mest forskellige Sprog. Korporalen blev hilst med livlige Tilraab: »Naa, Korporal, hvordan skær'en?« Og Underofficererne raabte »Lefèvre« til ham. Han var en kendt Mand. Han vinkede en ældre Legionær hen til sig: »Hør, tag du ham her under din Beskyttelse!« Manden anviste mig et Sted ved Højalteret og sagde, at der skulde jeg ikke lade mig fordrive fra.

Det var Middagstid, og man raabte »à la soupe«. En kom ned langs Rækkerne og gav hver et Stykke hvidt Brød, der skulde slaa til for to Dage, andre kom med en Gryde Suppe. Det var rigtig Kødsuppe.

»*Eh bien le bleu*,« spurgte en mig, »skal du ikke have noget at spise?« Da jeg svarede, at jeg ingen Spiseredskaber havde, raadede han mig til at gaa ud i Køkkenet. Der spurgte man mig: »Har du kanske i Sinde at spise af din Hue? Gaa ud til *caporal fourrier* (Forplejningsunderofficeren). Han havde sit Lager i Kapellet's Klokketaarn. Jeg fik udleveret et Porcelænsfad og fik mere at spise, end jeg kunde

sætte til Livs. Efter Suppen kom der endnu en Ret og en kvart Flaske Vin.

Jeg gik op til min Plads ved Højalteret, rensede min Skaal og såa mig undersøgende om efter et Sted, hvor jeg kunde stille mine Sager, uden at de blev taget fra mig. Da raabte en af dem venskabeligt til mig: »Stil du det kun, hvor du vil, vi plejer ikke at lukke noget inde, blandt os Kammerater bliver ingenting hugget.« Og jeg begyndte ogsaa snart at vænne mig til den mærkelige Kendsgerning, at der i dette Selskab, der bestod af saa mange tvivlsomme Elementer, herskede et Kammeratskab, der af sig selv forbød Tyveri under dissé Forhold.

Der var Hylder paa Væggen, paa hvilke vore Klæder laa, omhyggeligt sammenstuede i kvadratiske Bundter.

Om Eftermiddagen traadte Soldaterne an til Mønstring, hvorefter man rykkede ud paa Øvelse. Jeg blev tilbage sammen med de Syge, og dem, der skulde forflyttes, og maatte feje Opholdsrummene. Saa kom der et Bud og hentede mig op paa Skrivestuen.

Mine Papirer blev udfyldt. Jeg blev spurgt, hvor der skulde skrives hen, hvis der tilstødte mig noget, og jeg opgav, at jeg ingen Slægtninge havde. Skrивeren satte saa det ved Fremmedlegionen saa kendte Mærke, der betyder »*sans patrie*«. Jeg var underlig til Mode. — »Hjemløs«. Altsaa vilde mine Forældre intet erfare, hvis jeg blev dræbt.

Til Aften stod det ligesom til Middag paa Suppe, Grøntsager med Kød og den uundværlige »*quart*« (en kvart Flaske Vin). Saa gjorde de Legionærer sig rede, der havde Udgangstilladelse. Andre blev tilbage og rullede sig deres Cigaretter. Jeg satte mig hen til nogle af dem og forbavsedes over, hvilke Folkeslag der her var rystet sammen. Jeg hørte de forskelligste Sprog. Der var Spaniere, Italienerne og Korsikanere. Der var en ejendommelig Stemning over Kirken, da Amplerne brændte i alle Hjørner, Lysene flakede, og Skyggen af vore Skikkelser faldt hen over Væggene.

Legionærene sang deres Hjemlands Sange. Tungsindigt lød især de italienske Melodier. Endelig blev der paa-budt Ro. En Sergeant gav et Fløjtesignal og raabte: »*Silence*« (Stille). Og til sidst kom Trompetsignalet »*extinction des feux*« (Sluk Lysene!), et smukt, langtrukket, stadig svagere Signal, der gjorde et dybt Indtryk paa mig. Jeg begyndte allerede at mærke, at Legionen benytter alle Midler til at bedaare og bedøve Soldaterne for at holde fast paa dem.

Hvilke Menneskeskæbner, tænkte jeg, ligger ikke sammen i dette Kapel, og hvor omkring i Verden er alle disse Menneskers Mødre spredt? Og med Spørgsmaalet: Hvorledes finder du nogen Sinde tilbage til din Moder, sov jeg ind uden at ane, hvordan min Fremtid vilde komme til at se ud.

Det var den første Aften, jeg oplevede som fransk Soldat Nummer 27 816.

Jeg havde trukket Klæderne af og sov udmærket i min Halm og under mine to Tæpper. Jeg vaagnede Klokkeren 6 ved det muntre Vækkesignal, som Legionærene havde sat følgende Ord til: »*Réveille-toi . . . bien vite, si tu ne veux pas te lever, j'ai-toi porter malade, si tu n'es pas reconnu, tu auras quatre jours de plus!*« (Staa hurtigt op, og hvis du ikke kan, saa meld dig syg. Hvis Lægen ikke vil skrive under paa det, faar du fire Dages Arrest).

Uden Tøven sprang jeg op fra min Soveplads, krøb i Klæderne og fulgte mine nye Kammeraters Eksempel. De gik nemlig ud i Gaarden og vaskede sig med blottet Overkrop i det mægtige Brøndbassin foran Kirken.

Næppe var vi færdig med Morgentoiletet, før Raabet lød: »*Au jus*« (Til Kaffe, egentlig »Suppe«). Hver fik fat i sit Bæger og fik det fyldt med Kaffe. Det forbavsede mig, at denne Kaffe var stærkt blandet med Snaps, hvilket jeg allerede kunde mærke af Lugten. Men efter de gamle Legionærens Smag var der ikke Snaps nok i Drikken, og der

faldt Bemærkninger om, at det meste af Spritten vist allerede var forduftet hos Kokkene ude i Køkkenet.

Klokken syv traadte Kompagniet an til Eksersits. Da de var rykket ud, blev jeg af »*le Sergent de jour*« (Den Underofficer, der havde Tjeneste den Dag) igen sat i Arbejde, skønt jeg endnu ikke var iklædt Uniform. Denne Gang maatte jeg paa en Trillebør køre Mursten til en Byggeplads. Det var et uvant Stykke Arbejde for mig; og dog arbejdede jeg flittigt, indtil Kompagniet vendte tilbage fra den nærliggende Ekserserplads, og jeg spiste min Middagsmad med glubende Appetit.

Om Eftermiddagen blev jeg sendt hen til Vaabenmesteren for at faa udleveret min Uniform. Nogle andre »Blaa«, der var ankommet i Mellemtiden, adskillige Spaniere og en ung Sweitzer, stillede samtidig paa Vaabenkammeret. Hver af os fik et Par smukke, røde Bukser, en blaa Vest, en tyk Kappe med Metalknapper, en rød Kepi og Fremmedlegionens særlige Kendetegn: det lange blaa Livbind af Bomuld. Derefter fik vi Linned og Bomuldsundertøj, stærke, sømbeslaaede Snørestøvler og korte Gamsjer af Glanslæder. Støvlernes Sømbeslagning var saaledes indrettet, at en bestemt Plet var fri, saa man kunde kende de forskellige Fodspor fra hinanden. Det var en Opfindelse, der stammede fra det afrikanske Vildnis og skulde vel ogsaa være en Lettelse for Gænsesvagterne, naar de forfulgte en Legionær, der var flygtet.

Udrustet med disse Klædningsstykker og desuden med Syremedier, Børster, Rengøringsrekvisitter og en vældig Kniv, med Brødpose, et Tæppe og et blaat Halsbind gik jeg hen til mine Kammerater, for at de kunde vise mig, hvorledes jeg skulde mærke Tøjet med Tusch. I hvert enkelt Stykke maatte jeg male mit *No. matricule 27 816*; Navnet derimod var en Biting. Man viste mig ogsaa, hvorledes Halsbindet skulde anbringes. Da jeg var færdig med alle Stykkerne, forvandlede jeg mig til Fremmedlegionær.

Det at anbringe Livbindet voldte mig særlig Besvær. Jeg havde allerede lagt Mærke til, hvilken Møje Legionærene gjorde sig for at anlægge Bindet rigtigt. For at kunne det, maatte en Kammerat holde i den ene Ende af Bindet, mens den, der skulde anlægge Bindet, drejede sig om sin egen Akse og saaledes blev viklet ind i det. Er der ingen Kammerat i Nærheden, maa Legionæren binde eller klemme den ene Ende fast et eller andet Sted. Desuden maa han ganske nøje vide, paa hvilket Sted af Kroppen han skal begynde at lægge Bindet, for at den sidste Ende af det kan komme til at ligge paa det foreskrevne Sted. Bindet skal stadig holdig Underlivet varmt. Naar det er koldt, bliver der om Natten givet Ordre til at anlægge Bindet. Bindene er fem Meter lange og hjælper nu og da Legionærene til at hejse sig ned ad Forhindringer.

Jeg syede Legionens Kendetegn, Granaten med den frembrydende Flamme, fast paa min Hue og stod saa i fuld Krigsmaling. Jeg var glad over at være sluppet ud af mine gamle, snavsede Laser, som jeg saa længe havde maattet gaa med uden at kunne faa dem vasket, og jeg følte mig behageligt veltilpas og varm i de rene, luftige Klæder.

Mine Kammerater såa bifaldende paa mig: »Nu er du jo en hel anden Karl at se paa.« Da jeg såa mig i Spejlet, maatte jeg selv tilstaa, at denne Uniform klædte mig ualmindelig godt.

»I Morgen tidlig træder du altsaa an sammen med de øvrige,« sagde Lefèvre, da han havde mønstret mit Antræk strengt og rettet nogle Fejl, der ikke havde kunnet undgaa hans øvede Øje.

Næste Morgen rykkede vi ti »Blaa«, uden Gevær, bagefter Kompagniet ud til Øvelsespladsen, hvor vi skulde indøves. Det var den af Bayonne-Garnisonens Soldater velkendte »*Camp-St. Léon*«. Der lærte en Soldat af første Klasse os Begyndelsesgrundene i Infanteritjenesten, »*école du soldat*«. Vor Lærer var Luxemburger og talte godt Tysk.

Nu og da undslap der ham vaskeægte tyske Eder. Der lærte jeg saa at gøre højre om.

Skønt jeg var træt, naar Aftenen kom, gik jeg dog regelmæssigt ud i Byen for at se lidt til Land og Folk og for at kunne bedømme min Stilling nogenlunde rigtigt. Jeg led i Begyndelsen meget under denne ustanselige Kommando-brølen og under Tvangen af ikke at turde tale ud med et eneste Menneske. Jeg mærkede ogsaa en Del til de Laster, de ældre Soldater laa under for, og det virkede nedtrykkende paa mig at være nødt til at leve sammen med Mennesker af denne Art. Drukkenskab og Udskejelser spillede en stor Rolle for dem. Jeg var glad, naar jeg om Aftenen kunde gaa alene ud at spasere, og jeg læste saa opmærksomt de sidste Telegrammer, i hvilke Ordene »*Nous progressons*« (vi rykker frem) stadig gentog sig. Af Efterretningerne kunde jeg imidlertid se, at der egentlig ikke var Tale om særlige Fremskridt for Franskmændenes Vedkommende.

Efter de første ti Dages Forløb fik jeg den latterlige Løn af 55 Centimes. Derfra blev der straks trukket de 15, og i Stedet for blev der trykket mig en Pakke Tobak, Cigaret-papir og Tændstikker i Haanden. Da jeg ikke røg, og da jeg vilde overlade Soldaterne Tobakken billigt, kunde jeg straks sælge den igen for 25 Centimes. I Frankrig er der jo Tobaksmonopol, og Staten har Fordel af at udbetale Soldaterne en Del af deres Sold i Form af Tobak. Det er altsaa en ligefrem planmæssig Opdragelse til Rygning, og denne Kendsgerning kan man ikke se bort fra, naar man vil danne sig et klart Billede af Franskmændenes Degeneration. Naar Alkohol og Nikotin saaledes ligeligt og uden Afbrydelse spredes ud over et Folk, maa det give sig ganske bestemte Udslag, hvilket Videnskaben ogsaa med Tiden maa blive mere og mere klar over.

Soldaterne ruller deres Cigaretter med en Fingerfærdighed, der er forbavsende. De kunde næsten gøre det i Søvn.

Skønt Lønningen var saa ringe, ventede jeg dog hver Gang

spændt paa Lønningsdagen og gik lykkelig ud i Byen med mine 65 Centimes. Noget Skrivepapir og Frugt var de Indkøb, jeg kunde præstere for dem. Hver Gang rettede jeg mine Skridt mod en Boghandel, i hvis Vindu der hang et Kort over Bayonnes Omegn. Ogsaa i vores Skydelærers Værelse hang der et udmærket Kort, og det lykkedes mig snart at studere det nøjere, idet jeg ofte meldte mig til Geværrensning. Jeg kendte snart hver Vej i Omegnen og vidste, at den spanske Grænse kun var 25 Kilometer borte.

I mit Korporalskab var der en spansk Sergeant, der gjorde Tjeneste her som menig Soldat. Han var deserteret fra sin egen spanske Afdeling for at høste Laurbær i Krigen. Jeg hørte ham ofte bande over den slette Behandling. Da en Korporal engang var traadt ham for nær, havde han truet ham og var blevet straffet med fire Dages Arrest. Han viste mig et Billede af sig selv i spansk Uniform og en spansk Medalje, som han havde erhvervet sig i Kamp med Revle-Piraterne. Da han var kommet ud af Arresten, gik han rundt og såa meget mismodig ud, og en Aften manglede han ved Mønstringen. Han var flygtet over Grænsen og vendte ikke mere tilbage. De spanske Kammerater fortalte nogle Dage efter, at han havde sendt Brev om, at han lykkelig og vel var kommet over; han frygtede ikke for den Straf, der ventede ham der.

Der fandtes i Regimentet adskillige andre, der følte sig skuffede. Kun de gamle Soldater, der var vant til det hele, og som forlængst havde mistet al Selvstændighedstrang, og tog mod alt Besværet, fordi de ikke mere vilde kunne finde sig tilrette i Friheden, var ligeglade og fornyede for det meste igen deres Forpligtelser, naar de fem Aar var udløbet.

Oprørende var det, at mange neutrale Udlændinge ved List var blevet lokket ind i Legionen. En ung Sweitzer, der som Mekaniker havde drevet arbejdsløs rundt i en fransk Storstad ved Begyndelsen af Krigen, var af Politiet blevet besnakked om, at han kunde faa Plads i en Vaaben-

fabrik, naar han først var i Trøjen, og havde med denne Udsigt for Øje ladet sig hverve. Paa den Maade var han mod sin Vilje blevet holdt tilbage som Soldat i Legionen. Af den Grund var han nu fuldstændig nedbøjet. Mig gik det ikke stort bedre. Jeg forsøgte at trøste mig selv med Tanken om, at Tjenesten ved Legionen for mig kun var en forbigaaende Oplevelse.

Det var slemme Historier, man hørte om Aftenen ved Vinen. Legionærene fortalte, hvorledes det var gaaet for sig ved Krigens Begyndelse i Sidi-bel-ibes, af Legionærene kaldet »Helvede«, og i Casablanca. Første Fremmedregiment bestod for største Delen af Tyskere. Da Krigen brød ud, blev det meddelt Folkene ved Mønstringen. Da man troede, at Tyskerne vilde gøre Mytteri, havde man holdt flere Kompagnier franske Kolonialtropper, der var meget slet anskrevet i Fremmedlegionen, rede. Da Folkene drøftede Begivenhederne i Samlingsstuerne, og nogle Brushoveder sagde, at man nu maatte vægre sig ved at gøre Tjeneste længer, blev de fjendtligsindede Tropper sluppet løs paa Tyskerne. En modbydelig Fyr, en Italiener, brystede sig af, at han ved denne Lejlighed betalte en Tysker, som han skyldte Penge, med saa og saa mange Tommer »koldt Staal«. Mange Tyskere blev under Slagsmaalet kastet ud af Vinduerne og dræbt. De øvrige blev taget til Fange. Flere af dem blev senere skudt, beskyldt for Mytteri.

Den Slags Skildringer sad jeg og hørte paa, og de maatte være sandfærdige nok. Thi ofte faldt den Yttring: »Naar vi engang kommer til Tyskland, vil vi bære os ad ligesom i Casablanca.«

En Morgen var der stor Larm. Gennem Kasernegaarden kom et Tog af Englændere i sluttede Rækker. Snart efter fortaltes det, at det var Tschekkere, der ved Krigens Udbrud opholdt sig i England og var blevet taget til Fange af Englænderne som Østrigere og derpaa igen givet fri, da de havde erklæret sig rede til at kæmpe for Tschek-

kernes Sag med Rusland mod Østrig. Det var mest unge Mennesker: Studenter, Købmænd og Kelnere, der var Medlemmer af »Sokols«, Gymnastikforeninger. »Nazdar«, sagde de, naar de hilste. Det betyder saa meget som, naar vore rejsende Svende raaber »Vel mødt«.

De havde ogsaa et Blad, der hed »Nazdar«. De blev ført af Mænd, der tilhørte den dannede Stand; der var endogsaa østrigske Reserveofficerer imellem. Denne Legion af Tschekkerne voksede snart op til at udgøre flere Tusinde Mand, de dannede en hel Bataillon og blev modtaget med Begejstring af Franskmændene. Borgmesteren i Bayonne blev valgt til Ærespræsident for Modtagelsesudvalget. Byens Damer indstiftede en rød Silkefane, hvorpaa der i Guld var broderet en skridende Løve. Tschekkerne fik stadig Indbydelser rundt om fra Byen, og paa Grund af deres musikalske Begavelse var de i høj Grad yndet. De havde allerede i England faaet militær Uddannelse og var nu blevet stillet til Raadighed for Franskmændene. Kun ugerne skilte de sig efter Ugers Forløb af med deres engelske Dragt, som havde sin Andel i, at de var faldet i Beboernes Smag.

Disse Tschekkerne fik jeg snart en Del Omgang med, da jeg kom i den Fløj af Kasernen, hvor de laa. Der var blevet Plads dér, da nogle Afdelinger var draget afsted til Fronten. Der blev fra Tid til anden af de færdigt uddannede Rekrutter dannet »*Bataillons de marche*«, der saa forlod deres Standplads. Enhver tragtede efter at komme ind i en saadan Bataillon, da det ensformige Liv i Bayonne var forhadet.

Imidlertid havde jeg vakt Adjutant Guillots Opmærksomhed, og han sørgede for, at jeg blev udnævnt til *fonctionnaire caporal* (Tjenstgørende Underofficer). Senere meldte jeg mig ogsaa som Officersaspirant. Der blev i tjenstlig Henséende lagt mere Beslag paa mig, men til Gengæld maatte jeg om Aftenen blive en Time længere ude.

Da det blev opdaget, at jeg havde engelske Sprogkund-

skaber, blev jeg ogsaa snart sat til at undervise mine Kammerater. Selv Tschekkerne var mine Elever, og naar de ikke forstod Fransk, talte jeg Engelsk med dem. Disse Folks Navne er mig uforglemmelige. Og heller ikke den Undervisning, jeg præsterede, vil jeg nogensinde glemme: »*Le fusil se compose de 6 parties principales: premièrement, le canon et sa boîte de culasse; deuxièmement, la culasse mobile etc. . . .*« (Geværet bestaar af seks Hoveddele: for det første Løbet og dets Aflukke; for det andet den bevægelige Laas osv. . . .)

Ofte var jeg henne paa Skydepladsen sammen med min Afdeling. Kurgæsterne i Biarritz havde i den smukke Fyrreskov indrettet sig en Skydebane, »*le tir Biarritz-Bayonne*«, der var ualmindelig fornemt udstyret med smukt vedligeholdte Græsplæner, gode Indhegninger og praktiske Indretninger. Denne Skydebane var nu under Krigen taget i Besiddelse af Militærforvaltningen.

Det var en Nydelse at tilbringe en Formiddag her. Hver Mand skød otte Skud ad Gangen. Vi skød paa »*silhouettes*«, der forestillede tyske Soldater. Der blev altid taget tolv Mand fra til hvert Stade. Et af Staderne var for Liggende, et andet for Staaende, et tredie for Skydning fra Grav. Befalingen lød: »*Feu de huit cartouches sur les cibles qui sont devant vous à deux cent cinquante mètres — commencez le feu!*« (Otte Skud paa 250 m-Skiverne — Giv Ild!)

Skiverne forestillede alle tyske Tropparter. Jeg tænkte: »Paa disse Tyskere kan du roligt skyde«, og jeg skød godt. Jeg havde for det meste de fleste Pletsrud. Efter mig var en Tschekker den bedste Skytte.

Kompagniføreren og de andre Foresatte udsatte ofte Præmier. For det meste var det Tobak, og Udsigten til at tjene mig lidt Penge ved at skyde var mig ret tillokkende. Jeg var jo for det meste Vinder, og da jeg ikke røg, solgte jeg Tobakken.

Paa Skydebanen var et Marketenderi, der betjentes af to Søstre. Den ene af dem saa altid saa alvorlig ud. En Dag fortalte hun mig meget bedrøvet, at hendes Broder var Krigsfange i Halle. Hun viste mig nogle Postkort fra ham. Da kunde jeg ikke afholde mig fra at fortælle hende, at hendes Broder umuligt kunde have det daarligt, og at røbe overfor hende, at jeg kendte Tyskland ret godt. Saa tit det kunde lade sig gøre, søgte jeg hendes Selskab og glædede mig, naar mine Skildringer lyste op i hendes Ansigt og over at turde mindes mit Hjem i Samtale med et andet Menneske.

Skydningen bragte mig desuden en stor Fordel: I min Tjenestebog blev der indført: »*Bon tireur*« (God Skytte), og jeg fik tildelt »*cor de chasse*« (Valdhornet), et Kendetegn, der skulde bæres paa Ærmet. Nu i Krigstid blev der imidlertid ikke tillagt det noget Værd, og jeg bar det ikke.

Efter Skydningen blev der stadig set nøje efter, at ingen havde Patroner hos sig, da en rumænsk Legionær kort i Forvejen havde skudt en Sergeant ned. Gerningsmanden blev netop i de samme Dage skudt i Bordeaux. Legionærerne fortalte Historien, hvergang vi i Skoven kom forbi det Sted, hvor Gerningen var sket.

Af og til foretog vi Marscher til Stranden ved Biarritz, hvor vi badede i Havet. Naar vi marscherede forbi Kurgæsternes Villaer, blev vi ofte betænkt med venlige Gaver.

Undervejs blev der sunget smukke Marschsange. En af de smukkeste var den bekendte Fremmedlegions-Sang.

*Soldats de la légion, la légion étrangère
n'ayant point de patrie, la France est votre mère!*

(Legionssoldater, Fremmedlegionen har intet Fædreland, Frankrig er Eders Moder!)

Man hørte imidlertid ogsaa Sange paa andre Sprog,

og det var paafaldende, hvor smukke særlig Tschekkernes Sange var.

Englænderne sang Modesangen: *It's a long way*«. Ogsaa Amerikanerne sang rene Døgnviser. Mærkelig nok hørte man ogsaa nu og da tyske Sange, som for Eksempel: »Ich hatt' einen Kameraden«, men de blev forøvrigt mest sunget for Spøg.

En Dag blev jeg kommanderet ud fra Kapellet og ind i en »Marabout«. Det blev en Lidelsens Tid for mig. Jeg, der var vant til det tropiske Klima, léd skrækkeligt under Væden og Kulden. Det vaade Halm, der var mit Leje, staa endnu som et frygteligt Minde for mig. Desuden blev Anstrengelserne ved Tjenesten stadig større. Marscherne strakte sig langt hen over Bjærgkæden, og det var ikke sjældent, at en hel Del Soldater blev liggende paa Vejen. Der fulgte derfor altid nogle Hjælpevogne med, hvori de, der først blev syge, blev stuvet ned. Mange af de andre kunde imidlertid slet ikke faa Plads, og de holdt sig saa ved Vognen eller blev liggende. Saa blev nogle Underofficerer tilbage hos dem, og de gjorde ikke Situationen lysere for dem. Naar Vognene kom tilbage til Kasernen, blev de, der saaledes var bukket under, udladet under haanlige Bemærkninger fra Tilskuerne. De, der viste sig ikke at være virkelig syge, fik haarde Straffe.

For mig havde disse Marscher den Fordel, at jeg derved kom nærmere til den spanske Grænse. Af og til gik vi ad netop den Landevej, jeg maatte benytte til Flugten, og jeg indprentede mig alle Vejens Kendetegn.

Vi øvede os her i at fortrænge Tropper fra Landevejen. Først blev »*les éclaireurs*« skudt frem, Folk, der — saa vidt muligt skjult i Vejgrøfter — skulde snige sig frem og blive staaende, hver Gang de saa noget mistænkeligt, og undersøge det. Forbundet med dem var »*avant-garde*«n. Og i Forbindelse bagud med den stod Grosset. Derefter fulgte »*arrière-garde*«n, og det hele blev saa flankeret af

»*flancs-gardes*«. Det stod forøvrigt altsammen i min Undervisningsbog.

Den praktiske Indøvning kunde for mit Vedkommende ikke finde Sted paa et mere lærerigt Gebet end her i Forpyrenærerne. Helst paatog jeg mig en *éclairours* Opgave og haabede paa ved en saadan Lejlighed at komme saa nær til den spanske Grænse, at jeg kunde flygte med det samme. Jo bedre jeg lærte Omegnen at kende, des mere fæstnede Planen til Flugt sig hos mig. Den By, som jeg havde udset mig som Maal bag ved den spanske Grænse, hed Pamplona. Men for at kunne flygte fra Kysten kom jeg ikke uden om Spørgsmaalet San Sebastiano. For at fuldstændiggøre Planen til Flugt maatte jeg have Tilladelse til at færdes i dens Omegn, men desværre havde vi ikke Lov til at fjerne os længere end til Biarritz. Saa benyttede jeg mig da først af denne Tilladelse til at besøge det berømte franske Bade-sted ved Biskayas Bred.

FLUGTFORSØG I PYRENÆERNE.

Udgangstilladelse til Biarritz gaves kun om Søndagen, og vi spiste derfor allerede til Middag Klokken ti. Jeg gik med mit Udgangsbevis til Banegaarden og tog med den elektriske Bane: »*B à B*« (Bayonne-Biarritz).

Fra alle de store Hoteller i Biarritz vajede Genferflaget, og de var fulde af Saarede. Man såa mange fornemt klædte Røde-Kors-Damer.

Jeg skyndte mig at komme ned til Stranden og haabede paa Muligheden af til Vands at kunne naa det spanske Badested San Sebastiano. Det var det herligste Vejr, og Havet laa roligt. Mange Steder faldt Kysten stejlt af, og Trapper førte ned til Stranden. Jeg kom til et Sted, der kaldtes *Chambre d'amour*. Der fik jeg Øje paa adskillige Fiskerbaade, der tilhørte de baskiske Fiskere, og tænkte, at det maaske kunde lykkes mig at undslippe med saadan en Baad. I det fjerne såa jeg et Forbjærg, der allerede laa paa spansk Omraade. Paa et Klippestykke sad nogle saarede Soldater, som jeg faldt i Sludder med. De viste mig, hvor San Sebastiano laa.

Jeg gik nedenunder og langs med Stranden, indtil jeg paa en afsides Plads fik Øje paa en Jolle, der var forsynet med Aarer. Et Anker holdt Baaden til Land. Jeg tog Ankeret op og kastede det ind i Baaden. Det var netop ved at blive Højvande. Jeg kunde allerede skyde Baaden ud og var heller end gerne staaet til Søs; men saa kom der

selvfølgelig en idiotisk Trup Letsaarede, der var ude paa deres daglige Spaseretur. De raabte til mig: »*Hé! Le piou-piou*, vil du med ud at spasere?«

Da de kom nærmere og såa Tallet 1 paa min Krave, spurgte de mig forbavset: »Er du fra første Regiment i Lille?« Det var engang det ansete »*Régiments de fer de l'est*«, »de østlige Jernregimenter«. Jeg sagde: »Se nu engang lidt nøjere paa mig!«

»Det er jo en af Fremmedlegionen!« sagde saa en af dem, og deres Nysgerrighed blev endnu større. De var Nyankomne og vilde have alt muligt at vide af mig, og jeg maatte fortælle. Endelig gik de fra mig, men de satte sig paa en Klippeblok i Nærheden og begyndte at spille Kort.

Jeg ærgrede mig over det. Det var ingen Nytte til at begynde at gaa i Baaden lige for Øjnene af Soldaterne. Jeg gik derfor videre men lagde snart Mærke til, at der paa forskellige Steder stod Vagtposter, som det absolut maatte have været paafaldende, hvis jeg havde vovet mig ud paa Havet. Saa gik jeg frem og tilbage paa Stranden uden at kunne finde nogen Lejlighed til ubemærket at bortfjerne mig.

Henimod Aften øgedes de Spaserendes Antal. Da jeg blandede mig imellem dem, blev jeg raabt an af en Stuekammerat, en Korsikaner, der gik med to Pigebørn. Han sagde: »To er lidt for meget for mig, kan du ikke tage dig af den ene!« Han gik foran og førte os hen til en Fiskerknejpe. Der faldt jeg i Snak med Pigebarnet og fik at vide, at hun var fra Cambo, en By, der ikke ligger langt fra den spanske Grænse. Jeg sad og hørte paa hende og blev livlig, hvilket hun ikke kunde tyde paa anden Maade, end at jeg interesserede mig for hende og hendes Anliggender. Hun gav mig sin Adresse. Hun boede paa et fremmed Sted, hvor hun var Tjenestepige.

Jeg lovede at skrive til hende og gjorde det ogsaa straks næste Dag. Allerede næste Torsdag tog jeg uden Udgangs-

tilladelse til Biarritz og var ude at spasere med min Veninde. Da jeg den følgende Torsdag igen besøgte hende, og vort Venskab blev mere inderligt, bad hun mig næste Søndag komme ikke til Biarritz men til hende selv, i hendes Hjem i Cambo, da hun den Dag vilde besøge sine Forældre, som hun kun fik at se én Gang om Maaneden.

Hun skildrede sin Hjemby i de smukkeste Farver, og jeg gik ind paa det, skønt jeg vidste, at jeg ikke kunde faa Tilladelse til at besøge Cambo. Hun var saa glad over, at jeg samtykkede, og lovede mig i et Brev at give mig yderligere Meddelelser om vort Møde.

Søndag Morgen fik jeg da ogsaa et Brev, hvori hun bestemte Sted og Tid for vort Møde. Dette Brev stak jeg til alt Held i min Frakkelomme. Det skulde senere blive ret værdifuldt for mig.

For at kunne komme med Toget ansøgte jeg for Søndag om Udgangstilladelse til Biarritz, pakkede i Kasernen alle de Sager sammen, som jeg vilde lade tilbage til den franske Hærforvaltning, og tog kun med mig, hvad jeg kunde have i Lommerne. Jeg havde ogsaa tjent nogle Penge, idet jeg havde overtaget Vagten for en velhavende Kammerat. I den franske Hær er det Skik og Brug, at en Rig kan købe sig fri for sine Tjenesteplichter for Penge. Der er fastsat Priser for de forskellige Arter af Tjenester. En Times Vagt koster om Dagen 1 Franc, om Natten 1,50 Franc.

Jeg løste mig en Militærbillet til Biarritz. Klokken var 11,30 om Formiddagen. Banen havde et Sidespor, der førte hen i Nærheden af Cambo. Dette Sidespor benyttede jeg og gik saa til Fods ad en Vej, som jeg allerede kendte fra Legionens Marscher.

Jeg mødte Bønder i landlige Dragter, og de så opmærksomt paa mig. De tænkte vel, at jeg havde Udgangstilladelse til min Hjemby. Jeg havde taget et Stykke Brød med, og det fortærede jeg med god Appetit. Det Mødested, som Pigen havde aftalt med mig, var i Banegaardens Ny-

bygning. Da der imidlertid endnu var nogle Timer til Stævnemødet, gik jeg ind gennem Byen og så paa Husene, der allesammen var bygget af graa Sten. Næsten hvert eneste Hus bar Paaskriften »*maison*«. Folkene så efter mig, og jeg hørte dem sige. »*Quel grand gaillard!*« (Hvilken statelig Fyr!)

De fleste af Beboerne var forsamlede paa Kirkepladsen for at se paa Boldspillet »*pelote basque*«. Dette Nationalspil gaar Baskerne op i med den største Lidenskab, og det forekommer, at Baskere, der har tjent sig Rigdomme i Udlandet, har givet store Summer ud for at kunne indforskrive berømte Boldspillere, der ligesom Tyrefægttere i Spanien er i stor Anséelse. Disse Folk bliver næsten aldrig gamle, da de overanstrenger sig. Bolden, som der spilles med, er af Gummi og haard som Jern. Spillerne har en lille Ketscher bundet fast til Haanden, og paa den lægges Bolden, naar der skal kastes. Til Kastet skal der meget stor Færdighed. Enhver baskisk Landsby har en Spilleplads med en ca. ti Meter høj Mur om, der alt efter Byens Velstand er mer eller mindre kunstnerisk udsmykket.

Baskerne har forøvrigt meget lidt til overs for den franske Militærtjeneste. Det kommer blandt andet deraf, at en Del af dem bor i Spanien, og derfor kan de ikke have særlige Følelser tilovers for nogen af de to store Nationer. De udgør Resten af det gamle Folk Ibererne, der paa Cæsars Tid var udbredt over store Dele af de vestlige Egne. Nu bebor de kun Vestfløjen af Pyrenæerne, det Gebet der ligger i den yderste Krog af Biskaya-Bugten. I de franske *Pays Basque* bor der endnu henved 120,000 Baskere. Ogsaa Bayonne ligger i det Gebet men er ganske fransk, og man mærker ingen Forskel paa Befolkningen dér og i andre sydfranske Byer. For Baskernes Karakterejendommeligheder var det af Betydning, at de holdt sig uafhængige, da Spanien blev undertvunget af Araberne, og at de ogsaa senere har forstaaet at holde paa deres egen Ret.

Saalænge Spillet varede, vendte de begejstrede Tilskuere ikke Blikket fra de brogetklædte Spillere. Under en Pause i Spillet såa alle Folkene imidlertid nysgerrigt paa mig. Det var mig ubehageligt, og jeg fjernede mig saa ubemærket som muligt. Da jeg lagde de sidste Huse bag mig, såa jeg en Vej, der førte op i Bjærgene. Da fattede jeg den hurtige Beslutning at følge denne Vej og ikke først vente paa Pigen. Jeg skridtede kraftigt ud og lagde Kilometerstenene med Tallene 7, 6, 5, 4, 3, 2 bag mig. Jeg mødte flere Fodgængere men vovede ikke at spørge dem, hvor Grænsevagten var. Den maatte jeg jo se at undgaa.

Paa en Gang troede jeg i det fjerne at se en Uniform og bøjede af fra Hovedvejen ad en Sti, der lidt henne førte over en Bæk og løb ud til en lille Bivej. Jeg tog Retning efter en fjern Bjærgtop og kom stadig højere op i Bjærgene; først til en Fyrreskov, derefter endnu højere oppe til lysere Plantevækst med Torngyvel og Dværgfyr. Det blev sent. Solen gik ned. Jeg gik videre i Skumringen og kom til en Hytte, hvis Bagvæg dannedes af et Klippestykke. Det var vel en Rasthytte for Bjærgbestigere. Jeg bankede paa men fik ikke noget Svar. Saa aabnede jeg Døren og fandt inde i Hytten et Bord, en Bæk og et Ildsted med Brænde. Jeg besluttede at blive her Natten over.

Jeg turde ikke gøre Ild paa. Tændstikker havde jeg paa mig, men jeg var bange for, at Ildskæret skulde forraade mig. Sulten og træt lagde jeg mig paa Briksen og forsøgte at falde i Søvn. Men det var for koldt. Jeg viklede mit Livbind rundt om Fødderne, men det hjalp ikke. Saa gik jeg ud og vilde trods Mørket forsøge at komme videre; men jeg gik stadig ud i en Sump. Det maatte være en Højmose, jeg havde forvildet mig ud i. Bjærgtoppene kastede hvide Skygger i Maaneskinnet, og Taagebølger kom drivende. Med vaade Sko vendte jeg tilbage til Hytten.

Jeg tænkte: Nu bliver der i Kasernen blæst »*extinction des feux*« (Sluk Lysene!), men man vil ikke savne dig, da

der først vil blive gjort Melding i Morgen Aften! Briksen hang noget skævt, saa jeg maatte understøtte den med Brændebundter.

I Morgendæmringen vaagnede jeg med smærtende Lemmer. Jeg var stiv af det daarlige Leje og af Kulde. Og sulten var jeg. Da jeg stod udenfor Døren, såa jeg ogsaa, hvilket Vildnis jeg havde forvildet mig ind i. Stien tabte sig, og jeg gik derfor til Siden for at lede efter en ny Vej. Saa kom jeg til et Sted, hvor der var en Fjældflade. Klattringen var ikke ufarlig. Nedenunder førte Stien videre. Da jeg havde naaet den, fulgte jeg den paa bedste Beskub og kom ud til et Strøg af den Slags, der ikke sjældent findes i Pyrenæerne, og som kaldes »*le cirque*«. Jeg tænkte, at efter den Strækning jeg allerede havde tilbagelagt, kunde den spanske Grænse ikke være langt borte, og jeg troede endogsaa, at jeg allerede havde overskredet den oppe i Højderne. Dybt nede i Dalen laa en lille Landsby. Imellem Husene øjnede jeg Mennesker og ogsaa Uniformer. Da jeg var for langt borte, kunde jeg ikke skelne Enkeltheder men tænkte mig, at det maatte være spanske Toldvagter og Grænsebetjente.

Jeg skridtede hurtigt frem. Vejen slyngede sig hen mellem Klippeblokke. Jeg troede at være i fuldstændig Bjærgensomhed. Saa paa en Gang dundrede en dyb Stemme: »*Hé! là-bas!*« (Hallo, De dernede!)

Jeg blev forskrækket staaende, men kunde ikke faa Øje paa nogen og vilde allerede til at gaa videre, da Raabet blev gentaget. Nu såa jeg op ad Klippen og opdagede paa et Klippefremspring en ubevægelig Skikkelse, der holdt en Karabin i Haanden, rede til at skyde. Jeg opfattede en blaa Uniform og den franske Kepi og vidste saa, at jeg var løbet lige i Armene paa en Grænsegendarm.

Jeg var ligesom lammet og vidste ikke, hvad jeg skulde gøre. Blot det at blive raabt an af en menneskelig Stemme her i denne Ensomhed havde forskrækket mig, og nu vidste

jeg ikke, om jeg skulde flygte eller adlyde Tilraabet. Og dog, Manden var kun halvtreds Meter borte fra mig, og med et Spring hen bag den nærmeste Klippeblok havde jeg i Løbet af faa Sekunder kunnet bringe mig selv i Sikkerhed. Men alligevel kunde jeg ikke vide, om der ikke var flere Vagtposter skjult rundt omkring. Saa maatte jeg da nærme mig det Sted, hvor Vagten stod. Jeg var opfyldt af de sælsomste Følelser. Saa tæt ved den spanske Grænse, mens jeg allerede troede, at Flugten var lykkedes, skulde jeg falde i Hænderne paa Politiet, der vilde udlevere mig til den franske Krigsrets haarde Straffe.

Vagten befalede mig ved Tilraab at gaa saaledes, at han hele Tiden kunde se mig, indtil jeg stod foran ham. Saa trak han en Trillefløjte frem fra Brystlommen og piftede flere Gange i den. Et Øjeblik undfangede jeg den Plan at rive Vaabnet fra Vagten og flygte, men Manden, som jeg stod foran, betragtede mig skarpt og syntes at være forberedt paa noget i den Retning. Piftet blev besvaret fra det fjerne, og lidt efter nærmede to andre Grænsevagter sig. I Mellemtiden havde jeg fattet mig og stillede mig saa uskyldig an som muligt. Men det rørte ikke Vagtposterne Spor. Det var erfarne Folk, jeg havde for mig, og det var vel ikke første Gang, de hørte paa en paagrebet Misdæders Udflugter.

Vagtposterne glædede sig over deres Fangst og kom med spottende Bemærkninger om mit mislykkede Forsøg paa at naa Grænsen. En af de Nyankomne indtog Vagtens Plads og befalede mig at følge med, mens den anden, med Karabinen i Skydestilling, gik bag ved mig. Ad en Bjærgsti naaede vi Landevejen og derfra Toldvagtens Hus, der laa ved den Vej, som jeg Dagen før havde forladt.

Undervejs lagde jeg Mærke til noget, der beskæftigede mine Tanker livligt: En Del baskiske Piger kom leende og syngende hen ad Gaden. De havde vel været i Kirke i Nabobyen. Da de mødte den lille Trup, blev de stumme, og

jeg mente i deres Ansigter at kunne læse, at de havde Medlidenhed med min Skæbne. Sandsynligvis levede ogsaa de, ligesom alle Grænsefolk, i Krig med Grænsevagten og havde under deres Smuglerier selv været ude for, at deres Paarørende paa samme Maade blev ført bort af Grænsevagterne.

Paa Toldstationen trængte en Mængde uniformerede Vagter sig om os. Da jeg blev ført ind i Vagtrummet, kom man med Bemærkninger om mig. Det var mig snart ganske ligegyldigt, jeg mærkede kun min Træthed og min Sult. I fireogtyve Timer havde jeg ikke faaet noget ordentligt at spise, og jeg spurgte en af Embedsmændene, om jeg ikke kunde faa noget. Man satte Kaffe, Brød og Ost hen til mig. Da Toldvagten spurgte mig ud, sagde jeg, at jeg slet ikke forstod, hvorfor man holdt mig fast her, da jeg kun havde været ude paa en ganske uskyldig Spaseretur. De slog en skraldende Latter op, og Officeren sagde: »*On le verra bien!*« (Det skal vi snart faa at se!) og befalede i Telefonen to Ryttere frem.

Kort efter hørtes der Hestetrampen udenfor Huset. To Ryttere kom og meldte sig hos den tilstedeværende Officer. Officeren gav dem en Skrivelse, som han i Mellemtiden havde gjort færdig. Saa steg de begge to til Hest og lod mig som en Forbryder gaa mellem Hestene.

Efter en timelang Marsch kom vi til Banegaarden, den jeg i Gaar havde forladt med saa store Forhaabninger. Kun én Gang havde vi gjort Holdt under Vejs og derved foranlediget et stort Opløb af Landsbyens Beboere. Jeg stod dér, udsat for nysgerrige, maabende Blikke, og maatte spasere gennem denne Række af fremmede Mennesker, der gjorde Forsøg paa at udmale sig min Skæbne paa alle mulige Maader.

Jeg var glad over, at det var blevet mørkt, da vi tog videre med Toget. Den ene af Rytterne havde overladt sin Hest til sin Kammerat og var sammen med mig steget ind

i Toget. Sent om Aftenen naaede vi Bayonne. Rytteren førte mig uden Omveje til Militærfængselet. Der blev Anklagen imod mig ført ind i en Bog, hvorefter jeg blev puffet ind i en Celle, hvis Dør paa en hemmelighedsfuld Maade lukkede sig bag mig.

Dødtræt famlede jeg mig hen til Sengestedet og svøbte de to uldne Dækkener om mig, som Fangevogteren havde stukket mig i Haanden. Trods alle Oplevelser og bedrøvelige Udsigter for Fremtiden sov jeg straks ind og mærkede endnu kun, at Cellen var opvarmet med Centralvarme i Modsætning til den kolde og fugtige Hytte, som i Gaar havde været mit Ly i Bjærghøjderne.

FOR KRIGSRETEN OG I FÆNGSEL.

Fangevogterens Banken vækkede mig næste Morgen af den dybeste Søvn. Han bragte mig Kaffe og Brød, og derefter var jeg alene med mine Tanker indtil Middag. Middagen bestod af sammenkogt Soldatermad. Kort efter hørte jeg Vogteren aabne Døren og raabe: »*garde-à-vous!*« (Giv Agt!), og en høj, mager Officer traadte ind i min Bolig. Forretningsmæssigt skaffede denne Retfærdighedens Haandhæver, der havde et udlevet og knoglet Udséende, sig de Oplysninger om mig, som han skulde have. Hans Øjne, der var omgivet af sorte Rande, var gennem et Par Lorgnetter rettet mod den lille Lædernotebog, hvori han skrev med blege, magre Fingre.

Da dette frosne Menneske havde forladt min Celle, kom Vogteren igen ind til mig og spurgte paa sin grove, velvilige Maade, om jeg vidste, hvem det havde været? Det var den Officer, der skulde undersøge Sagen, og som samtidig skulde overtage mit Forsvar.

Det blev en bedrøvelig Eftermiddag. Jeg spaserede op og ned i Cellen og overtænkte min Stilling. Den forekom mig haabløs. Jeg vidste, at jeg enten vilde blive skudt, indespærret i mange Aar eller slidt op i en Arbejdskoloni. Legionærenes Skildringer faldt mig ind, og jeg tænkte med Rædsel paa Straffekolonien i Algier, paa Berriby med dens Pinsler og Kvaler. Derefter beskæftigede jeg mig med Krigsretten og mine Dommere, og jeg besluttede at

ville udbede mig en Gunst. Det forekom mig, at det næsten vilde kunne forsoner mig med min Skæbne, hvis jeg kunde faa Rettens Tilladelse til at sende mine Forældre en Meddelelse om, hvad der var blevet af mig. Jeg tænkte mig, at det maatte kunne ske over Sweitz.

Denne anden Nat i Arresten faldt mig lang. Jeg drømte uroligt og vaagnede flere Gange.

Næste Formiddag fandt den retslige Undersøgelse Sted. Jeg tilstod alt, hvad jeg var nødt til at tilstaa; men da man vilde have mig til at indrømme, at jeg havde haft i Sinde at flygte over Grænsen, nægtede jeg haardnakket.

Om Eftermiddagen hændte der noget, der skulde faa umaadelig Betydning for min videre Skæbne, hvor ligegyldigt det end i første Øjeblik såa ud: Fangevogteren, den gamle Brumbasse, hos hvem jeg allerede havde mærket, at der skjulte sig en god Kerne bag en raa Skal, kom ind i min Celle og gav mig et blaat Brev. Det var fra Biarritz, fra min baskiske Veninde. Hun gjorde mig bitre Bebrejdelser, fordi jeg ikke havde holdt mit Løfte og ikke var kommet. Da jeg havde læst Brevet, lagde jeg det ligegyldigt bort. Det lille Eventyr med Baskerpigen forekom mig saa ubetydeligt paa Baggrund af den Skæbne, der ventede mig, og alle mine Tanker var ved mit Hjem.

Paa en Gang, da jeg hen imod Aften gik grublende op og ned, såa jeg Brevet ligge dér og greb det hurtigt. Det var faldet mig ind, at min Flugt maaske vilde være lykkedes, hvis jeg havde haft Pigen med mig, og denne Tanke trak en anden med sig, der pludselig lyste op i mit Sind som en Haabets Straale: Pigens Brev maatte kunne frelse mig!

Det syntes mig at være et godt Varsel, at dette Brev saa hurtigt havde naaet mig og straks var blevet sendt videre til Fængslet af mit Kompagni. Jeg stak Brevet i Frakkelommen, hvor der i Forvejen laa to andre Breve fra min Veninde. Alene det Brev, hvori vi aftalte Turen til Cambo, kunde redde mig, og dertil kom saa dette sidste.

Næste Morgen sagde den gamle Fangevogter til mig, at jeg skulde holde mig rede, da Krigsretten blev sat omkring Klokken ti. For at vise mig en særlig Gunst bragte han mig allerede ved Ottetiden min kvarte Flaske Rødvin, som jeg ellers først fik til Middag. »*Tiens, bois ton pinard!*« (Dér, drik din Vin!), sagde han, »det kan du nok faa Brug for!« *Pinard* er blandt de franske Soldater Kæle navn for Vin, omtrent som naar de tyske kalder Kommisbrød for »Tørv«.

Jeg ventede utaalmodig. Kort før Klokken ti kom to Korporaler og førte mig gennem Fængslets Gange over Gaarden til Retssalen. Jeg maatte endnu vente en Tid lang udenfor og såa, hvordan Retsbetjentene gik ind og ud med Akterne.

Salen, hvor min Skæbne skulde afgøres, er hurtigt beskrevet: Da jeg blev ført ind, lagde jeg først Mærke til et stort, langagtigt Bord, over hvis Midte Trikoloren var udbredt, derpaa stod et Krusifiks. To franske Officerssabler var lagt oven paa Fanedugen, saa de krydsede hinanden. Midt bag Bordet sad Rettens Præsident, en højtstaaende Officer med hvidt Skæg. To yngre Officerer sad til højre og venstre for ham. Ved et Bord ved Siden af sad den Officer, der havde forhørt mig, og som skulde være min Forsvarer, og ved et Bord længere henne sad Retsskriveren og skrev. Paa Væggen hang et Billede af Frankrigs Redningsmand, General Joffre.

Jeg stod paa den aabne Plads foran Bordet, bag mig stod de to Korporaler med korslagte Arme. I et Hjørne af Salen, bag ved Skriveren, sad som Vidne den Toldvagt, der havde paagrebet mig. Han var i Dag kommet til Byen i sin bedste Uniform, aabenbart for ved denne Lejlighed formedelst Vidnegebyret at nyde Storstadens Glæder.

En Officer læste op af Akterne Oplysningerne om mig. Derefter blev Anklagen læst op, for at baade jeg og Rettens Medlemmer kunde have i frisk Erindring, hvad der var fo-

refaldet. Ogsaa Akten fra Kompagniet blev fremlagt. Kompagnikommandøren havde givet mig et udmærket Skudsmaal. Det lød saadan noget som: »Kirsch har været en god Soldat, bestandig ivrig i Tjenesten og ædruelig i sin Levemaade. Han har erhvervet sig sine Foresatte Tilfredshed, han gjorde Tjeneste som Underofficer, har ingensinde været straffet og har meldt sig som Officers aspirant. Nogen Grunde for et Flugtforsøg er ikke bekendt, og hans Handlemaade er ganske uforklarlig.«

Altsammen blev det forretningsmæssigt læst op. Retens Medlemmer så ikke videre opmærksomme ud under det, og da den læsende Officers Stemme var forstummet, vaagnede Præsidenten op og spurgte mig i en kedsom Tone »Passer det? Har De noget at bemærke til det?«

Da jeg intet havde at bemærke, blev den egentlige Klage læst op, og dermed indlededes Retshandlingen. Der stod deri, at jeg anklagedes for Faneflugt, da jeg var blevet arresteret under mistænkelige Omstændigheder paa Vej til den spanske Grænse.

Den Dom, som Kompagniet havde fældet over mig, gav mig nyt Mod. Mine Tanker beskæftigede sig hele Tiden med de Breve, jeg havde i min Brystlomme, og jeg brændte af Længsel efter det Øjeblik, da jeg kunde komme frem med dem som mit Forsvar. Jeg var opfyldt af, at det skulde være Sandhed, som jeg nu maatte bilde mig selv ind var Sandhed, og allerede da Anklagen blev læst op, og Ordet »Faneflugt« blev slynget mig i Ansigtet, spillede jeg den Forurettede, der næsten ikke kunde beherske mig men var lige ved at falde dem i Talen.

Da Anklagen endelig var læst til Ende, og jeg fik Ordet, vidste jeg, hvad der stod paa Spil i disse Minutter, og fremsatte mit Forsvar i en Tale, som var den bedste, jeg nogensinde har holdt paa Fransk. Jeg sagde saadan noget som: »Mine Herrer! Jeg er ude af mig selv over, at man beskylde mig for en saa vederstyggelig Handling som Fane

flugt. En saadan Forséelse strider ganske og anderledes mod min Begejstring for Trikoloren og mod min Æresfølelse. Jeg har tjent min Afdeling med Iver, hvilket De ogsaa fik bekræftet af Kompagniets Skudsmaal. Hvorledes kan man desuden tiltro mig, at jeg netop skulde ville flygte over den spanske Grænse, hvis noget paa fransk Grund ikke passede mig. Som om der ikke ofte havde staaet mig Veje nok aabne andre Steder hen. Af Begejstring for Legionen har jeg forladt Afrika for at gaa i Frankrigs Tjeneste. Og hvilke Goder skulde lokke mig i Spanien? Vi ser daglig her i Bayonne, særlig vi Soldater, der faar vor rigelige Mad og vor kvarte Flaske Vin af Staten, de forsultne Spaniere (*les crèves de faim espagnols*), der kommer over Grænsen og lader sig hverve her for endelig at faa et Maaltid varm Mad i Livet. Kan man ikke daglig mellem Kammeraterne høre, hvorledes det kastes Spanierne i Ansigtet: »I er kun kommet her af Sult! (*pour la gamelle*: for Grydens Skyld).«

Jeg havde efter sydlandsk Skik ledsaget denne Tale med hæftige Bevægelser og ikke undladt at pege stolt paa det brogede Bordtæppe, da jeg nævnede Trikoloren, og at slaa mig for Brystet ved Ordet Æresfølelse. Jeg var selv begejstret.

Nu saa Præsidenten op og henkastede spotsk: »Ja, hvad søgte De da deroppe ved Grænsen?« Og nu kom det egentlige Svar, det der skulde redde mig og som jeg ogsaa kunde mærke lagde Beslag paa Rettens Opmærksomhed. Jeg sagde i en beskeden Tone: »Min Herre! Jeg har undset mig en Smule for at tilstaa Grunden til min Afstikker til Grænsen«, og idet jeg greb ned i min Brystlomme og fremdrog min Venindes Breve, sagde jeg: »Jeg har Forbindelse med en ung Pige, hvis Hjem ligger deroppe i Bjærgene, og da hun er af god Familie, var jeg bange for at bringe hende i Forlegenhed, hvis jeg ved min Arrestation straks havde røbet Sammenhængen.«

Præsidenten og Rettens Medlemmer nærrede absolut ingen Mistro til min Paastand. De lod Brevene gaa fra Haand til Haand og mumlede: »Aa, et Stævnemøde«, »i Cambo«, »en Baskerpige.«

Jeg maatte nu forklare, hvorfor jeg hin Søndag ikke straks var vendt tilbage til Byen men havde strejft om i Bjærgene. Saa utrolig Historien end maatte lyde, fremsatte jeg den dog med en Sikkerhed, der stod i en mærkelig Modsætning til den blufærdige Maade, hvorpaa jeg havde talt om min lille Kærlighedsaffære. Jeg var faret vild udenfor Byen og var i Morgentaagen slaaet ind i en gal Retning. Og det blev troet.

Det syntes mig, som om Rettens Medlemmer alle som én havde den fuldeste Forstaaelse af min Handlemaade.

De Breve, i hvilke Stævnemødet blev aftalt, blev indlemmet i Retsakterne, mens det først ankomne Brev straks blev givet mig tilbage, saa jeg nu har i alt Fald denne ene Erindring om den betydningsfulde Brevveksling. Retsmødet sluttede saa, og jeg blev ført tilbage til min Celle. Om Eftermiddagen kom en Embedsmand ind til mig og udspurgte mig om endnu nogle Omstændigheder vedrørende min tidligere Udgangstilladelse til Biarritz og mit første Bekendtskab med Baskerpigen.

Tre Dage endnu maatte jeg blive alene i min Celle, fuld af Tvivl om, hvorvidt jeg nu ogsaa havde grebet Sagen rigtigt an, og om det vilde løbe godt af. Det var nogle rigtig modbydelige Dage. Jeg havde intet at adsprede mig med, ingen Bøger og intet Skrivepapir. Saa var jeg da alene med mine Tanker og havde ikke anden Afveksling end Spisetiderne og en Times Spaseretur om Morgenen i Gaarden, hvor jeg ikke havde nogen at underholde mig med. Naar jeg sad i min Celle og hørte Trin paa Gangen udenfor, lyttede jeg hver Gang spændt.

Tredie Dag sagde Fangevogteren til mig, at jeg skulde pakke mit Tøj sammen og holde mig klar. Derefter kom en

Korporal og førte mig ind i et Værelse, hvor det blev meddelt mig, at jeg var frikendt for Anklagen men vilde faa en disciplinær Straf paa tolv Dages streng Arrest, fordi jeg havde benyttet falsk Udgangsbevis og havde overskredet min Udgangstilladelse med fireogtyve Timer.

De følgende Dage i 49. Infanteri-Regiments Arrest hører til de værste Erindringer i mit Liv, skønt jeg bar dem med Fatning, da jeg vidste, at min Skæbne trods alt havde artet sig gunstigt.

Den Straffesergeant, hos hvem jeg skulde melde mig, var en ualmindelig raa Fyr. Jeg hørte senere, at Manden selv havde ansøgt om at faa denne Post, hvor han kunde faa Lejlighed til at straffe og pine Mennesker, hvilket var hans største Glæde. Han såa ogsaa godt nok ud til det: en stor Knippel med Tyrenakke og røde Ansigtstræk. Ogsaa hans Udtryksmaade var haarrejsende.

Sammen med mig blev der afleveret en Infanterist af 49. Regiment og en Fremmedlegionær, der i Drukkenskab havde lavet Optøjer i Byen.

Det første, Straffesergeanten foretog sig, var at befale os at gaa ud i den kolde Gaard og klæde os fuldstændig af. Saa spurgte han: »Har I nu afleveret alt?« Vi maatte af med alt, hvad vi havde i Lommerne: Penge, Tobak, Tændstikker og Lommekniv. Jeg havde en Anelse om, at Skarnet aldrig vilde levere os Sagerne tilbage. Da vi stod nøgne i den kolde Gaard, undersøgte den ækle Karl paa det pinligste, om vi i Munden eller andre Steder havde gemt noget, der efter Forskrifterne ikke maatte tages med i Arresten.

Cellen var et lille Rum med en Træbriks og et Stenkrus. Lyset trængte kun sparsomt ind gennem et lille tilgittret Vindu over Døren. Ruden i dette Vindu var slaet i Stykker, og Cellen var ikke opvarmet, saa det var skrækkeligt for mig at opholde mig derinde. Paa Grund af Kulden sov jeg fuldt paaklædt og med to Ulddækkener over mig. Særlig den første Nat var urolig, da Rotter og Mus stadigvæk

puslede omkring ved Vægge og Døre, og jeg ogsaa først maatte vænne mig til, at disse Dyr ikke generede sig for at aflægge Besøg i min Seng. Klokken seks om Morgenen skulde vi staa op, derpaa fik vi Kaffe med Brød, og Klokken 6.30 traadte vi an til Arbejde.

Der var en paafaldende Forskel paa den Maade, hvorpaa de franske Soldater og de frivillige Legionærer blev behandlet her i Arresten. Ved Arbejdsfordelingen fik Legionærerne det smudsigste Arbejde. Hele Formiddagen gik med Arbejde: med at rense Kloaker, køre Jord bort, hente Kul ind og skovle Grus i en Grusgrav for at strø det paa Vejen til Arrestbygningen. Om Eftermiddagen havde vi Straffeekstersits (*peloton des punis*) og Straffetjeneste, og den raa Sergent ledede selv Straffeekstersitsen. Mange af os faldt sammen under det. Til Eksersitsen maatte vi anlægge fuld Feltudrustning, og i vore Patrontasker blev der stukket smaa Sandposer. Vi havde fuldtpakket Tornyster, der oven i Købet tyngedes af Kappe og Dækken, men vi bar ikke Sabler. Sablen var taget fra os, for at vi ikke skulde falde for Fristelsen til i Fortvivlelse at bruge Vaabnet mod en Foresat, der hundsede os alt for galt. I Stedet for Kepi bar Arrestanterne smaa skotske Huer, de saakaldte »*bonnets de police*«.

Straffeekstersitsen var simpelthen frygtelig, og jeg fik her et Begreb om den Tvang, som Legionærerne i Virkeligheden lever under. De stakkels Fanger var redningsløst prisgivet Sergeantens sygelige og grusomme Forgodtbefindende, og det mest oprørende var, at Sergeanten selv havde Ret til at idømme Straffe og følgelig kunde beholde et Menneske, som han fandt særlig Behag i at pine, saa længe det lystede ham, idet han ganske simpelt under et eller andet Paaskud kunde idømme ham endnu nogle Dages Arrest.

Mange af de Ulykkelige blev udmattet liggende, naar Befalingen: »Fald ned!« »Op igen!« gentoges i det uendelige. Ofte gik den raa Fyr hen til en saadan Udmattet og sagde: »Nu tæller jeg til tre; hvis du saa ikke har rejst

dig op, bliver du straffet for Nægtelse af Lydighed!« Den halvdøde Mand kunde for det meste ikke mere og maatte saa finde sig i, at hans Lidelsestid blev forlænget.

Ogsaa her fandtes der en Form for »Menneskelighed«, der skulde virke beroligende paa Filistrenes Samvittighed overfor de Rygter, der vel ogsaa fra denne bedrøvelige Verden trængte ud til Offentligheden. En saakaldt Læge besøgte Arrestanterne hver Morgen og hørte med ligegyldigt Ansigt paa de Fangnes Klager, alt imens han opfordrede dem til at skynde sig lidt og heller ikke lod det mangle paa haanlige Raad og Bemærkninger af følgende Art: »Naa, gør man ikke det! Du tror vel overhovedet, at Livet skulde være den rene Fornøjelse?« Hvorefter han gik videre. Hans trætte, udlevede Øjne, hans slimede Stemme og det gnavne Væsen, der i høj Grad tydede paa Tømmermænd og Katzenjammer, lod dog formode, at han selv søgte at opfatte Livet som en Fornøjelse, ligesom saa mange franske Militærlæger. Hvilken Idiotti tænkte jeg, hver Gang denne Mand kom, at et Menneske kaldes Læge, saasnart han har aflagt nogle Prøver paa medicinsk Viden, selv om han hverken kan eller vil eller forstaar at behandle Mennesker.

Mig havde den raa Sergeant en Dag berøvet det ene Tæppe som Straf for en ringe Forseelse. Derover beklagede jeg mig til Lægen, og han maatte med Henblik paa min kolde Celle anordne, at jeg skulde have Tæppet igen. Sergeanten gav mig det uvilligt, og jeg kunde nok mærke, at han havde i Sinde at hævne sig. Til enhver Tid, Dag eller Nat, kom han pludselig ind i min Celle, passede nøje paa, om jeg hurtigt nok stod Ret for ham, stak Næsen i Vejret og sagde: »*Vous avez fumé*«. Da jeg forsikrede ham, at jeg slet ikke havde noget at ryge paa, at han jo selv havde undersøgt mig, og at jeg overhovedet aldrig røg, brølede han til mig: »Du lyver, din Hund!« og befalede mig at komme ud i Garden og klæde mig af der.

Jeg foresatte mig ikke at lade mig henrive til nogen Ubetænksomhed, men under en saadan Undersøgelse mum-

lede jeg alligevel, at det »dog ikke var nogen menneskelig Behandling«, og da Sergeanten gav sig til at lytte og spurgte, hvad jeg havde sagt, sagde jeg, at han dog maatte huske paa, at jeg var Frivillig. Saa havde han mig saa langt, som han vilde, og gav mig endnu fire Dages Arrest for Insubordination.

Det var en sørgelig Jul! Fred paa Jorden var der vel ingen Steder, men Tusind andre Mennesker søgte dog nu at glæde hinanden og faa hinanden til at glemme den tunge Tid. Vi Fanger derimod mærkede bogstavelig talt ikke Spor til de store, kristne Festdage, kun én Gang, den 24. om Aftenen, hørte jeg fra en eller anden Stue i det fjerne en Julesang lyde. Men det var som et lille Lysglimt over disse Dage.

Den raa Sergeant fejrede Julefesten paa sin egen Maade; han viste sig kun ganske kort under Tjenesten og var allerede tidligt om Morgenen paa den første Helligdag saa døddrukken, at han var ganske ude af Stand til at gøre os noget ondt. Strafarbejdet om Morgenen bortfaldt ganske vist ikke, derimod slap vi for Straffeekstersitsen om Eftermiddagen, da der jo ikke var nogen til at hundse med os.

Forrige Julefest havde jeg tilbragt i Lagos, i den britiske Koloni Syd-Nigeria. Hvor var Erindringen om dengang ikke smuk i Sammenligning med nu! Alle Tyskere var samlet i Paradishaven, der tilhørte Skomager Lehmann, der var en kendt Skikkelse paa Kysten. Disse Minder, der førte mig tilbage til det tropiske Afrika, var helt hjemlige for mig. Og paa Baggrund af dem saa denne Trøstesløshed!

Endnu bedrøveligere end Juledagene var Nytaarsdag. Skønt Dagen i Frankrig er en større Festdag end Julen, var der dog ingen, der tænkte paa os, og vi maatte fra Morgenstunden af arbejde i den berygtede Grusgrav. Det havde frosset stærkt, og vore Hænder var stive, naar vi tog om den tunge Skovl, med hvilken vi maatte brække Grusbrokkerne løse.

Ganske vist var der blandt Fangerne ogsaa nogle, om hvem man maatte indrømme, at de havde fortjent Straf, men der var ogsaa andre, som kun kunde betegnes som Offre for Fremmedlegionen. Saaledes talte jeg under Arbejdet i ubevogtede Øjeblikke flere Gange med en ung Tschekker, der var blevet spærret inde syv Dage paa dette Sted, fordi han havde vakt sin Korporals Mishag. Han havde været medicinsk Student i Paris og blev, skønt han kun havde meldt sig som Sanitetsfrivillig, imod sin Vilje anbragt i Fremmedlegionen og forsynet med Vaaben. Det var let at opdage, at han havde en god Uddannelse bag sig og havde kendt bedre Dage.

Disse Dage, hvor jeg var berøvet min Frihed, og den Omstændighed, at jeg var i Kløerne paa en saa nedrig Skabning som denne Straffesergeant, gjorde mig yderst nedtrykt. Jeg var meget overanstrengt af legemlige Anstregelser, hvortil nu disse sjælelige Lidelser kom. Jeg tog mig imidlertid kraftigt sammen for ikke at skulle blive endnu længere i Straffesergeantens Vold. Til min store Glæde blev jeg efter min Kompagniførers Ordre løsladt fra Arresten Dagen før jeg havde endt min Tillægsstraf.

Den allersidste Dag var jeg Vidne til et afskyeligt Optrin. En af de ulykkelige Arrestanter blev paa den raaste Maade lænket og kastet ud i den kolde Gaard. Jeg hørte, at han var mistænkt for at ville unddrage sig Opholdet i Fængslet ved at anstille sig sindssyg, men mit Indtryk var, at Manden under denne Tids skrækkelige Oplevelser og Mishandlinger virkelig havde taget Skade paa Forstanden.

Sergeanten forsøgte endnu engang at forlede mig til en overilet Bemærkning, idet han ved min Løsladelse kom med haanlige Bemærkninger og trods min højst militære Optræden fo'r løs paa mig og forlangte en endnu strammere Holdning. Men jeg tænkte paa min forestaaende Frihed og rørte ikke en Øjenvippe.

TIL LYON.

Jeg slap ud af Fængslet og kom tilbage til Kompagniet, just som en Inspektion af en Divisionsgeneral stod for Døren. Der begyndte nogle Helvedes Forberedelser. Den inspicerende General var kendt som en stor Chikanør. Derfor blev den egentlige militære Uddannelse skudt i Baggrunden i nogle Dage, og der blev kun herset med Inspektionen for Øje.

Det var ingen behagelig Fornemmelse, og disse Dage gav min Taalmodighed overfor Tjenesten Dødsstødet. Hvert Lune og hver Svaghed hos Generalen blev i Forvejen ihukkommet, diskuteret, og der blev truffet Forholdsregler imod dem. Sluttelig blev oven i Købet hele den ydre Form for »Inspektionsprogrammet« indøvet, saa ethvert Spor af Friskhed og Aand forsvandt. Der faldt haanlige Ytringer nok, som for Eksempel: »Der taler Franskmændene nu i Tide og Utide om den preussiske Militarisme, og saa er det dog sikkert og vist, at der i alt Fald ogsaa findes en fransk!«

Særlig latterligt virkede det, da en af de Overordnede optraadte som Skuespiller for at vænne Soldaterne til Generalens Optræden.

Endelig kom Dagen for Inspektionen. Fulde seks Uger havde Korporalerne og Oversergeanterne anstrengt sig for at bibringe Rekrutterne krigerisk Aand og soldatermæssig Form, hvorunder der ikke kunde tales nok om den retfærdige Kamp, som den »*grande nation*«, i Forbund med alle ret-

tænkende Folkeslag, førte mod det nedrige Tyskland. Men hvor ynkeligt var ikke Resultatet efter den inspicerende Generals Mening!

I lange Rækker stod Legionærene opmarscheret foran Marabout'erne, da Generalen kom til Syne gennem Klosters Port med sin guldbroderede Kepi og med Lorgnet paa Næsen.

Hvilken ubehagelig Fremtoning! »*Bonjour soldats!*« raabte han med gøende Stemme. Saa red han op langs Fronten. Han fandt alt slet. Han spillede Dommer og Skarpretter, og naar han fik et Svar, der ikke passede ham, blev han fornærmet. Og dog ønskede han aabenbart slet ikke, at Svarene skulde passe ham. Alle de Fejl, som man piller ud af de menige Soldater, havde denne deres høje Foresatte. Hvilken Sum af Selvbeherskelse fandtes der ikke legemliggjort hos den simpleste Rekrut i Sammenligning med ham!

Generalen spillede dum, Idiot og forkalket og saa igen rethaverisk, bedrøvelig og, naar en gjorde ham opmærksom paa en Fejl, utilnærmelig, idet han sagde: »*Je n'ai rien demandé!*« (Jeg har ikke spurgt!)

Hans Adjutant ledsagede ham med en Skifertavle og en Griffel og opnoterede vigtigt, naar en Mand gjorde en forkert Vending eller kom bagefter. »*Le nom du chef d'escouade?*« (Hvem er Korporalskabsfører?) bjæffede Generalen.

»De bliver allesammen hængt bagefter!« hviskede min Sidemand til mig, og jeg kunde ikke bide min Latter i mig. Endelig kom Talen, og nu saa man først rigtig, hvilken ynkelig Fremtoning denne General var. Han syntes mig en ren Teaterfigur, naar han aabnede Munden, som om der skulde komme Orakelsprog ud af den. Han talte først et Kvarter om Livbindet og om, at han ikke havde været tilfreds med den Maade, det var anbragt paa. Derefter for-

vildede han sig ind i umulige Paastande, idet han omtalte andre Smaaligheder og drog vigtige Slutninger af dem.

De gamle, veltjente Korporaler i Legionen lo ad ham. »Sikken et Kvajhode!« hviskede de. »Han aner jo ikke selv, hvad det er, han vil!«

»En forløben Hund er han!« hvæsedes Lefèvre ved Siden af mig. »Kommer han her og vil kritisere vores Arbejde, han med sin forlorne og egennyttige Patriotisme, den elendige Tiggerkarl med sin høje Rang!«

Da vi traadte af, og Raabet »à la soupe!« endelig lød, skældte og smældte Lefèvre endnu og sagde, at hele Mønstringen var gaaet udmærket, og at det kun var Generalen, »den fordrukne Vædder uden Horn«, der af lutter Dumhed ikke havde kunnet se det. Og en meget smuk Tschekker, der havde været Redaktør af et stort Tidsskrift, gav ham Ret, idet han sagde, at det altid var et Bevis paa stor Enfoldighed og Indskrænkethed, naar nogen vilde maale med Fuldkommenhedens Maal, da hele Verden dog var en ufuldkommen Verden. Men Straffen var jo heller ikke udeblevet, og han havde endnu aldrig set en ynkeligere Skikkelse end denne franske General.

Og derefter sagde han, der altid havde haft en høj Mening om Tyskland, at saadan en Karl sikkert slet ikke vilde blive taalt i Tyskland.

Da Signalet »*extinction des feux*« lød, hørte man endnu stadig Spotterier over, hvor jammerligt det var, at en overordnet Officer ikke kunde beherske sig men tvertimod kunde tage det op i Dumhed med et hvilket som helst Faar.

»Og i Stædighed med et hvilket som helst Muldyr!« raabte en Kastilier, der ikke kunde glemme sit Hjemlands Dyr. Om blot Generalen havde hørt, hvor aabenhjærtigt der blev talt om ham!

Jeg blev nu forsat til Bataillon C, der skulde afsted til Lyon. Denne Bataillon bestod for største Delen af Tschekkere. Jeg maatte op paa Vaabenkamret og fuldstændiggøre

min Udrustning og fik udleveret Teltstænger, Teltduk og Værktøj.

Mærkelig nok kunde jeg ikke rigtig glæde mig over min generhvervede Frihed. Jeg havde lidt for meget under den raa Behandling og kunde nu levende forestille mig, hvorledes mangen uskyldigt dømt maa være til Mode, naar han efter lang Indespærring igen kan gaa frit omkring. Jeg nærede heller ikke noget Ønske om at skaffe mig Udgangstilladelse til Biarritz for at sige Farvel til min frelsende Engel. Sandsynligvis havde jeg, efter det der var hændt, heller ikke faaet Tilladelsen. Desuden havde den beskæmmende Inspektion gjort det helt af med mig.

Den sidste Aften gik jeg endnu engang ud i Byen og mærkede rigtig, hvor glad jeg var over at skulle væk herfra. Alle Knejer var fulde af berusede Soldater, der fejrede Afskeden. Næste Morgen traadte Kolonnerne an og marscherede til Banegaarden for at tiltræde den lange Rejse over Bordeaux til Lyon. Turen var ret anstrængende, da Soldaterne var saa tæt sammenstuede i Personvognene, at de ikke kunde røre sig. Netop denne Jernbanelinie var ualmindelig belastet af Krigstransport, og der manglede Vogne.

Til alt Held blev jeg udtaget til den Vagt, der paa Banegaardene skulde bevogte Udgangene, og skulde under Rejsen opholde mig i en Kreaturvogn, hvor vi kunde strække vore Lemmer paa blødt Straa.

For mig var Turen rig paa Afvekslinger. Ved Bordeaux kørte Toget langs med Gironde, og jeg kunde i Aftenskumringen se de Moler, hvor de afrikanske Dampere lægger til. Dér var ogsaa jeg steget i Land. Siden da var jeg blevet fransk Legionær og havde som saadan allerede samlet mig en Pukkel fuld af Erfaringer.

Beboerne i de Byer, hvor Toget holdt, gjorde sig paa den venligste Maade al mulig Umage for at glæde os med Forfriskninger og Gaver. Netop i vor Egenskab af Legionærer var vi noget nyt for Tilskuerne, og særlig ved de smaa

Stationer, hvor Toget holdt, fordi der endnu ikke var fri Bane, vakte vore farvede Kammerater, de Sorte, Brune og Gule, stor Opsigt. Paa de større Stationer gjorde Tschekkerne Lykke hos Befolkningen, da de stillede sig sammen i Grupper og foredrøg Sange. Her faldt det mig igen ind, hvilken mærkelig Stilling Russerne og blandt dem igen Polakkerne indtog i vore Rækker. En stor Del af Fremmedlegionen bestod af Russere, der ved Krigens Udbrud af den russiske Konsul havde faaet Anvisning paa at stille sig til den franske Hærledelses Disposition, da de ikke kunde komme tilbage til Rusland. De havde ved Krigens Begyndelse haft Arbejde i Frankrig som Støberiarbejdere og Landarbejdere, andre havde opholdt sig der som Studenter.

Polakkerne var jeg kommet bedst ud af det med. Man mærkede, at de kun havde venlige Følelser tilovers for Tyskland, ja de glædede sig, naar de hørte om tysk Fremgang. De var i højeste Grad forargede over Behandlingen i Fremmedlegionen og forligedes paafaldende daarligt med Tschekkerne, skønt de dog ogsaa var Slaver. Som Polakker havde de meget tilovers for Østrig, da de indrømmede, at Polakkerne ikke blev behandlet bedre af nogen anden end af Østrigerne; derfor forstod de ikke Tschekernes tysk-fjendtlige Stemning.

Ved hver Banegaard nød Soldaterne at kunne strække Lemmerne og engang igen faa sig en Mundfuld frisk Luft. Tobaksrøgen i Jernbanevognene var uudholdelig, og der blev ikke taget Hensyn til de faa, der ikke røg.

Tredie Dags Middag kom vi til Lyon. Toget løb ind i et Vareskur. Soldaterne kravlede ud og tog Oppakningen paa. Da alle Remme og Baand var snøret, og vi var traadt an i Række og Geled, lød Raabet: »*Bajonette au canon!*« (Bajonetterne paa!) Befalingen blev gentaget fra Afdeling til Afdeling, og tusind blinkende Vaaben glinsede i Solskinnet.

Da Rygtet havde bredt sig i Byen, at der var ankommet

en stor Troppetransport, og da det oven i Købet blev bekendt, at det var Fremmedlegionærer, strømmede alle Byens Indbyggere til Banegaarden. Begejstringen over de Fremmede og det Ry, der stod af de Tropper, der ofte i Fredstid havde leveret sejrriege Kampe i Kolonierne, og hvis Navn man stadig havde set i franske Tidsskrifter i Forbindelse med Kolonialanliggender i Madagaskar, Cochinchina, Dahome, Mexiko, Marokko og Algier, lokkede utallige Nysgerrige til.

Det var ogsaa et opløftende Skuespil, da den store Trup satte sig i Bevægelse. Musikken med de fortrinlige Blæsere (*clairons*) i Spidsen. Derbagved 1. Fremmedregiments gamle, lasede Fane med den kendte gyldne Indskrift »*honneur et discipline*« (Ære og Mandstugt). Den havde gjort et Stykke fransk Kolonialhistorie med og hidsede Franskmandenes Indbildningskraft og Begejstring.

Bag Fanen red de højtstaaende Officerer. Det var til Dels bekendte Mænd, der havde vundet deres Laurbær i Kolonierne og bar en hel Række Erindringsmedaljer paa Brystet.

Derefter fulgte Legionærene i Grupper, fire og fire. Jeg var Fløjmand for 7. Kompagni. Foran mig gik i lang Afstand to Forbindelsesfolk. Derved skete det, at de blomsterkastende Fruer netop havde holdt en lille Pavse, naar min Gruppe marscherede forbi, og at jeg alle Steder fra blev ligefrem overdryset med Blomster. Unge Piger trængte sig omkring os, og paa et Gadehjørne, hvor Toget et Øjeblik sagtnede Farten, sprang en smuk lille Franskmandinde frem og stak en stor Rose i mit Knaphul. Der var en Larm og en Begejstring! Jeg kunde i Øjeblikket glemme, at al denne Begejstring og Hyldest egentlig slet ikke havde Adresse til mig.

Aabenbart vakte ogsaa de mange høje Skikkelser blandt Legionærene Opmærksomhed. Selv hørte jeg med mine hundrede og treogfirs Centimeter langt fra til de største. Der var Kæmpeskikkelser fra Rusland og Kanada blandt

os, Mennesker, som man sjældent faar dem at se i det af Alkohol svækkede franske Folk. Desuden vakte ogsaa de Farvede, Anamiterne, Malayerne, Negrene fra Nordafrika, Japanerne, Kineserne og Araberne Tilskuernes Nysgerrighed. Hvad der ogsaa maatte virke paafaldende var, at Unge og Gamle var blandet mellem hinanden. Der var gamle Legionærer, vejrbitte, hærdede Mænd, der var stærkt medtaget af Krig og vildt Liv, og som havde staaet alle Legionens og dens Omgivelsers Laster igennem.

Da vi marscherede gennem Hovedgaderne (*boulevards*) i det Indre af Byen, blev vi overdænget med Blomster, Konfekt og Bagværk. Bagere kom ud af deres Butikker, løb efter os, aabnede vore Brødposer og stak søde Sager ned i dem. Da vi kom til vort Bestemmelsessted, en Jordemoderskole (*»maternité«*), blev vi efter en kort Mønstring fordelt paa de enkelte Rum. Men først blev der rakt hver af os et Bæger afbrændt Vin og uddelt Mad til os.

Jeg tog mit Bæger og min Mad og satte mig roligt ned paa en af de Halmsække, der for Natten var bredt ud paa Gulvet. Saa begyndte jeg ganske langsomt at spise, tro mod en Erfaring, jeg har gjort i Afrika: at Maden bekommer en meget bedre, naar ens Krop er en Smule udhvilet.

I Kasernen herskede den bedste Stemning. Enhver glædede sig til at komme ud og gøre Bekendskaber blandt de Hundreder af Pigebørn, der stod og ventede udenfor Indgangen til Bygningen. En Del af Mandskabet maatte blive tilbage, men det blev kammeratligt ordnet saadan, at to Partier skulde afløse hinanden.

Selv blandede jeg mig i Menneskevrirmlen og såa paa de storstadsagtige Forretninger i en af de betydeligste Byer i Fjendens Land. Jeg undgik derimod at gøre Bekendtskaber, da jeg var beskæftiget med mine egne Tanker og Indtrykket af, at Afgørelsens Dag nu var rykket nær. Hvorhen Skæbnen vilde føre mig, kunde jeg jo ikke vide.

Da jeg omkring Klokken elleve om Aftenen vendte tilbage

til Kasernen, var mine Kammerater dels snakkesaligt begejstrede, dels berusede, og de fortalte de mærkværdigste Oplevelser. Jeg hørte Ytringen: »Her har vi det jo henrivende, her behøver vi ikke at betale nogen Ting, vi faar det hele frit!« En Neger, der blev kaldt »*chocolat*«, vrinskede af Fornøjelse, naar han mindedes, hvorledes de hvide Kvinder var løbet efter ham, og han fortalte enhver, der vilde høre det, Aftenens Oplevelser paa den snakkesalige Maade, der er ejendommelig for hans Folk. I Siderummet larmede de berusede Soldater, der havde haft Udgangstilladelse.

De Rum, i hvilke vi var blevet anbragt, var store og lyse, og i Ovnen knitrede en god Brændeild. Jeg var rigtig tilfreds med det hele og følte Forskellen mellem dette og Bayonne, hvor jeg tilsidst havde maattet sove i de vaade *Mara-bouts*.

Lyon! Der var en ganske anden Klang i Vække-Signalet, da det næste Morgen slog mod Skolens Mure. Om Formiddagen pakkede vi vore Sager ud og ordnede Klædningsstykker og Haandvaaben. Derefter var der Mønstring.

En saadan Mønstring ved første Fremmedregiment frembød hver Gang et ejendommeligt Skuespil. Regimentet traadte an i Firkant i Gaarden. De enkelte Folkeslag havde deres Tolk, der for det meste var Underofficer. De hørte Befalingen, der blev oplæst paa Fransk; saa sagde Officeren: »*expliquez les ordres à vos hommes*« (forklar Befalingen for Deres Folk). Tolkene gjorde omkring og oversatte Befalingen paa hver sit Sprog. Der var en Snakken i Munden paa hinanden og en Mumlen! Og hver Gang gik det ens: Det ene Sprog fordrede flere Udtryk end det andet og varede længere; endelig talte kun en af dem, og saa kom til Glæde for de Ventende endelig Meldingen: »Bekendtgjort!«

Dagsbefalingen, »*Ordre du jour*«, spiller en stor Rolle i det franske Hærvæsen. »*Être cité à l'ordre du jour*« (at blive nævnt i Dagsbefalingen) er en fremragende Udmær-

kelse, der kommer paa Højde med Jærnkorsen i den tyske Hær. Militærmedaljen svarer til Jærnkorsen af første Klasse. Ved mangen Mønstring blev Soldater nævnt, der havde udført store Bedrifter ved Fronten. Men ofte fulgte den bedrøvelige Eftersætning: »Døde senere af sine Saar.«

Ved Appellen den Dag hed det paa en Gang, da Befalingen var oplæst og oversat: »De Skytter, der har opfyldt alle deres Betingelser, skal træde frem!« Saa traadte da jeg frem, da jeg var en af de faa, der havde Paategningen »god Skytte« i mine Papirer. Straks efter saa jeg fra Gruppen ved Siden af en Rumænier træde frem, som jeg ofte havde lagt Mærke til.

Vi blev skrevet op. Efter Appellen blev der som sædvanlig raabt: »*aux patates!*« (til Kartofflerne!) I den franske Hær er det Skik og Brug, at hver Soldat selv skræller sine Kartoffler. Denne Tjeneste var der aldrig nogen, der snød sig fra. Hver tog sin Lommekniv op af Lommen og traadte med de andre sammen i en stor Kres. Ved en Balje i Midten stod Soldater, der skar de skrællede Kartoffler i smaa Stykker og imens for Spøg blev bombarderet af de andre. Den Øvelse, Soldaterne har i at skrælle, er lige saa stor som deres Færdighed i at rulle Cigaretter. Denne Tjeneste morede mig, da jeg gerne hørte paa de Historier, der blev fortalt imens.

Denne Dag kom der et Bud og sagde til mig, at jeg skulde komme op i Skrivestuen. Jeg stak min Kniv til mig og tænkte mig allerede, hvad det gik ud paa.

Da jeg allerede havde gjort mig bemærket ved mit mekaniske Snille, blev jeg ogsaa taget ud af den Mængde, der havde meldt sig, men det maatte kun være Folk, der havde opført sig godt i Tjenesten. Da jeg hørte det, trykkede jeg mig ind i en skjult Krog, idet jeg tænkte, at saa kunde det jo ikke nytte noget. Men der stod Oversergeant Guillot, og han sagde: »Naa, Kirsch, har du ikke Lyst?« Og da jeg mumlede noget om min Straf, sagde han: »Aa hvad, den

lille Spaseretur skal ikke skade dig mer. Du har jo dog ikke slaaet nogen Mennesker ihjel. Forstaar du dit Haandværk?»

»Ja, saa godt man kan!«

Saa raabte han hen til Skriveren: »Hør, tag engang og skriv Kirsch op!«

Jeg var glad ved Udsigten til at skulle være med i et Kursus for Maskingevær-Skytter (*cours de mitrailleur*) og over igen at komme væk ogsaa fra Lyon.

Jeg var her kommet paa en Stue, hvor der laa lutter Spaniere. De larmede hele Eftermiddagen. Enhver vilde have den bedste Plads. Min Madras kastede de til Side. Jeg spillede den kloge og gik min Vej. Jeg gik ned i Gaarden, hvor nogle af de udskrevne Folk stod. De var alle spændte paa, hvad der skulde ske med os.

Da Maden blev delt rundt, blev vi igen kaldt op paa Skrivestuen, hvor vi fik at vide, at vi skulde afgaa til et Kursus i La Valbonne. Vi blev udspurgt om vore særlige Færdigheder. Der skulde nemlig dannes en Deling (*équipe*), og den bestaar af en Skytte til hvert Maskingevær (*tireur*), en Mand til at lade (*chargeur*), en til at hjælpe ham (*aide-chargeur*), en Afstandsmaaler (*télémetreur*) for hver to *équipes* og en Bøssemager, (*armurier*), der har Maskingeværernes Reparationer under sig.

Da jeg igen kom op paa Stuen, havde mine spanske Kammerater spist min Mad, noget der ellers forekommer meget sjældent i Fremmedlegionen.

Jeg gik ned i Køkkenet. Køkkensergeanten, en Fransk-Elsasser spurgte: »Hvad er du for en Landsmand?« Da jeg sagde, at jeg var Sweitzer, gav han mig en særlig stor Portion.

Den Dag gik jeg rundt i Byen i den bedste Stemning og glædede mig over de smukke, halvluse Gader. Dér mærkede man ikke meget til Krigen, ikke andet, end at der gik saa mange Soldater i forskellige Uniformer omkring.

Den største Rolle spillede endnu i Dag de Nyankomne, Fremmedlegionærene. Maa såa dem overalt med kvindelige Ledsagere paa. Jeg gik ned til Rhonen. I Anlægget såa jeg et ægte fransk Billede. De smaa Butiksfrøkner, »*midinettes*«, trængte sig rundt om Gadesangerne og forsøgte at lære de nye Viser. I Dag blev der selvfølgelig kun sunget »patriotiske« Sange. En gammel Mand sang den sidste Træffer, en Hævnsang mod Tyskland.

Plumpe Billeder gav Kolorit over Sangen og satte Lattermusklerne i Bevægelse. En anden Gruppe sang en sentimental Sang: »*la lettre inachevée* (det ufuldendte Brev), hvis Indhold var saadan noget som: En Haardtsaaret skriver et Brev om, at han næppe tør tro paa, at han virkelig skal vende tilbage. Midt under det dør han, og en Sygeplejerske finder Brevet. Slutningen paa hvert Vers er stadig »*une charitable infirmière*« (en barmhjærtig Søster).

Ved alle Broer stod Vagtposter. Gadebelysningen var indskrænket af Sparsommelighedshensyn. Jeg såa franske Kyrasserer med de lange Hestehaler i Hjælmen. Til den Afdeling blev der kun taget de højeste Folk, og dog var der mange Legionærer, der overtraf disse udsøgte Tropper hvad Legemshøjde angik. De smaa Mænd kom til Infanteriet og kaldtes ogsaa »de smaa« (*piou piou*). Foran et stort Tidsskrifts Bygning stod jeg længe stille. Der blev Nyhederne offentliggjort ved store Lysbogstaver paa Vægfladen.

Da jeg kom en Smule til Besindelse, blev jeg grebet af en ejendommelig Stemning. Jeg oplevede Franskmændenes Sejrsfortrøstning og den Energi, de udfoldede, og jeg turde ikke glæde mig med dem. Jeg var nedtrykt af Uvisheden om, hvorvidt jeg nogensinde vilde finde hjem, og om mit Land mon vilde blive det sejrende. Ofte forvirrede ogsaa den Tanke mig, at jeg tjente Tysklands Fjende, og jeg spurgte mig selv, om ikke alt det, jeg her gik og gjorde mig Umage med, paa en eller anden Maade vilde bidrage til at hæve Aanden i den franske Deling, jeg tilhørte. Og mange Gange — hvilket man ikke kan fortænke mig i — var min

Sympati paa den Delings Side, som jeg selv var et Led af, og jeg følte Medlidenhed med de friske, begejstrede Mennesker, der glødede for Tanken om at tjene Fædrelandet og udrydde alt Slet af Verden. Hjemstedet for alt Ondt var for disse Mennesker ganske naturligt Tyskland, og Tyskland forført af Kejser Wilhelm eller af Aanden fra Potsdam eller af Kronprinsen. Altsaa var der i Grunden ingen, der havde Skylden, og dog stod det éne fast: At besejre Tyskland var det samme som at befri Menneskeheden for alt Ondt, og for dette var det nok værd at vove Livet!

»*Les sales boches*«! Uden at kunne protestere maatte jeg dagligt høre mine Landsmænd benævnt saadan af Mennesker, der kun kendte det smukke Tyskland af Navn. Mest holdt disse Kendere af at omtale Tyskerne som umaadeholdne Øldrikkere og Kødædere, idet de holdt sig til Billeder af enkelte, degenererede Personer, der fandtes afbildet i Aviserne som typiske Tyskere. Hvor forbavsede blev ikke de gode Sydfranskmænd, da de første Fangetransporter ankom, og der var saa mange høje, slanke Skikkelser imellem dem, og Ansigter, der bar Præg af Alvor og Mandstugt og ikke af Nydelsessyge og Forædthed.

I den store By vakte jeg ikke Opsigt men kunde gaa alene om i mine egne Tanker.

Jeg saa mange Saarede, deriblandt ogsaa engelske Officerer, der spaserede med franske.

Jeg fulgtes et Stykke Vej med en Kammerat, en Belgier med et langt, blondt Skæg. Han havde, som saa mange af hans Landsmænd, meldt sig straks ved Krigens Begyndelse og var blevet stukket ind i Fremmedlegionen.

Næste Morgen blev der raabt: »De Folk, der skal afsted til La Valbonne, skal træde an foran Skrivestuen!«

Vi maatte ombytte vore Lebelgeværer med Karabiner. Jeg, der skulde være Afstandsmaaler, fik en Pistol og en Bajonet af gammel Model.

Henimod Middag mønstrede Obersten os og udspurgte os om vore Færdigheder.

PAA SKYDEPLADSEN VED LA VALBONNE.

Da vi, tyve Mand høj, næste Morgen marscherede gennem Gaderne, såa det ud, som om vi skulde til Fronten, og Beboerne ilede til Vinduerne til Trods for den tidlige Morgentime.

I Toget lærte jeg mine nye Kammerater at kende. Sweitz var repræsenteret af mig og en rigtig gammel Legionær, der ikke tænkte videre end til sit Glas og fortalte meget vittigt om Omverdenens Fænomener. Efter at have tjent to Gange fem Aar ved Legionen, fandt han, at »der ikke var gaaet nogen Civilist tabt i ham«, og vendte ved Krigens Begyndelse tilbage til Legionen. Han drak gerne og gjorde sig en Del til af, at han, selv naar han var fuld, var i Stand til at beherske sig. Der var intet, han hadede mere, end naar nogen snakkede Politik. Han var meget flink, forstod at klare sig med lidt og havde altid noget at ryge paa.

Der var to Polakker mellem os, af hvilke den ene var en høj svær Fyr. Han havde faret til Søs, var meget sprogkyndig og talte blandt andet ogsaa flydende Tysk. Han bar et paataget Navn. Før han kom til Kursuset, havde han været beskæftiget i Kaptajns Arbejdsrum. Saa var der en anden, der havde et stort, sort Skæg. Han hed Korroscek og paastod at være af ungarsk Herkomst. Han var en udmærket Sanger. Han plejede sine Hænder og sit Skæg meget omhyggeligt, hvad hans Kammerater gjorde sig lystige over. Der var ogsaa en Spanier mellem os, der sekunderede Un-

gareren fortræffeligt med sin Basstemme. Han var fra Kastilien, hed Girardo, havde kæmpet som spansk Soldat mod de Indfødte i Marokko og fra disse Kampe medbragt et langt Ar, der strakte sig fra højre Kind over Næsen til Kæbebenet. Skønt han såa saa krigerisk ud, var han dog et meget stilfærdigt Meneske og en god Kammerat. Han havde faaet en god Opdragelse og kaldte sig Anarkist. Hans Yndlingssætning, som han ofte gentog med overbevisende Bas, var Girondinen Brissots Ord: »Ejendom er Tyveri« (*la propriété c'est le vol*). Han havde af politiske Grunde maattet flygte fra Spanien og var af Nød gaaet ind i Legionen.

Det virkede helt komisk, at hans Kammerat Rodriguez var en meget pillen Fremtoning med en klynkende Stemme. Naar de to store Socialreformatorer var sammen med Sweitzeren, der var saa helt igennem upolitisk og kun tænkte paa sin Pinard, gav det altid Anledning til Latter. Derfor gik Rejsen ogsaa meget lystigt, og nogle Kvinder, der var med i Toget, lo, saa de fik Taarer i Øjnene. Prægtigt lød det, da de tre i Forening sang Garibaldisangen: »*O biondino capriccio Garibaldino, tu se la stella . . .*«

Efter en Timestids Forløb kom vi til La Valbonne. Det er ikke andet end en lille Landsby, der kun har Betydning ved sin store Troppelejr. Da vi forlod Banegaarden, såa jeg den store Øvelsesplads, der i Baggrunden indrammes af Alperne.

Den egentlige Troppelejr bestaar af et Utal af Opholdshaller. Paa Banegaarden var der stor Trafik; fra alle Retninger kom der Tog ind.

I Maskingevær-Kursuset tog Afdelinger af alle Vaabenarter Del. Fra Grenoble var »de blaa Djævl«*, Chasseurs alpins*, kommet med deres Rygsække. Ogsaa Kavalleri, Jægere til Hest, Kyrasserer og Dragoner fandtes der hér, da ingen af dem som saadanne kunde finde Anvendelse i denne Krig. Ogsaa Kolonialtropperne, Kolonialinfanteriet og

Zuaverne var repræsenteret og rykkede ind i de Opholdsrum, der blev dem anvist. I Lejren laa første Zuavregiment, der fik tildelt de Nyankomne til Forplejning (*en subsistance*). Hver Mand fik to Uldtæpper og drog afsted med dem til den Barakke, hvor hans Afdeling fandt Plads for Natten paa Hø og Straa.

Næste Dag var en Søndag. Om Morgenen traadte de nyankomne Elever an paa Pladsen mellem Barakkerne. Det var et broget Billede. Da alle var kommet paa Plads, blev det hele inddelt i tre store Hold, og derefter blev Pladsens Militærbestemmelser læst op. Det blev udtrykkelig sagt os, at der hér herskede de samme Bestemmelser som ved Fronten.

Vi fik saa fri og brugte Tiden til at indrette os og gaa en Tur. Egnen ved *Ain* er smuk i landskabelig Henseende med pyntelige Landsbyer og Slotte.

I La Valbonne optraadte Fremmedlegionen for første Gang. Ogsaa Officererne beskæftigede sig meget med os, og vor Kaptajn spurgte os ud i alle Enkeltheder.

Den første Undervisning fik vi i de franske Maskingeværer Model St. Etienne og Puteau.

En Officer var Lærer, og en Sergeant tog Geværet fra hinanden. Denne Sergeant bar den sjældne Udmærkelse: *médaille militaire*. Han havde faaet den, fordi han ganske alene havde betjent et Maskingevær, da alle hans Kammerater var faldet. Sluttelig havde han taget Geværet og, haardt saaret, skaffet det bort paa Saddelen af det eneste Mulæsel, der endnu levede, alt imens Tyskerne forfulgte ham.

Da vi havde lært de franske Geværer at kende, kom Turen til det engelske. Det var Modellen Hotchkisz, der blev sat sammen i Lyon og var meget forskellig fra de franske.

Vaabenmesteren var den eneste, der maatte tage de mindste Dele fra hinanden, saaledes ved St. Etienne-Maskin-

geværet, nyeste Model, den Valvolin-Cylinder, der regulerer Skydningen.

Vi blev godt behandlet og havde ikke andet at beklage os over, end at Zuaverne vilde knibe os af, saa vi fik daarlig Mad. Zuaverne blev som alle farvede Soldater (*tirailleurs algériens*) kaldt *les bicots* (Hallunkerne).

Da alle Eleverne kendte Gevæerne, blev vi inddelt efter vore Kundskaber.

Spanieren Girardo og jeg fik nu, som de bedste Skytter, Uddannelse som Afstandsmaalere, hvilket vi allerede i Lyon var blevet udset til. Vi foretog temmelig lange Togter ud i Omegnen og øvede os, indtil vi kunde tage Maalet til selv ret fjerne Genstande under vanskelige Omstændigheder.

Paafaldende var det, at vi havde forskellige Apparater til Afstandsmaaling, opfundet af forskellige Firmaer, saa som Baar and Stroud i London og selv Zeisz i Jena.

Da jeg tegnede godt, blev jeg udset til Afstandsmaaler for vor Afdeling. Min Kammerat blev *Pourvoyeur*, hvad han ikke var ked af, da han gerne omgikkes de Mulæsler, der bar Apparaterne og Gevæerne. Dyrene mindede ham om hans Hjem i Kastilien.

Da enhver var inde i sin Opgave, blev der holdt Øvelse i Fællesskab. Til Fører for Afdelingen blev der udnævnt en tschekisk Officer, der tidligere havde været Reserve-officer i det østrigske Kavalleri. Han havde været længe i Paris og havde dér i al Hemmelighed taget Del i de Intriger, der blev spundet imod den østrigske Regering. Han havde været Sokols-Fører og Udgiver af det slaviske Tidsskrift »Nazdar«. Han havde stor Indflydelse blandt Tschekkerne, var et dygtigt Menneske og havde et billedskønt Hoved. Han var straks blevet Officer i den franske Hær.

Afdelingen (*section*) bestod af: Føreren (Officer, Premierløjtnant), *armurier* (Mekaniker), *télémetreur* (Afstandsmaaler), *agent de liaison* (Befalingsordonnans), Cyklist, Ser-

geant, 1. og 2. Maskingevær, hvor der til hvert af dem hørte Nr. 1, *caporal (chef de pièce)*, Nr. 2, *tireur* (Skytte), Nr. 3, *chargeur* (Manden, der lader), Nr. 4, *aide-chargeur* (Manden, der hjælper at lade), Nr. 5, 6 *pourvoyeurs* (Ammunitionsfolk), Nr. 7, 8, 9, *muletiers* (Muldyrdrivere).

Kursuset varede i tre Uger og havde Karakteren af Fronttjeneste. Der gaves ingen Udgangstilladelse, og der var Øvelser ogsaa om Søndagen. Ved Skydeøvelsen skulde enhver skyde med Geværet. Jeg skød igen godt og fik Udmerkelsestegn.

Vi dannede et helt mærkværdigt Optog, naar vi drog gennem Landsbyerne. Et Dyr bar Geværet og Fodstykket, mens to andre bar Ammunitionskasserne. Foruden dem var der endnu et Reservedyr. Officeren var stedse til Hest og gjorde sig Umage for at se særlig flot ud. Bag ved Sergeanten fulgte vi andre. Mulæslerne var meget udholdende, og oppe i Bjærgene var de utrolig sikre. Naar der var noget i Vejen, kom vor Kastilier og viste os, hvor godt han forstod sig paa Dyrene. Han hang saadan ved disse Dyr, at han endog om Aftenen, naar vi andre var gaaet til Ro, gik om i Stalden og såa efter, om de ikke manglede noget.

Mulæslernes Behandling blev forøvrigt taget meget alvorligt. En Dyr læge holdt Foredrag for os om Dyrenes Pleje.

Ved Inspektionen skilte Alpejægerne og Fremmedlegionærerne sig bedst fra det.

FLUGTFORSØG TIL SWEITZ.

I Lyon var Rumænieren Pintea straks traadt frem sammen med mig som en af de Skytter, der havde opfyldt alle Betingelserne for Skydning. Allerede i Bayonne havde jeg lagt Mærke til denne velvoksne Mand. Der var noget ved ham, der virkede tiltrækkende paa mig. Han nød en vis Anseelse blandt Kammeraterne. Jeg var ked af, at han paa Turen til La Valbonne ikke havde været i samme Kupé som jeg; i La Valbonne søgte jeg mig imidlertid en Soveplads ud ved Siden af hans og gjorde straks, mens vi hentede Halm, Forsøg paa at gøre hans Bekendtskab. Det var faldet mig ind, at han talte Fransk med en fremmedartet Betoning, og jeg troede ikke paa, at han var Rumænier. I Bayonne havde vi nemlig haft en Korporal, der var Rumænier, og han talte et ganske andet Fransk.

Da jeg den første Aften sad sammen med Pintea ved Jærnovnen i vor Barakke, spurgte jeg ham ud om Rumænien. Han gav imidlertid undvigende Svar. Det forekom mig fordægtigt, og jeg haabede, at det skulde lykkes mig at opdage, at han var Tysker. I den kommende Tid underholdt jeg mig mere med ham end med de andre Kammerater. Vi havde engang fælles Dagstjeneste, maatte gøre rent i Beboelsesrummene og hente Brød og Mad. Der var da mange Gange Lejlighed til at tale utvungent sammen, og jeg forsøgte at faa noget mere at vide om Pintea uden at lade ham mærke, hvem jeg selv var.

Aftnerne i La Valbonne var meget gemytlige. Vi sad rundt om Ilden og lyttede, mens de Soldater af Kolonialinfanteriet, der havde været i Tientsin, fortalte om de tyske Tropper, de havde truffet der, og med hvem de ofte havde drevet Sport. Der var erfarne Globetravere blandt os, der protesterede mod Avisernes Overdrivelser og tog de tyske Soldater i Forsvar.

Pintea sagde intet om Tyskerne, men engang udspandt der sig mellem to Kolonialsoldater en Strid om, hvordan »altmau« skulde udtales; da lod den foregivne Rumænier Pintea sig henrive til utaalmodigt at sige: »Det er jo noget Sludder altsammen! Det hedder »Halt's Maul« eller »Halt das Maul«. Jeg var stærkt fristet til ikke at holde Mund men tværtimod selvsamme Aften se at komme til Forstaaelse med Manden.

I de næste Dage blev det mig paafaldende, hvor daarligt min Rumænier egnede sig til Maskingeværskytte, skønt han ellers skød godt. Han meldte sig som Ammunitionsmand (*pourvoyeur*). Jeg tænkte mig, at han, ligesom jeg, vilde undgaa at skulle skyde paa Tyskere.

Det næste Holdepunkt for min Formodning fik jeg under en Spaseretur med Pintea. Det var en kold Dag. Fra en Høj havde vi en vid Udsigt. I det fjerne kunde vi se noget, der laa ligesom en Eventyrby paa en Bjærgkegle. Vi fik at vide, at det var Pérouges, en ejendommelig lille By af samme Slags som Rothenburg ob der Tauber, og vi besluttede at ville spasere derhen næste Søndag.

Vor Samtale var meget mærkværdig. Vi talte naturligvis Fransk, og begge tog vi os i Agt for at blive opdaget som Tyskerne paa Sproget. Jeg bragte Samtalen hen paa en Bog, som der Dagen i Forvejen var blevet læst op for os af ved Mønstringen. Det var »Den røde Bog om de tyske Grusomheder«, »*Le livre rouge des atrocités allemandes en Belgique et en France*«. Om denne Bog havde Kammeraterne udtalt sig meget forskelligt. Nogle sagde: »Vi

har strængt taget ikke baaret os stort bedre ad i Casa-blanca«, andre derimod: »Det er vist Svindel og Overdrivelse det hele«, andre igen: »Ja, vent nu blot, til det bliver vores Tur at komme til dem, saa skal vi nok gøre Gen-gæld!«

Pintea sagde: »Du er jo dog en fornuftig Fyr, og saadan noget Sludder tror du da ikke paa!«

Han blev staaende ved en Busk og spurgte mig: »Kender du denne her Frugt?«

Jeg sagde efter Soldatersprogbrug: »Det er *gratte culs*«. Men han sagde hel vigtig og belærende: »*Ce sont des Hyben*«. Jeg sagde ham det efter og glædede mig inderligt over, at min Kammerat endnu ikke havde lagt Mærke til, at jeg forstod godt Tysk. Da vi talte om Søfart, hørte jeg, at han var godt kendt omkring Pola, Triest og det Sorte Hav; han undgik imidlertid enhver Samtale, der kunde sige mig noget om, hvordan han var kommet ind i Legionen. Jeg var nu temmelig sikker paa, at Pintea var Østriger.

Da vi næste Morgen gravede Maskingeværet ind i en Stilling, kom Kastilieren til at saare Rumænieren med sin Spade i Haanden. »Verflucht!« raabte han, mens han ry-stede Haanden i Smærte. Den Slags tilfældige lagttagelser gik jeg og samlede paa.

En Nat kunde jeg ikke sove, trods al Umage jeg gjorde mig. Jeg gik saa ud og såa paa Stjernehimlen. Da det imidlertid blev mig for koldt, glædede jeg mig igen til mine varme Tæpper. Jeg ravede i Mørket tilbage til min Plads og puffede med Forsæt til min Nabo. Han fór op og sagde: »Was ist los?« Da jeg svarede, mærkede jeg, at han kun havde talt i Søvn.

Nu var jeg ganske sikker i min Sag: Tysk maatte være denne Mands Modersmaal. Jeg laa timevis uden at kunne falde i Søvn. Jeg var flere Gange ved at vække min Nabo

men var bange for, at vi kunde blive belurede, og udskød min vovelige Tilstaaelse til næste Dag.

Næste Aften frembød der sig en Lejlighed til at tale alene med Pintea. Jeg sagde paa Fransk: »Naar tror du i Grunden, vi kommer til Fronten?«

»Aa, jeg er ganske ligeglad!« svarede han.

Nu tog jeg ham i Knaphullet og sagde leende til ham, men stadig paa Fransk: »Hør engang, gamle Ven, du er jo Tysker!«

Han fór sammen og sagde: »Hvordan finder du dog paa det, dit Vrølehovede?«

»Aa, det er saadan en Idé, jeg har faaet!«

»Hør nu engang, du synes at være saa sikker i din Sag, men du er heller ingen vaskeægte Sweitzer, hvordan skulde du saa komme til Navnet Kirsch, hva'? Men i alt Fald, jeg er Østriger«, fortsatte han paa Tysk, »og du behøver heller ikke at fortælle mig mere. Jeg hedder forøvrigt Pinter.«

Vi lovede højtideligt hinanden, at vi intet vilde forraade, og jeg fortalte, at jeg halvt mod min Vilje var kommet ind i Legionen, og at det var min Mening at flygte. Saa sagde han: »Altsaa dog!« Han kendte nemlig ogsaa Historien fra Bayonne. Nu fortalte han ogsaa mig hele sin Historie.

Da han havde indrømmet for mig, at ogsaa han havde i Sinde at flygte, trykkede vi hinandens Hænder. Jeg sagde: »Lad os gøre Forsøg paa at flygte herfra, her er der Lejlighed til det!«

»Nu maa vi først og fremmest holde vores Mund, og saa vil vi gaa hen og faa noget at spise!«

Kammeraterne spurgte os, hvor i Alverden vi havde været henne. Før vi gik til Ro, tog Pinter mig endnu engang i Armen og sagde: »Vi maa gøre det herfra; til Sweitz!«

Vi besluttede at tage med Toget til Grænsen, talte vore

Penge og fandt, at vi havde nok. Fuld af Forhaabninger sov jeg ind. Jeg var lykkelig over at have truffet et Menneske, som jeg i alt Fald i ubemærkede Øjeblikke kunde snakke Tysk med.

Næste Morgen, paa Vejen til Skydepladsen, gav Pinter mig et Puf, pegede paa Alperne, der glødede i Morgenlyset, og sagde: »Se engang, hvor nær og hvor smukt! Der maa vi hen!«

Da Søndagen kom, steg vi ind i Iltoget Lyon-Genf. Vi løste Billet til Meximieux, Banegaarden ved Péroutes. Der var mange Soldater med. I Meximieux gik vi imidlertid tilbage til Toget igen, som om vi havde glemmt noget.

Toget havde Gennemgangsvogne. For at undgaa Togføreren gik vi fra den ene Vogn til den anden. »Hvis vi bliver grebet, lader vi, som om vi er fulde,« sagde Pinter, »det er den eneste Udvej, ellers gaar det os skidt!« Da Konduktøren kom første Gang, gik vi ud og ind i Vaskerummet. Toget holdt ved flere Stationer.

Snart efter opdagede vi, at en Mand i Uniform fulgte efter os, og da vi ikke kunde undgaa ham, satte vi os ind paa et Par tomme Pladser. Min Ven begyndte at brøle op.

Konduktøren kom og spurgte, hvad der var i Vejen med ham. Pinter skreg til ham, at han skulde til Péroutes, at han var steget ind i Meximieux og havde vinket: »Kør bare væk!« Jeg beundrede min Vens Skuespillertalent. Jeg kunde ikke have gjort det saa godt, men behøvede det forøvrigt heller ikke, da Pinter henledte hele Opmærksomheden paa sig. Konduktøren sagde til mig, at jeg maatte se at faa min Ven bragt en Smule til Besindelse, da jeg vel maatte være den fornuftigste. Ved næste Holdeplads blev vi, under almindelig Munterhed fra Tilskuernes Side, sat ud af Toget og fik Frikort tilbage til Meximieux.

Indtil vi igen sad i Toget, spillede Pinter Rollen videre som fuld Soldat. Endnu da Toget gik, lagde han sig langt ud af Vognen og vinkede til Pigerne. Men da vi endelig

var alene, sagde han: »Det er godt, at de ikke melder os, særlig for din Skyld, da du allerede har et Skær af Mistanke hvilende over dig fra Bayonne! Vi kommer ikke igennem her; den tykkeste Ende er endnu tilbage, og vi maa betænke, at der kommer et Gebet, hvor ingen Soldat maa opholde sig, og der bliver vi sikkert hugget. Naa, men i det mindste har de Karle haft Forstaaelsen af, at jeg var fuld.«

Derover kom vi til at le, og vi havde godt Humør nok tilbage til i det mindste at genoptage den afbrudte Tur til Pérouges. Vi gik op til den gamle By og beundrede dens Bygninger, der såa ud, som om de hver Dag kunde falde om. Byens Vaaben var en flyvende Drage. »Det uindtagelige Pérouges« stod der paa en middelalderlig Indskrift.

Vi traf her to Landsbypiger, der bar de smukke Huer, der hører til Egnens Dragt. Som Soldater var vi populære og kunde uden videre begynde paa en Samtale. Den ene af Pigerne var klædt i Sorg og fortalte, at hendes Fader allerede var faldet i Krigen. Begge havde flere Brødre i Felten. Vi gik sammen ind i et Kaffehus, passede derfor ikke Togtiden og kom for sent tilbage til vor Standplads.

Da vi vilde nærme os Lejren bagfra for ubemærket at slippe ind i vor Barrakke, hørte vi Larm ude fra Gaden: »*O biondino capriccio, Garibaldino*« klang det i vore Ører, og vi kendte Kastilierens Bas. Sweitzeren med den uundværlige Cigaret var med ham. De stod foran en Knejspe og vilde ind, skønt der forlængst var lukket. De vilde ikke lade sig overtale til at gaa med os til Lejren. Saa klatrede vi alene over Jernbanedæmningen. Næste Morgen hørte vi, at vore Kammerater var blevet grebet af en Patrouille. De fik to Dages streng Arrest for det men skulde først afsone dem, naar de kom tilbage til Lyon, da der ikke var Tid til det her.

Kort før Inspektionen kom ogsaa en Del af vor Afde-

ling, der ikke kunde faa Plads i Standpladsen Lyon, til La Valbonne. Det var just Legionens Grækere.

Om dem er der lidt ekstra at fortælle.

Mange Komitatschi havde meldt sig frivilligt. I Lyon vakte de Opsigt ved deres mærkelige Uniformer. De gik med Snabelsko med en sort Kvast i Spidsen, korte Jakker med Bøjler til Knaphuller, og korte Bukser. Man undrede sig mere over Dragten end over, at ogsaa Grækere trængte sig ind i Fremmedlegionen; Franskmandene havde længst faaet den Overbevisning, at hele Verden hjalp dem med at bekæmpe »Tysklands uretfærdige Sag«.

Grækerne fik deres Uddannelse hos flere Soldater af første Klasse, der fortvivlet skildrede, hvilket stædigt Slæng det var. Frem for alt vilde det ikke ind i Hjærnen paa Grækerne, at Uniformer skulde være ensartede. De bar stadig deres gamle Klædningsstykker sammen med Legionsuniformen.

Den eneste Øvelse, der laa for dem, var den at snige sig frem under Felttjenesteøvningen; det foretog de som rene Komedianter. Der var ogsaa græske Officerer mellem dem. Dem var det blevet tilsikret, at de skulde beholde deres Befalingsmandsrang; det viste sig imidlertid, at deres militære Kundskaber var alt for mangelfulde, hvorfor de blev reduceret til Sekundløjtnanter. Det var Grækerne meget oprørt over, og en Dag oplevede det militære La Valbonne noget, som det vist endnu aldrig havde set. Samtlige Grækere drog i sluttet Trop til Banegaarden. De franske Sergeanter vidste ikke, hvad de skulde gøre, og løb håndervridende omkring. Der var intet andet for end at sende en Afdeling franske Soldater ud imod Grækerne, og de tog dem saa med Magt til Fange paa Vejen.

I DE FRANSKE SKYTTEGRAVE.

Kursuset var til Ende, og vi kom tilbage til Lyon. Jeg tilbragte nu nogle Dage i Venskab med min Fælle. Vi talte ofte sammen i ubevogtede Øjeblikke. Det var en stor Nydelse for os. Jeg lærte meget af den kloge og dannede Mand; han kendte en Mængde Kneb, og hans Forsigtighed var mønsterværdig.

Da det blev bestemt, at ogsaa vi skulde til Fronten, og jeg ikke rigtig vidste, hvad jeg skulde tænke derom, sagde min Ven: »Det er ikke daarligt! Maaske vil der netop der frembyde sig en Lejlighed til at løbe over til Tyskerne!«

En hel Bataillon skulde afgaa i Slutningen af Januar og blev anbragt nede i Jordemoderskolens Stueetage. Det var mest Tschekkere, Polakker og Russere. Vor Maskingeværafdeling var stillet til deres Raadighed.

Russerne har ikke Uret i deres Paastand om, at de gennem Statens Brændevinsmonopol bliver opdraget til Alkoholister. Netop de drak sig fulde ved enhver Lejlighed, og det ikke udelukkende i Brændevin men i en hvilken som helst Drikkevare, særlig Øl og Vin.

Vor Udrustning blev fuldstændiggjort med Fronten for Øje. For at det røde i vor Paaklædning ikke skulde være synligt, fik vi lyseblaa Overtræk til alle røde Uniformsdele. Franskmandene kaldte det »*bleu horizon*« (blaa Horisont), fordi denne Paaklædning falder sammen med Synskredsen.

Det var ikke alle dem, der havde faaet deres Udannelse,

der blev ved Truppen. En Polak, Misereck, der af Kammeraterne blev kaldt »Miserable«, fordi han saa saa elendig ud, havde ofte vakt min Medlidenhed, og jeg havde talt mange venlige Ord med ham. Nu blev han sammen med mange andre ladt tilbage, da man kunde indse, at han var for svag til at gøre Tjeneste ved Fronten. Mange forsøgte at unddrage sig Tjenesten og tog allehaande Pulvere ind for at blive syge, eller anstillede sig farveblinde. Lægen var derfor meget omhyggelig med sin Mønstring.

En bekendt Sportsmand, en Ægypter ved Navn Gibelia, der havde været Sejerherre i store Sportskampe, skulde fremstilles for Lægen, fordi han hævdede, at han ikke kunde gaa. Nu fandt der imidlertid i Lyon en stor Sportskamp Sted, »Løbet om Lyon«, med en Præmie paa 5000 Francs. Gibelia kunde ikke modstaa Fristelsen til at deltage. Det kom ud, skønt han var civil under Kampen, og Manden blev ikke mere fremstillet for Lægen men straks sendt til Fronten. Tilfældet blev meget stærkt omtalt i de franske Aviser. Man hørte, at Lysten hos dem, der ved Krigens Begyndelse havde meldt sig frivilligt, sank ikke saa lidt, da Kampenes Udfald ikke var saa gunstige for Franskændene, og Soldaterne med Skræk lagde Mærke til, at man ogsaa som Sejrherre, hvilket Franskændene ansaa sig selv for at være, kunde blive dræbt eller saaret.

Vore Uniformer, der var meget slidte, blev erstattet med nye. Hver af os fik en Pakke Forbindssager. Paa den store Plads, hvor Louis XIV's Rytterstatue staar, fandt den sidste Inspektion Sted. Blandt de højtstaaende Officerer lagde jeg ogsaa Mærke til en engelsk Officer.

Næstmorgen skulde det gaa løs. Men denne Nat fandt der igen en Nationalskandale Sted. Nogle Russere havde, ligesom ogsaa de andre Nationer, anskaffet sig smaa Flag i deres Lands Farver. Ved Aftenmønstringen, der blev holdt af en Løjtnant, manglede der en hel Del Legionærer. Officeren mønstrede derfor nøjere. Mange

af dem var berusede, og da Raabet »Til Orden!« (*garde à vous!*) lød, herskede der den største Uorden. Officeren kaldte derfor paa Vagten. Folkene stod vaklende foran deres Halmsække. Der stod ogsaa en stor Russer, der havde et russisk Flag i Knaphullet. Da Officeren traadte hen til ham og fik Øje paa Flaget, befalede han ham: »Fjern det Legetøj!« Russeren forstod det ikke eller vilde ikke forstaa det og foretog sig heller intet, da Befalingen blev gentaget. Da greb Officeren Papirfanen og kastede den paa Gulvet. Nu hævede der sig overalt i Salen en Mumlen, og da Officeren var gaaet, brød Oprøret løs: »Han har med Vilje forhaanet det russiske Flag!« hørte man raabe. »Forbundsfællens Flag er blevet haanet!« Da Officeren ikke var afholdt, fløj den oprørende Meddelelse fra Mund til Mund. Det hed: »Vi skal i Morgen afgaa til Fronten, og her bliver vi fornærmet! Vi gaar til Konsulen og beklager os!«

Da Larmen ikke vilde høre op, greb Vagten ind og bragte en stor Del af Folkene til Fortet La Motte.

Endnu næste Morgen hed det: »Vi vil have Oprejsning!«, og under den ophidsede Stemning opstod der igen en Slags Mytteri. Sluttelig gik Ordførerne til Løjtnant von Dostal, der var kendt som en Ven af »Den slaviske Sag«, og skildrede Aftenens fornærmelige Optrin for ham. Dostal talte med Løjtnanten, der tilsidst blev nødt til at tage Sagen alvorligt og gaa ind til Russerne. Han tog nogle af Folkene til Side og gav dem store Drikkepenge. Pengene blev straks omsat i Snaps, alle var tilfredse og drak sig fulde af alle Kræfter.

Kun nogle dannede Polakker var forargede over denne Tildragelse: at tale om Ære og saa lade sig stille tilfreds med Penge. Ved Hjælp af nogle Drikkepenge skulde Ruslands Ære altsaa igen være repareret. Jeg hørte tilfældigvis, hvordan ogsaa de franske Officerer indbyrdes talte haanligt om Russerne: »Med saadanne Bæster skal vi til

Fronten! Naa, hvad, som Kanonføde er det Rakkerpak jo godt nok!»

Den sidste Aften i Lyon tog jeg et Bad. I Nærheden af »*Maternité*«et var der en smuk Badeanstalt, hvor jeg ofte havde badet. Anstalten var netop denne Dag ved at blive gjort i Stand, da jeg kom temmelig sent. Frøkenen ved Kassen kendte mig imidlertid og lod mig alligevel komme ind. Hun maatte for min Skyld vente med at lukke; derfor skyndte jeg mig halvpaaklædt ud og bad hende hjælpe mig med at anlægge Bindet. Til Tak derfor fulgte jeg hende et Stykke paa Vej hjem og hørte paa, hvad hun fortalte om sine Paarørende i Felten.

Næste Morgen Klokken seks blev der blæst »Træd an!«. Tornystrene var altfor tungt pakket, da der var mange Sager, man ikke vilde skilles ved. Hver af os fik foruden den sædvanlige Ration yderligere Brød til flere Dage. Jeg fik en Revolver med otte Patroner og bar den nye Afstandsmaaler i en Beholder paa Ryggen.

Længst varede det at faa Grækerne færdige til Afmarch. De var ikke til at bevæge til at lade deres Pelsværk blive tilbage. Men endelig hed det: »*En avant par quatre!*«, og under klingende Musik drog vi af. Vor Afdeling med dens Muldyr vakte størst Opmærksomhed. Der var et langt Stykke Vej til Nordbanegaarden.

Indstigningen i Jernbanevognene var indøvet i Kaserne mellem to Bænke. Da Toget kørte bort, blev der raabt og vinket over al Maade.

Jeg havde Plads i Vognen med Mulæslerne og kunde sove i udstrakt Stilling.

Tidlig næste Dag var vi ved Paris og kørte udenom Byen til Banegaarden Noisy le Sec. Samtidig med os løb der et Tog ind med Fremmedlegionærer af andet Fremmedregiment, der havde sit Sæde i Saida og var blevet uddannet i Avignon. Legionærene havde allerede de nye, graa-blaa Uniformer.

Paa Banegaarden fik Tropperne varm Mad. Ved Underholdningen med andet Regiment blev der sluttet mange hurtige Venskaber.

Skønt vi ikke havde Lov til det, gik vi ud i Byen. En Polak, Zuganovich, der kom sammen med Belgierne, sagde: »Kom bare med, vi skal nok finde os til Rette!« Vi gik mellem Skinnerne hen til Jernbanetogene, klattrede over en Afspærring, tog en elektrisk Sporvogn og kørte til Montmartre. Vi gav næsten alle vore Penge ud. Naturligvis blev vi forsinkede, gav Afkald paa den hemmelige Vej og løb straks til Banegaardens Hovedbygning. Da vi naaede derhen, drivende af Sved, holdt Toget der endnu og blev oven i Købet holdende to Timer længere, hvorover der blev bandet kraftigt. Det viste sig nu, at fem af vore Kammerater helt var blevet borte. Saaledes manglede der ogsaa en Luxemburger, der engang for lumpne fem Minutters Forsinkelse havde faaet en haard Straf og aldrig var faldet til Ro efter det.

Sent den næste Nat ankom vi til Epernay. Toget holdt længe, men vi sov. Det var hundekoldt udenfor. Under Rejsen blev der sat de mærkværdigste Formodninger i Omløb: »Vi kommer straks i Kamp!« hed det, »hvem véd, om vi i Morgen er i Live endnu!«

Der var imidlertid nogle af os, der allerede havde været ved Fronten. De sagde: »I vil blive forbavsede over, hvor meget I endnu har at lære!«

Morgenen efter holdt Toget ved en lille Landsby i Krigsgebetet ved Marne, Oiry-sur-Marne. Her havde Tyskerne allerede tidligere været.

Muldyrene strakte igen Lemmerne i det Fri. Snart efter traadte vi an, og Marschen begyndte. Mit Hjærte bankede. Officererne gik i Spidsen. Enhver lyttede efter, om han kunde høre Kanonskud, men vi var endnu for langt borte fra Fronten. De første Tegn paa Krigen såa vi, da vi gik over Marne. Flere Huse var beskadiget. Man kunde

se paa Murene, at der havde fundet Gadekampe Sted. Skudene var allesammen gaaet i samme Retning. Ruderne var knust. Broen over Floden var sprængt, og Jærnbuene laa i Flodsengen. Ved Siden af var der bygget en stærk Træbro, hvorover Færdsele gik. Brohusene var fuldstændig sønderskudt.

Vi var vant til overalt at blive modtaget med begejstrede Raab af en munter Befolkning. Men naar vi kom ind i Landsbyerne her, fandt vi en Glædeløshed, der gjorde mig helt bedrøvet. Menneskene saa ganske forgræmmede ud. Ingen venlig Bemærkning kunde faa dem til at le. Disse Folk havde allerede set for meget sørgeligt og kendte intet til den Skønhed, som Krigen har efter deres Mening, der sidder i Kakkellovnskrogen, fjernt fra Kugleregnen.

Vi mødte nogle Kavalleripatrouiller, og da vi kom over et Bjærg, hørte vi den første Kanontorden i det fjerne. Vi naaede Flækken Bouzy, en Hvilestilling bag Fronten. Denne Landsby var meget lidt ødelagt og skulde tjene til Opholdssted for Kompagniet under en videre Uddannelse. Det var en stor Skuffelse for de fleste. De havde kun to Forestillinger i Hovedet: den »friske, muntre Kamp« og Hvilen bag Fronten. Denne Uddannelse i en Egn, hvor man kun fik Krigens sørgelige Sider at se, tiltalte ikke Legionærene.

Det var en Egn fuld af Vingaarde, og i Laderne stod der Redskaber til Vinavl. Der boede en Olding i det Hus, hvor jeg blev anbragt. Han modtog os med en sædvane-mæssig Selvfølgelighed, som om han aldrig havde set andet end Krig.

Der blev givet den Befaling, at naar en tysk Flyver kom, maatte ingen lade sig se paa Gaden. Fra i Dag af maatte vi heller ikke mere klæde os af.

Det var en paafaldende Forskel, der var mellem de nyankomne Tropper, der var i Besiddelse af en vis Nysgerrighed og Begejstring, og de udslukte, hærgede Ansigter, som

de Tropper havde, der kom tilbage fra Fronten til Hvilestillingen.

Min Maskingeværafdeling holdt Øvelser sammen med en, der var kommet fra Fronten, og hvis Folk selvfølgelig behandlede os som Grønskollinger. Deres Løjtnant var en særlig flot Fyr, og der fortaltes alt muligt om ham. Han hed Cederstrøm og havde været dansk Officer. Før Krigens Begyndelse var han en Dag sammen med de sædvanlige Rekrutter kommet til Sidi-bel-Abbes. Men man mærkede snart paa hele hans Optræden, at han var vant til at befale, og paa en Gang blev han forfremmet til Korporal og snart efter til Oversergeant. Man fik at vide, at han allerede i sit Hjemland havde været Befalingsmand. Ved Krigens Udbrud blev han straks forfremmet til Løjtnant. De franske Soldater lavede lidt om paa hans Navn og kaldte ham paa Grund af hans dumdristige Gaaen paa: »*Lieutenant Katastrophe*«. Han bar allerede Militærmedaillen.

Dagen efter fik jeg et uforglemmeligt Syn at se. Vi holdt netop Prøve med de nye Maskingeværer, da der fra et Højdepunkt, hvor der stod en Mølle, kom en Trup ned imod os. Disse Mennesker så frygtelige ud, uvaskede, med forvaagede, forvildede Øjne, elendige, og lange Skægstubbe havde de. Mange af dem var let saaret. De snavsede Klæder var hvide af Kridtstenen i Bunden af Gravene. Kort efter kom Automobileer med Saarede.

Jeg hjalp undertiden den gamle Mand, som jeg boede hos, med hans Arbejde og hørte derved mangt og meget, der var værd at vide. I Nabobyen var hans Broder blevet dræbt. Ved et Glas Vin fortalte han mig, at han nu havde set saa megen Elendighed, at det vilde være ham ligegyldigt, om han døde. Men han sagde ogsaa: »Jeg har allerede oplevet 1870 og har mange Gange brugt Ukvemsord om Tyskerne; men denne Gang har jeg beundret dem, jeg kan ikke andet end rose dem. Denne Orden! Naar de er

kommet her til Landsbyen, har de kun taget, hvad der var ubetinget nødvendigt til de Saarede. Vi skulde allesammen Klokken ni om Aftenen være under Tag. Her har jeg ogsaa oplevet disse talløse Troppers Tilbagetog, og det foregik uden stort Spektakel. En Morgén var Byen tom, ogsaa de fem Maskingeværere, der havde staaet i min Lade, var væk. Det var sket i al Stilhed. Min Ejendom var ikke rørt. Men hvad Tyskerne lod os beholde, det tog vore egne Soldater.«

Jeg blev ikke længe her, thi Maskingeværerdivisionen skulde til Fronten og stilles til Raadighed for 157. Territorialregiment. De tilbageblivende Kammerater misundte os i allerhøjeste Grad.

Sidste Aften i Bouzy kom Kastilieren med to Flasker Vin. Vin var en Sjældenhed her, da det allesammen i Forvejen var drukket op. Ved Ilden talte han i Drukkenskab sit gamle Sprog: »Hvad skal jeg egentlig ved Fronten? Hvorfor skal jeg netop skyde Tyskere ihjel? Tyskerne er jo netop saadan nogen rare Mennesker.« Et Par andre af dem gjorde Vrøvl, og da de allesammen var fulde, blev Kastilieren vild og sagde: »Hvordan jeg kommer af Dage, er jo ganske ligegyldigt. Her staar mit Gevær, Magasinet er fuldt! Den, der melder mig, skal ikke komme til at gaa mange Skridt mer! *Vive l'Allemagne!*«

Alle var rædselsslagne. Næste Dag blev han imidlertid ført for Obersten og forsvandt derpaa, sandsynligvis fordi hans Foresatte ikke mente at kunne stole paa ham. Ligesaa gik det de fleste af Grækerne. Ogsaa en af de græske Officerer blev kaldt tilbage.

I HEKSEKEDLEN PAA FRANSK SIDE.

Den Maskingeværafdeling, til hvilken jeg hørte, rykkede frem til Verzenay. Vejen gik gennem Louvois og videre bort gennem Skoven.

Undervejs hørte vi en vedvarende Rullen. Da vi så Hærens store Forbindelsesvej, fik vi Øje paa utallige Vogne, der kom fra Fronten eller bragte nye Forsyninger til den.

Paa Bøndervogne og »Madeleines«, Pariserautomobilerne, der før havde befordret glade Mennesker, kørte nu saarede og døende Krigere.

Da vi kom til Verzy, blev der meldt en Flyver. Vi så op i Luften, men før man kunde blive klar over Faren, løsnede der sig fra Flyveren en lille Byldt, der blev større og større, mens den faldt. Et Haglvejr af Pile kom lige ned over os. Bagved mig og foran mig klirrede Metalspidserne mod Stenbroen. Et Muldyr sprang højt op i Luften og faldt saa sammen. Dyret var truffet i det ene Baglaar. Pilen var gaaet lige igennem. En Mand havde faaet en Pil tværs igennem sit Tornyster, og den havde gennemboret hans Madskaal. Ingen af os var saaret.

Vi så Schrapnells eksplodere omkring Flyveren og troede bestemt, at han ikke kunde undgaa at blive truffet, men han blev ikke hentet ned. Det dræbte Mulæsel lod vi ligge ved et Skovhus.

Det var første Gang, jeg var i Fare for at blive befordret

over i Døden af mine egne Landsmænd. Jeg var ikke vel tilmode, naar jeg tænkte paa det.

Landsbyen Verzy havde lidt stærkt under Ødelæggelserne. Folkene i Byen undrede sig over at høre os synge og sagde: »De Sanglyster vil snart forgaa Jer!«

Paa en Høj stod to store Feltkanoner. Det vrimlede her med Soldater, særlig Zuaver og Marokkanere.

Den brede Slagmark laa nu foran os. Lige til venstre mellem Bjærgene laa Reims. Foran os bredte sig en Slette, bag ved den steg Landet igen. Sønderskudte Landsbyer laa ud over Sletten. Denne Slette var gennemtrukket af lyse Striber; det var Skyttegravene. Foran os laa den franske, længere borte den tyske Linie. Ogsaa Pinter såa det og puffede begejstret til mig.

Vi såa Granaterne slaa ned og eksplodere. Ogsaa vor Plads Verzy blev beskudt. Alligevel skulde vi derind og blev anbragt i en Champagnefabrik. Der traf vi gamle Kammerater fra Bayonne; men hvor såa de ikke ud! En Hollænder traf her igen sin Broder. Van Boers var hans Navn.

Skønt der var en uophørlig Larm af eksploderende Granater, maatte vi forsøge paa at sove. Det hed sig, at vi snart skulde ud i Skyttegravene. Pinter laa ved Siden af mig. Vi spurgte hinanden, om det mon vilde lykkes for os straks at komme over, og såa dog endnu ingen Udvej til det. »Vi maa blot passe paa, at vi bliver sammen,« hviskede Pinter til mig.

Det regnede i Strømme. Omkring Klokken et om Morgenen blev vi vækket. Lys turde vi ikke tænde. Hvilket uhyggeligt Indtryk gjorde dog ikke alting! Kun under Opsadlingen blev der i Stalden benyttet en lille Blændlygte. »*Qui vive?* (Hvem der?) blev der raabt til os overalt af skjulte Vagtposter. Løjtmanten gik i Spidsen, Sergeanten førte os og formanede os til at træde forsigtigt, da Vejen var fuld af Granathuller.

Væltede og søndersplittede Træer spærrede Vejen. Vi naaede anden Linie. Derefter kom vi til Rhin-Marne-Kanalen. Der maatte vi give Løsnet. Det lød i Dag »Paris-Pasteur«. Det var Navnet paa en By og en berømt Mand, med samme Begyndelsesbogstaver. Ved Siden af os gik lydløst Mennesker med Spader og Planker. I det fjerne saa man Lyskastere straale. Lysgranater beskindede en kort Tid dette og hint Gebet.

Paa den anden Side Kanalen var det meget svært at komme frem, og jeg beundrede det trofaste Mulæsel, der roligt skred afsted.

Engang kom vi ud for en skrækkelig Lugt: Det var Kirkegaarden ved Prunay. Her pløjede de eksploderende Granater Gravene op og undte ikke engang de Døde Ro.

Der i Nærheden bankede vi paa en Dør og fandt Vagten i en Kælderhvælving. Kun saa langt som hertil kunde Mulæslet komme med, og det blev derfor anbragt i en Stald. En enlig Avlsgaard laa til højre for Kanalen. Der, i dens Kælder, havde Generalstaben sit Sæde. Officeren gik derhen for at faa yderligere Befalinger.

Vi maatte nu lægge vore Tornystre bort. »Hurtigt, hurtigt«, hed det, »før det bliver Morgen«. Jeg bar mit Maa-leapparat og fik desuden en Ammunitionskasse at bære, og videre gik det gennem den sønderskudte By.

Gavlen manglede i de fleste Huse; kun Hjørnepillerne og de tomme Vinduesaabninger viste Bygningens tidligere Form, hvad der gjorde et uhyggeligt Indtryk.

Bagved Murresterne af et Hus var Indgangen til de Skyttegrave, hvor vi skulde ned. Dernede var alt fuldt af Vand. Gravene bugtede sig ud og ind. Jeg beundrede det Arbejde, disse Mennesker her havde udført.

Vi naaede første Linie. Der vrimlede det igen med Soldater, der var travlt beskæftiget med Arbejde. Mange stod ubevægelige ved Skydeskaarene og spejdede ud. Andre arbejdede ude ved Pigtraadsspærringerne. I den

allerforreste Linie stillede vi vore Maskingeværer op. Stillingen var allerede i Forvejen gjort i Stand til det. Forvildede Skud slog ind i Nærheden.

Da vi allerede mente, at vi havde vore Geværer godt gravet ind og kunde faa hvilet os lidt, fik vi Befaling til at marschere videre. Graven fulgte Landevejen Chalons-sur-Marne—Reims. Lidt efter lidt blev det lyst. Blegblaa Taager laa over de fjerne Høje. Himlen ovenover os var skyløs. Træer og Huse i det fjerne traadte skarpt frem mod en Stribe, der var gennemskinneth af Morgenrøden.

Jeg saa flere Gange gennem Skydeskaarene ud paa den øde Mark, der laa mellem Gravene. En Skov i Nærheden af os blev kaldt »*le bois des Zouaves*«, Zuaverskoven.

Klokken ti begyndte Tyskerne med Artilleriild.

Da vi havde stillet vore Maskingeværer op, blev vore Tornystre hentet igen. Halvdelen af Folkene stod til Stadhed paa Vagt. Patrontaskerne maatte vi ikke lægge fra os, og vi maatte ikke tage vore Sko af. Saaledes laa vi, mest i de underjordiske Huler, i to Dage i Nærheden af Reims. Jeg holdt mig hele Tiden tæt ved Pinter; vi var i disse bange Dage uadskillelige.

Trods Kulden var der ret varmt i Hulerne, fordi saa mange Mennesker laa tæt sammen.

Tredie Nat hed det: »Pak hurtigt alt sammen!« Paa en af Vejene holdt Lastautomobiler, der befordrede os videre. Vi blev bragt til et Sted, hvor der rasede den heftigste Kamp. Her blev utrolige Troppemængder presset sammen fra alle Sider. Man hørte ingen enkelt Skydning mere; det var en uophørlig Susen og Brummen, en Trommeild. Vi mødte Mængder af Saarede.

Nu var vi intet andet end viljeløst Værktøj i Hænderne paa den Overkommando, der beherskede os. Døden greb snart her, snart der i vore Rækker. Vi var allerede sløvede overfor den Kendsgerning, at denne eller hin af vore var blevet truffet og altsaa var enten død eller saaret. Vi

var paa et Sted, hvor den tyske Line kun var 45 Meter borte fra os. Her blev der kæmpet med Haandgranater.

Gravene var paa dette Fareomraade anlagt meget enkelt og var tildels allerede igen blevet ødelagt af de sidste Dages Artilleriild.

Franskmændene forberedte et Angreb. Drønene, Knaldene og Bragene fra det franske Artilleri bag os var øredøvende. Jeg kunde se, hvordan Granaterne traf de tyske Løbegrave. En Regn af Jærn jævned alle Forhindringer med Jorden og indhyllede Skyttegravslinien i en Sky af Røg og Støv. Pinter stod igen ved Siden af mig, og han sagde forfærdet: »Dér er intet Levende tilbage mer!«

Henimod Morgenstunden hørte Artilleriilden op, og Franskmændene gik frem til Angreb. I lange Kolonner var de i Nattens Løb kommet hertil og væltede nu i uhyre Masser frem over Gravene. Vor Stilling laa saaledes, at vi var dækket mod Tyskernes Ild og fra Siden kunde følge de fremstormende franske Tropper.

Vi tænkte os, at disse Menneskemasser nu kun vilde faa den frygtelige Opgave at lave nye Skyttegrave ud af en forladt Ruinhob af Grus og lemlæstede Menneskelig, og saa saa til vor Forbavselse, at dette Helvede foran os blev forsvaret af levende Mennesker. Fra denne Ødelæggelsens Mark knaldede og raslede nu en Maskingeværild af ganske sønderknusende Styrke. De fremstormende Franskmænd blev mejet ned. Dér, dér og dérhenne faldt løbende Mennesker. Det var en Lykke for os Maskingeværskytter, at vi skulde blive i Gravene.

Haardtsaarede og mange andre, der havde kastet deres Vaaben, slæbte sig tilbage. En gruppvækkende Mark, bedækket med døde, døende og skrigende Mennesker laa foran os. En sønderskudt Skare af Kæmpende fyldte vore Grave. Hvis Tyskerne havde foretaget et Angreb nu, var vi alle sammen blevet taget til Fange. Hvor meget Pinter og jeg end ønskede det, skælvede vi dog for det: Hvem vilde tro os, naar vi sagde, at det var en endeløs Kæde af Farer og Bø

sværligheder, der havde forledt os til det vanvittige Vove-stykke at stille os i Tysklands Fjendes Rækker for paa den Maade igen at naa hjem? Vi vilde løbe den Fare, af vore Landsmænd at blive anset for Forrædere mod Fædrelandet, og vi haabede at falde i Hænderne paa Tyskerne som Overløbere og ikke som Fanger. Hen paa Dagen hørte Kampen op, og Jammerskrigene fra dem, der endnu ikke var blevet hjulpet, trængte oprivende til vore Ører. Det var forfærdelige Timer!

Vi fik naturligvis intet at spise og maatte gaa løs paa vore egne Rationer. Tvebakker og Daasekød var vores Mad. Fire Dage maatte vi holde ud her. Angreb og Modangreb vekslede. Franskmændene satte sig fast paa enkelte Steder af de tyske Grave men blev stadig igen kastet tilbage ved Modangreb.

Selv kunde vi ikke komme ud af vore Grave, da vi ustandselig blev beskudt. Fjerde Dag havde vi ikke mere at spise og forsøgte at faa Forbindelse med den næste Grav. De første, der blev sendt ud, blev dræbt. De næste kom endelig tilbage. Men netop da de sultne Soldater begærligt trængte sig om Maden, skete der noget forfærdeligt: En Schrapnell slog ned mellem Folkene. Jeg stod noget til Siden og faldt hen tværs over mit Maskingevær. En, der havde faaet hele Kinden revet bort, og hvis Tunge hang ud til Siden, løb skrigende som en afsindig hen imod mig, og jeg blev oversprøjtet med hans Blod. Andre væltede sig paa Bunden af Graven. Ved Siden af mig laa en Polak, en Tolk. Han var død: Hele Underlivet var revet op paa ham. Jeg var ikke blevet saaret, Pinter havde faaet et let Saar i venstre Overarm.

Endelig, den femte Nat, blev vi kaldt tilbage. Vi var ikke ret mange mer og kom paa Grund af vort store Tab til en Hvilestilling. Kæmpet havde vi egentlig slet ikke, kun været Kanonføde. Hvad kan den enkelte gøre og lade i en saadan Kamp med Sprængmidler og hvirvlende Haandgranater? Holde ud, intet andet!

SOM OVERLØBER I DE TYSKE SKYTTEGRAVE.

Det var en haard Ilddaab, vi havde faaet. Som ved et Under var Pinter og jeg blevet i Live. Hvis vi ikke begge paa Grund af vor Dygtighed var kommet til Maskingevær-afdelingen, eller hvis Tyskerne i disse Dage tilfældigvis havde gjort et Modangreb mod netop vor Stilling, saa var vel ingen af os kommet fra det med Livet. Over Halvdelen af vor Afdeling var dræbt, og i hvilken Tilstand var ikke de tiloversblevne!

Da vi kom til Hvilestillingen, var vi fuldstændig ligeglade og smed os kun ned. Vor Tænkeevne var død. Skønt vi havde den bedste Villie til at sove, var det os alligevel umuligt; vor Hjerne var som smadret. Den skrækelige Tilstand fra Halvvagterne i Skyttegravene vilde ikke ud af Kroppen paa os. Kun det ene dejlige følte man: Den beroligende Bevidsthed om at være undsluppet en stor Fare.

Vi blev tre Dage i Hvilestillingen, saa blev der igen sagt til os, at vi skulde holde os klar. Da vi marscherede paa Vejen til Verzenay, fik vi at vide, at vi skulde til Afsnittet ved Prunay. Pinter sagde til mig: »En af de første Dage maa vi derover!« Der gik nemlig Rygter om, at vi skulde i Hvilestilling for længere Tid, og man talte om en Forordning, ifølge hvilken alle, ikke ganske sikre, Udlændinge skulde kaldes tilbage. Denne Efterretning vakte stor Glæde blandt Tschekkerne og blandt mange andre, der havde faaet nok af Krigen, men os mindede den indtræn-

gende om vor planlagte Flugt. Vore Nerver var igen kommet i Ro, og min Vens lette Saar lægedes allerede.

Vi kom Vest fra ind i nyopbyggede Skyttegrave. Stillingen laa lige ved Vejen til Reims. Gravene var fornylig blevet uddybet. I Nærheden laa »*les trois maisons*« (de tre Huse), en Bondegaard, der var fuldstændig skudt i Sønder. Bag ved Avisgaarden laa vort Køkken. Derfra bragte en Patrouille Maden ud til de underjordiske Stillinger. Det var ikke ufarligt, og den anden Dag udeblev Maden. En Granat havde dræbt Patrouillen. Undertiden blev ogsaa Køkkenet ramt; men for det meste fik vi Maden regelmæssigt og adskillige Dage desuden et Bæger Vin.

I Sammenligning med Heksekedlen var dette her en ren Rekreation. Gravene var godt bygget. Indretningen af det Indre var blevet lettet ved, at Kridtet, hvoraf Jordbunden her var fyldt, lod sig hule ud med Spaderne og dog holdt saa godt sammen, at Taget ikke behøvede at stives af. De underjordiske Stillinger var til dels dækket med Halm, der ikke var tærsket af. I de mørke Huler var det ikke blevet grønt men havde kun vokset sig langt og blegt.

Vi maatte arbejde haardt i denne Tid; ofte ødelagde det tyske Artilleri om Dagen, hvad vi havde lavet om Natten. Jorden, der omgav os, blev stadig og atter i den Grad vendt og pløjet op, at Undermulden laa blottet, og hver ny Stilling blev omhyggeligt maskeret.

Undertiden hjalp det imidlertid intet. Engang arbejdede vi en hel Nat igennem paa en fremskudt Stilling og byggede en skjult Plads til Maskingeværet. Jernbanesveller og Skinner blev lagt hen over det; men tidligt om Morgen rettede det tyske Artilleri sin Ild lige mod vort Værk og skød det altsammen i Stumper og Stykker.

Ganske vist blev der arbejdet paa samme Maade paa tysk Side; men ved Dag var der ikke et Menneske at se, og naar man saa ud gennem Skydeskaarene, kunde man næppe

tro, at Tusinder af Mennesker laa gravet ned i Jorden og lurede paa hinanden.

Om Dagen beskæftigede de franske Soldater sig med allehaande Haandarbejder; de lavede Fingerringe af Granat-Tænder og snittede smukke Billeder i Kridtet i de underjordiske Stillinger.

En Dag stod jeg ved Siden af Ammunitionskassen, da en katolsk Præst kom gennem Graven. Han bar Ridegamasjer og et Kors paa Brystet. Han gav sig venligt i Snak med mig og sagde: »God Dag, min Søn, hvornaar har du dog sidst været i Kirke; er der ikke noget, du trænger til at lette dit Sind for og faa Trøst for?« Jeg takkede ham hjærteligt, han trykkede min Haand og gik videre. Da han netop var forsvundet bag ved »*trois maisons*«, suste der en svær Granat ned dér, og jeg frygtede for, at Manden skulde være dræbt.

Jeg blev derfor glad overrasket, da jeg nogle Dage efter igen så ham komme. Legionærene kendte ham og raabte: »*Ah, bon jour, mon père!*« (Aa, god Dag, Fader!) Han aabnede nogle Pakker og uddelte Kærlighedsgaver. Skønt jeg havde haardt Brug for meget og mangt, holdt jeg mig dog en Smule i Baggrunden; det forekom mig ikke rigtigt at tage mod Gaver af Franskmændene, naar jeg dog havde til Hensigt at flygte. Men Præsten fik Øje paa mig og vinkede: »Naa, du store Sorte der bagved, vær ikke saa beskeden, du skal ogsaa have noget!« Han gav mig en varm Uldtrøje, som jeg havde god Brug for, da jeg havde frosset inderligt om Natten.

Løjtnant Dostal holdt stadig skarpt Udkig efter mistænkelige Steder i den tyske Linie, og han raabte da ofte: »Telemeter!« og viste mig, hvilken Afstand jeg skulde maale. Jeg maatte, for ikke at blive set, indrette det saadan, at hvert af mit Maaleapparats Glas havde sit Skydeskaar. Denne Indretning varede engang Løjtnanten for længe, han rev utaalmodig Apparatet ud af Haanden paa mig og stak

Hovedet op over Brystværnet. Han blev imidlertid hurtigt belært om det uforsigtige ved denne Fremgangsmaade, da et Skud gik lige igennem Maaleapparatet og rev Øreflippen bort paa Løjtnanten. Rædselsslagen lod han Apparatet falde og sagde ikke mer.

En anden Gang befalede Løjtnanten mig at maale Afstanden til en Høj, hvor to Feltgraa stod og huggede Brænde. »Hvilken Frækhed at stige op fra Dækningen ved højlys Dag!« raabte Dostal. Der var 1500 Meter, hvilket jeg maatte melde. Løjtnanten vinkede nogle Skytter hen og befalede dem at give Ild. Jeg kunde gennem de skarpe Glas se noget, der fik mig til at le. Den ene af de to Feltgraa kastede Øksen ned i Graven og gjorde en Haandbevægelse, der skulde sige: »Nu er Tidspunktet vist kommet!« Den anden arbejdede roligt videre; ved den anden Salve sprang han imidlertid ogsaa ned i Graven og pegede med Spaden i Retning mod os: »Skudt forbi!«

Denne Dag meldte en Soldat til Sergeanten: »Der ligger en Tysker her i Nærheden!« Sergeanten sagde: »Er du forrykt?« Men Manden holdt fast ved sin Paastand, og da Sergeanten fulgte ham, gik jeg med. Der laa, i et Granathul bag vor Linie, en bevidstløs ung, tysk Soldat, der var saaret i Skulderen. Han var fra 10. Schlesiske Infanteri-Regiment. Vi bragte ham hen til en Koksovn og fik Varme i Kroppen paa ham, til han kom til Bevidsthed. Jeg havde den største Lyst til at tiltale min kære Landsmand paa Tysk men overlod alligevel Behandlingen til Løjtnanten, der var blevet tilkaldt.

Han spurgte ham: »Er du Desertør?«

Manden forstod ikke Fransk, men paa dette Spørgsmaal svarede han: »Aa, Sludder, jeg er Patrouille; og jeg har ikke Lyst til at blive her hos Jer, slip I mig bare løs, saa skal I faa at se, hvor jeg skal løbe hjem!«

Franskmændene forstod ikke denne Ordstrøm men beundrede Mandens Lune og Frimodighed. Jeg erfarede se-

ner, paa tysk Side, hvorledes Manden var kommet derhen: Han havde frivilligt meldt sig til en Snigpatrouille og sat sig i Hovedet at faa fat i en fransk Kepi som Bytte for af Nummeret at se, hvilke Tropper det var, der laa her. Saa var han aabenbart om Natten krøbet gennem den franske Linie og var blevet saaret.

Forøvrigt blev vi ofte om Natten forstyrret af tyske Patrouiller, der kastede Haandgranater ned i vore Skyttegrave. I disse Dage kom Efterretningen om Hans Majestæts Skib »Blücher«s Undergang. Søkampen blev fremstillet som en Kæmpesejr for Englænderne, og Franskmandenes Sejrsvished var stor, da man endnu stadig talte om den russiske Damptrømler og kun kendte Russernes Undergang i de masureiske Sumpe som et ordnet, strategisk Tilbagetog. De tyske Soldater blev stadig, trods alt hvad man erfarede ved Fronterne, fremstillet i de franske Aviser som taabelige og fejge Folk, og det var almindelig bekendt, at det kun var Frygten for uhyrlige og grusomme Straffe, der fik Tyskerne til at kæmpe videre. Mod disse idiotiske Historier skrev Hervé, den franske Socialist, i sit Tidsskrift en Artikel, som jeg gav Pinter at læse, og som havde til Overskrift: »Det otte-tende Bud«. Der stod deri saadan noget som: »Det er almindelig brugt at fremstille det, som om ti Tyskere flygter for én Franskmand. Men hvad siger I saa til »Emden«s Bedrifter? I vil da vel ikke paastaa, at *ces rudes marins* (disse vejrbidte Søfolk) er fejge Fyre!« Pinter sagde efter at have læst det: »Saa findes der dog endnu kloge og rettænkende Mennesker i Frankrig!«

Pinter og jeg hørte af Snigpatrouillerne, at det lod sig gøre at nærme sig de tyske Stilinger om Natten. Den eneste Fare var at blive beskudt af Tyskerne. Vi tænkte paa at melde os til en Patrouille, blive liggende i Nærheden af den tyske Stilling og, naar Dagen kom, ved Raab at give os tilkende for Tyskerne, for at de næste Nat kunde tage os op udeå at

skyde paa os. Men man afslog os det og sagde, at Mandskabet ved Maskingeværerne ikke maatte gaa ud i Patrouille.

Kort Tid efter tilbød der sig for mig alene en Lejlighed til at flygte. Den eneste mulige Tid til Flugt var Skumringen, naar man ikke mere tydeligt kunde se det, man skød efter, og inden Snigpatrouillerne endnu var gaaet ud. En Aften i Skumringen fik jeg nu til Hverv at hente noget Halm, der skulde bruges til at brede i en nybygget Jordhule, fra en Halmstak, der stod foran Pigtraadsspærringen. Da jeg stod ved Halmstakken, såa jeg, at ingen lagde Mærke til mig. Foran mig laa »*Bois des Allemands*« (Tyskernes Skov), en lille Lund, hvor der allerede var faldet mange. Et Øjeblik stod jeg ubeslutsom og vilde saa til at løbe; men i det samme kom jeg i Tanker om Pinter. Han og jeg blev anset for at være uadskillelige, og min Flugt vilde sandsynligvis gøre ham mistænkelig. Derfor vendte jeg om. Der behøvedes imidlertid endnu mere Halm, og jeg opnaaede saa, at Pinter blev sendt ud sammen med mig, da jeg foreslog, at vi kunde bære en hel Halmstak ind paa to Stænger. Vi var rede til Flugt; men da vi kom ud, stod Maanen allerede højt, og det var alt for let at faa Øje paa os.

Denne Nat blev Hollænderen de Boers ramt i Hovedet af en Størfkugle, da han stod ved Siden af mig. Han stønnede kun: »Je« og var saa straks død. En anden blev haardt saaret i Armen, og næste Morgen ødelagde det tyske Artilleri hele vor nye underjordiske Stilling fuldstændig.

Den Sergeant, der havde Opsigt med vort Arbejde, var en haard Negl og havde allerede ligget tre Maaneder i denne Stilling. En Aften søgte han Folk ud til et Arbejde. Saa såa han Polakken Michalski staa og raabte til ham: »Hej, du der Østriger, hvad hedder du?«

Ordet »Østriger« var for Tschekkeren en Forhaanelse,

og han drejede sig ganske langsomt om, gjorde en Selskabsbøjning og sagde: »Baron von Michalski«.

Sergeanten vilde slaa det hen i det latterlige, bukkede ogsaa og sagde: »Sultan af Marokko; Baron eller ikke, hér hænger vi i!«

»Jeg er Korporal!« svarede Michalski og pegede paa sit Kendetegn, der næppe nok var til at se, da der nu kun blev baaret Kendetegn, der ikke faldt i Øjnene.

»Ja saa,« sagde Sergeanten, »det kunde du jo have sagt straks!«

Da Pinter og jeg mente at kende hele Omegnen tilstrækkeligt, besluttede vi en Aften at vove Flugten. Vi havde nogle Dage i Forvejen lagt Mærke til, at en Underofficer om Aftenen, skønt det var strengt forbudt, var gaaet ud foran Pigtraadsspærringen for at hente nogle Harer, som han havde skudt om Dagen. Paa denne lagttagelse byggede vi vores Plan.

Da det blev Tiden til at spise til Aften, gik vi hen til Enden af en ganske ny Løbegrav, der endte i et firkantet Rum, ikke langt fra den tyske Linie. Der stod en dobbelt Vagtpost.

Her begyndte Pigtraadsspærringen, og derefter kom en stor Roemark, der ikke var høstet, og der bagved saa vi de tyske Skyttegrave.

Vi gav os i Sludder med de to Zuaver, der stod paa Vagt her. Da de blev afløst, kom der to unge Folk af Fremmedlegionen. De saa os i Forvejen staa der og tænkte vel, at vi havde et eller andet Ærinde.

Pinter sagde saa, som om han fortsatte en paabegyndt Samtale: »Nu maa vi vel se at faa den hentet, ellers bliver det for mørkt!«

Vagten spurgte: »Hvad er det, I skal hente?« og Pinter svarede skødesløst: »Aa, vi har taget Livet af en lille Hare her i Nærheden, og den skulde vi gerne have ind,« og da Vagten sagde, at de ikke turde slippe os ud, da det kunde

koste dem seks Dages Arrest, sagde Pinter spottende: »Naa, I har nok ikke megen Anelse om, hvordan det gaar til her, noget saa Grønt er ikke længe set paa disse Kanter!« Det lod Soldaterne sig imponere af og sagde: »Jamen, saa maa I skynde Jer!«

Jeg tøvede ikke længe men krøb forsigtigt over Spærringen, hvad der ikke var særlig let. Jeg vendte hele min Opmærksomhed mod, hvad jeg havde foran mig, da i sidste Øjeblik en ung Spanier nede fra Graven tog fat i min Kappe og sagde: »Hvor vil du hen? Bliv dog her!« Jeg svarede ikke, rystede ham ærgerlig af mig og lod mig ikke rokke i mit Forsæt. Pinter klatrede bag efter mig.

Da vi var kommet over Pigtraadsspærringen, gik vi i halvbøjet Stilling frem mellem Roerne og lod, som om vi søgte efter noget. Jeg mærkede, at Pinter fulgte mig, men jeg såa mig ikke om efter ham. Vi sagde paa Fransk: »Den maa da ligge her!« Saaledes fjernede vi os Skridt for Skridt over mod de tyske Linier. Det var oprivende Sekunder: At gaa fremefter og dog ikke turde lade sig mærke med, at man egentlig havde mest Lyst til at løbe, storme Friheden imøde!

Da paa en Gang, vi kunde vel have gaaet saadan noget som tyve Skridt, lød fra Skyttegraven en af vore Foresattes Stemme, højt og ophidset: »Hejda, Karle, hvad leder I efter der, hvad driver I rundt efter deroppe? *Vous avez un toupet de vous balader là-haut, voulez-vous descendre! Est-ce que vous êtes fous?*« (I maa jo være gale, at I render rundt deroppe, kan I se til, I kommer ned!) Han skældte videre. Vi hørte Stemmen bag ved os, og vi følte hele Liniens Geværer rettet mod os.

»Løb nu!« raabte Pinter. Jeg løb, ligesaa stærkt mine Ben kunde bære mig, men gled straks i Begyndelsen paa en glat Roe og mærkede, at det gjorde ondt i Foden. Pinter kom foran mig.

Nu fulgte der rasende Raab. »*Halte-là, — — halte-là — — halte-là!*« (Stans — dér!).

Men der var ikke noget mere, der hed at stanse: vi løb saa hurtigt, vi kunde. Efter Raabene blev der en lille Pavse, hvis Sekunder staar for min Erindring som en Evighed, fordi den rummede Spændingen før de dødbringende Skud, som vi nu ventede: Tscheng—Tscheng! Begge Vagtposterne havde givet Ild. Et Ryk, en Sitren i Nerverne, derefter Bevidstheden: Vi er ikke ramt.

Igen en kort Pavse, saa en Knitren fra hundrede Geværer. Skudene peb os om Ørerne. Jeg følte et Slag mod Skulderen og mærkede saa, at Skulderstroppen var revet væk, og at Pistolremmen var skudt over. Begge Ender af Remmen slog mig over Benene, mens jeg løb.

Pinter løb noget til Siden for mig. Han var bekymret for mig, vendte sig om under Løbet og raabte: »Hutigt, hurtigt!«

Skudene fløjtede omkring os. Jeg sprang hen over et Lig, saa hen over et til. Da såa jeg Pinter falde forover, og jeg kastede mig ned ved Siden af ham. Jeg rystede ham. En stønnende Lyd kom fra hans Mund: »Løb!« troede jeg at forstaa. Maanen var kommet en Smule frem, jeg bøjede mig hen over Pinter og såa Blod i hans Ansigt. Jeg kunde ikke mærke hans Aandedrag mer og rystede ham. Han rørte sig ikke.

Skydningen var hørt op. Jeg rejste mig halvt og såa mig omkring. Da var det mig, som om der kom Skikkelser frem fra Dækningen. Jeg tabte Vejret; jeg rystede Pinter endnu engang: han var livløs. Jeg sprang op, forfærdelig tvivlraadig: det var mig, som kunde jeg ikke forlade den Døde.

Da jeg igen gav mig til at rende, begyndte Skydningen: Tscheng—Tscheng! igen for fuld Kraft. Jeg løb kun nogle faa Sekunder, sprang hen over flere Mennesker, der laa her med deres Vaaben, som om de levede endnu, saa faldt jeg

viljeløst forover med fremstrakte Hænder, og min højre stødte derved mod en Død, hvis Brystkasse gav efter. I min ophidsede Fantasi tegnede der sig et Indtryk, der aldrig vil kunne udviskes. Jeg rev Haanden til mig og krøb videre. Saa sprang jeg igen op, saa en lille Grøft foran mig og satte hen over den. Saa saa jeg tæt foran mig Gærder af Pigtraad.

Først blev jeg forskrækket: Er det franske Skyttegrave? Men saa opdagede jeg nogle Spærringer, der var anderledes end hos Franskmændene, og straks efter lynede et Skud tæt forbi mig. Jeg skreg, jeg brølede: »Skyd ikke! Tysker!«

Der indtraadte en uhyggelig Stilhed. Mit Blod hamrede; eller var det Stemmer fra Jorden? Var der noget levende dér?

Nu lød der et højt Raab paa Tysk: »Hænderne i Vejret! Bliv staaende! Hænderne i Vejret!«

Jeg syntes, at Hundreder af Øjne og Hundreder af sigtende Geværer var rettet mod mig. Den ejendommelige Klang i Stemmerne fra Jorden fik mig til at skælve: »tyske Stemmer!«

Beredvilligt strakte jeg Armene op, men kun den ene af dem fulgte med, og jeg mærkede en Smærte i den venstre Skulder.

»Begge Hænder i Vejret!« lød det igen fra Mørket.

»Jeg er saaret, jeg kan ikke!«

Jeg hørte en Mumlen, og saa, efter en Pavse, kravlede flere Skikkelser op af Jorden.

»Nu laver du ingen Kunstner!« hørte jeg i schlesisk Dialekt. En Mand raabte: »Denne Vej!« Og idet jeg fulgte Retningen af Lyden, fandt jeg et Sted, hvor Spærrébæltet var halvt aabnet.

Der blev grebet haardt i mig: »Kom her igennem — se dig for!« Men da havde jeg allerede traadt paa Kanten af Graven, Jorden skred under mig, og jeg slog en tung Kold-

bøtte ned i Graven. Der blev jeg liggende, viljeløs og udmattet. Jeg hørte tyske Stemmer omkring mig, tyske Sætninger, der blev sagt uden Spor af Forsigtighed. Al Angst veg Pladsen for en dyb Ro: Jeg var ved Maalet.

Man gav mig noget at drikke, saa tog nogle Feltgraa mig under Armene og sagde: »Kom saa med!«

En ung Officer stod foran mig og udspurgte mig møjsommeligt i det franske Sprog. Saa fremkom en, der stod bagved mig, med den Bemærkning: »Manden taler Tysk,« og jeg sagde lykkelig: »Gør Dem ingen Ulejlighed, jeg taler Tysk!«

Man førte mig ind i en af de første underjordiske Stillingen. Saa lagde en Oversergeant Mærke til min Pistol og greb efter den.

»Aa,« sagde jeg og lo, »De afvæbner mig nok!« saa følte jeg, at det gjorde ondt, og greb efter min Skulder.

»Er du saaret?« spurgte en Sanitetssoldat, der stod hos mig.

»Jeg tror det!« svarede jeg, og mens jeg blev forbundet og maatte staa stille dér, var mine Tanker paa en Gang hos Pinter. Jeg vilde afsted, greb efter Muren og raabte »Pinter!« Men Soldaterne bragte mig snart igen til Besindelse, holdt paa mig og spurgte: »Hvor vil du dog hen?«

Jeg blev bragt videre. Fra alle Huller kom der Feltgraa frem. Paa engang stod jeg foran en Dør og blev ført ind i et smukt indrettet Rum. Jeg troede at drømme, da jeg midt mellem Møbler, Tæpper, Forhæng og Billeder så en venligt og alvorligt udseende Kaptajn sidde paa en Sofa. Han bar Jærnkorsset paa Hoften, hvad jeg endnu aldrig havde set.

»En Overløber!« blev der sagt.

»Venez ici!« (Kom herhen!)

»Aa, han taler udmærket Tysk, Hr. Kaptajn!«

»Saah?« Officeren mærkede, at jeg var udmattet og spurgte, om jeg var sulten.

»Nej, men tørstig!«

Man rakte mig et Glas Vand og et Stykke Brød med Skinke; men jeg kunde ikke spise noget.

»Hvem er De i Grunden? Fra hvilket Regiment?«

»Fremmedlegionen!«

»Hvad, ligger Fremmedlegionen da her ligeoverfor?«

»Javel, Hr. Kaptajn! Og jeg er Tysker!«

»Det er jo sindssvagt!«

Der stod flere Officerer rundt om mig. Allesammen så de forbavset paa mig. En Oversergeant kom og bragte de Papirer, som man havde taget fra mig. Jeg kunde imidlertid ikke paa én Gang svare paa alle de Spørgsmaal, der blev stillet til mig, og jeg sagde derfor: »Tillader Hr. Kaptajnen, at jeg fortæller min lange Historie?«

»De taler jo pragtfuldt Tysk! Det lyder mærkeligt i den Uniform. Men hvorfra kommer De da egentlig?«

»Fra Kamerun!«

De Omkringstaaende så forbløffet paa hinanden.

»Vil De holde os for Nar!«

Jeg bad om mine Papirer og gav mig saa til at forklare.

»Og Beviset som Etaarig har De ogsaa endnu? Det er jo altsammen utroligt! Og De har set en Del ovre hos Franskændene?«

»Javel, jeg kender nøje Stillingen ligeoverfor.«

»Hvil Dem nu først ud. Kan De holde til mere i Dag?«

»Javel!«

Han gik til Telefonen og anmeldte min Ankomst til højere Sted. I Mellemtiden havde nogle Officerer undersøgt mit Tøj og fortalte, at det var ramt af elleve Strejfskud. Jeg kom til at ryste, da det gik op for min Bevidsthed, og jeg tænkte paa min Kammerat, der ikke skulde komme til at opleve den samme Lykke som jeg.

Officeren vendte sig igen til mig og sagde: »Hr. Kirsch, vi tror alt, hvad De har fortalt os, men De maa undskyldte,

at De alligevel vil blive bevogtet af Soldater. Det er Skik og Brug i Krig!«

Derpaa trykkede han venligt min Haand. Det var længe siden, jeg havde oplevet noget lignende, og jeg kunde ikke lade være at komme til at græde af Glæde over igen at have truffet mine dejlige Landsmænd. Hvilken Modsætning var der ikke mellem alt, hvad jeg havde oplevet i den sidste Tid, og saa dette!

Udenfor stod utallige Feltgraa, blandt hvem der allerede verserede de taabeligste Rygter. »Bravo!« raabte Soldaterne fra alle Sider, »den har du lavet fint, Kammerat!« og prøvede at trykke min Haand. Overalt, hvor vi kom frem, kom mine Ledsagere vigtigt med Forklaringer. Da vi kom forbi Bayerne, sagde de: »Naa, her hos os var du nu ikke kommet levende igennem!«

Smørrebrød, Cigaretter og andre venlige Gaver blev rakt mig imøde. Vi kom til en Skov og til et Hus og gik forbi flere Vagtposter.

I et Værelse sad nogle ældre Officerer, som jeg maatte fortælle min Historie. Saa blev jeg igen ført videre, til vi kom til en Landsby. Der havde Divisionsgeneralen sit Kvarter.

»Naa, har Franskmændene ikke snart faaet, hvad de har godt af?« spurgte han. Jeg maatte indrømme, at man i Frankrig kun talte om tyske Nederlag, ikke om Sejre. Heller ikke om Russernes Nederlag vidste man der noget, og »U 9«s Bedrifter havde jeg først hørt om samme Aften, efter at der var gaaet fire Maaneder.

I et Hus, hvor der laa en Vagtpost, sov jeg, indtil det blev Morgen, og da de Feltgraa vaagnede, var deres Skræk stor ved Synet af en ulænket fransk Soldat, der om Natten havde lagt sig imellem dem.

Jeg blev ført gennem en Landsby, hvor de franske Indbyggere såa medlidende paa mig, da de jo ikke kunde vide,

at jeg var Tysker. Sluttelig blev jeg bragt for Generalstaben.

»Vi vil gerne bede Dem om nogle Oplysninger. Vil De være saa venlig at give os dem? Hvis De taler en eller anden Dialekt, saa tal, som De kan, det kommer os kun an paa Kendsgerningerne. Forstaar De at se paa et Kort?«

»Selvfølgelig!« sagde jeg og pegede alle de Steder ud, der blev nævnt.

»Denne blaa Linie,« sagde Officeren, »er vores, og den stemmer, det véd vi. Men den røde Stilling hér, stemmer den?«

Jeg kendte alt nøje og rettede en Del. Jeg bad om en Blyant, tegnede et Kort og mærkede, at Officererne var i høj Grad tilfredse. Man takkede mig, og jeg blev sat foran et Maaltid Mad, saa godt som jeg ikke længe havde faaet det. Derefter blev jeg forestillet for Generaler, Hærførere og Fyrster, indtil jeg skiftede Uniform og som Feltgraa gjorde Tjeneste som Tolk.

Endelig var Stedets Øvrighed ogsaa færdig med deres Efterforskninger i min Hjemstavn, og jeg kunde rejse hjem og besøge mine Forældre.

Nogle Uger senere trak jeg i den kejserslige Marines blaa Uniform og fik Jærnkorsset.